

jiri marek
unchiul meu ulise
PREFAȚA

Cunoscutul scriitor Jiri Marek a vrut să apropie din capul locului, începând chiar cu titlul „romanul său, *Unchiul meu Ulise, de Odiseea*. A și împărțit pentru acesta cartea în „eânturi” după modelul faimoasei epopei antice și, ca să nu-i scape cumva cititorului asemănarea între Iosef Frajvald și eroul lui Homer, intervine adesea, subliniind-o.

Paralela e făcută însă tot timpul sub semnul ironiei; aventurile noului Ulise nu se mai petrec pe fabuloasele mări grecești, ci într-o geografie a derizoriului, teritoriul vechii monarhii cezaro-crăiești. Casaria, cu puțin înaintea destrămării ei. O văduvă grasuță din Viena, patroana unui magazin de mode, joacă rolul nimfei Calipso. Pretendenții sunt niște nenorociți agenți de tranzacțiuni imobiliare, iscusitul Ulise însuși se ocupă cu ceremoniile funebre.

Jlrl MAREK *Mtjj* STRYC *ODYSSEUS* Ceskoslovensky
Spisovatel Praha, 1974 C Jiri Marele, 1974

Nici trimiterea la *Odiseea* nu trebuie luată prea în serios, fiindcă și ea ține de factura umoristică a romanului. El descinde mai degrabă din *Simplicissimus* al lui Grimmelshausen și continuă o tradiție epică picarescă pentru care se dovedește că literatura Europei Centrale are o deosebită preferință.

Și mai revelatoare pe linia aceasta e însă înrudirea lui Iosef Frajvald cu Svejk. Există un tip de umor ceh care și-a câștigat o celebritate mondială prin Hasek, e prezent în povestirile lui Capek și-l regăsim acum la Marek. Toți trei își scot hazul, cum putem băga de seamă imediat, mai întâi plimbându-se printr-o lume pestriță, unde diversitatea îndeletnicirilor umane, varietatea figurilor și imprevizibilitatea actelor alcătuiesc un mozaic foarte viu colorat, grotesc chiar adeseori, dar mereu „gemutlich”, pașnic, familiar, „civilizat”. Eroii umorului ceh sânt. T niște „piearos” sui-generis, pentru că, deși își câștigă existența săvârșind tot soiul de pungășii, păstrează o anume

respectabilitate socială, rămân cetățeni stimabili ai Casariei. Svejek se îndeletnicește cu vânzarea de câini furați – e adevărat, –, dar nu încetează să fie o persoană onorabilă în cartierul său, unde toți vecinii îl cunosc și-i acordă o deplină stimă. Eroii lui Marek aparțin și ei acestei spețe curioase de „pioaros”. Bătrânul Frajvald-tatăl e un geambaș vestit pentru mijloacele irevocabile prin care se pricepe a face orice gloabă prăpădită să arate ca un cal de rasă. Cât privește reputația lui de trișor la cărți, ea a ajuns până în capitala imperiului. Frajvald-junior își începe, strălucita sa carieră vânzând întâi un praf de stârpit ploșnițele, apoi altul „Antisudor”, leacul grație căruia e oprită transpirația picioarelor. Fantasticul bețiv Sustr nu are pereche în vânzarea prin spitale a viitorilor clienți pentru înmormântare, iar impunătorul Bacik, starostele serbărilor populare tradiționale, știe să dea pompa necesară unui cortegiu mortuar, pășind în fruntea lui, înveșmântat cu o splendidă eșarfă neagră.

Și relațiile umane iau aici o turnură foarte caracteristică, tragerea reciprocă pe sfoară devenind o practică generală. Fiecare caută să-i tragă celuilalt chiulul, cu bonomie și amenitate însă, admirând loial viclenia superioară. Când Iosef Frajvald pleacă la Vâena, cu partea sa din moștenirea părintească, surorile și fratele Virjenc încearcă pe rând să-l „ciupească”, eroul le promite totul, dar, nu mai puțin șiret, se cară în zori fără să-și i-a rămas bun, lăsându-și astfel rudele vorace cu buzele umflate. Contesa Victoria von Grusbach, e o provincială amărâtă care a venit în capitală ca să îacă o partidă strălucită. Bolnăviciosul domn Zelinka, trecând la o altă întreprindere de pompe funebre, izbutește să-i răpească lui Bacik un mort, chiar dintre consătenii săi. Sustr nu se lasă nici el mai prejos și are ideea de a organiza pe cont propriu o înmormântare spre a băga în buzunar onorariile respective. Peripețiile găinăriei, răsturnarea mortului în șanț, transportarea lui apoi fără sicriu, ca pasager, cu un taxi, capătă veritabile proporții homerice. Asistăm la o întrecere, pe scară mare, națională, în materie

de pungășie, după întemeierea republicii burgheze. Partidul agrarian organizează o potlogărie grandioasă, intenționând să folosească firma unchiului Iosef spre a sustrage statului o însemnată sumă de coroane, acordată reîn umării membrilor legiunii cehe, căzuți în Italia. Eroul le joacă însă o festă tot atât de măreață, umflând el banii. Principiul este mereu: „o *voleur, voleur et demi*”.

Plină de haz și specifică tipului special de umor ceh ni se pare a fi mai ales comedia păstrării respectabilității în aceste succesive, neconținute, abile, pungășii reciproce. Utilizarea la oameni a alifiei, cu oare tatăl său geambașul, redresa pentru vânzarea la târg caii rebegiți îi aduce lui Frajvald, student veterinar, abia în anul I, o reputație de medic. Excelent. Mai târziu, el evită mobilizarea angajându-se voluntar-civil în operația dificilă de a culege cadavrele importante pe front și a le înmormânta frumos, așa cum merită. O înțelegere diplomatică îi aduce locotenentului italian care surprinde mica trupă a lui Frajvald într-o escapadă amoroasă avansarea la gradul de căpitan, iar unchiului Iosef elogiile Marelui Stat-Major, ba și o propunere pentru decorare, refuzată modest. Romancierul găsește câteva căi ingenioase spre a reface pe nesimțite respectabilitatea pușlamalelor care populează cartea sa și a îndrepta simpatia cititorului către de:

Întâi, cum spuneam, în buna tradiție a lui Eulenspiegel păcălitorii se apără de a nu fi ei înșiși păcăliți. Se inoculează clu tact artistic ideea unei lumi, unde fără trasul pe sfoară, existența ar fi imposibilă. Când studentul Iosef Frajvald vrea să-i dezvăluie profesorului de medicină veterinară, distins consilier imperial, trucurile prin care pot fi ascunse beteșugurile cailor, acesta își pune mâinile-n cap și părăsește sala unde își ținea cursul, exclamând indignat: „băiatul ăsta e un țigan!” Purtările cinstite dau rezultate catastrofice, cum o dovedește nefericita Anezka. Respectul legilor îi condamnă să rămână toată viața niște pârliti pe colegii de liceu ai unchiului Iosef. Disprețul arătat „mărunțișurilor” practice face din genialul inventator

Fidibus un etern datornic.

Suntem apoi dispuși să acordăm o dispensă morală anumitor mici pungășii, fiindcă victimele lor se îndeletnicesc cu pungășii mult mai mari. Făcând pe contesa Grusbach, biata Viki umblă să le tragă clapa numeroșilor vânători de zestre profesioniști, falșilor baroni și escroci patentati care mișună pe la selecta cofetărie *Sacher*. Prin niște manevre abile, chiar dacă nu prea oneste, Kiki îl obligă să o ia de soție pe un mare șnapan, afemeiatul deputat afacerist Vykus. Unchiul Iosef dejoacă diversele găinării puse la cale împotriva lui de firmele rivale și șterpelește banii care urmau să fie înghițiți de rechinii partidului agrarian.

Tot pentru a-și face eroul simpatic ciititorilor, romancierul are ideea inteligentă să-i dea adesea cuvântul direct, pentru a reflecta asupra aventurilor prin care a trecut. Altfel zis, unchiul Iosef are prilejul să arate cum comportamentul său decurge dintr-o rațiune superioară, presupune un soi de înțelepciune cinică, o „filosofie”. Actelor certate cu morala „ideală”, li se relevă drum numai în cazuri extreme.”

„Banii – explică el, de pildă – nu sunt o valoare temporară și, indiferent ce vei citi prin cărțile tale, tu pe mine să mă crezi. Banii ori îi ai, ori nu-i ai. Despre dragoste, ce-i drept, nu se poate afirma asta cu aceeași certitudine (...). Să intri într-o prăvălie și să cumperi ce-ți pofteste inima în clipa aceea e dovada celui mai nesăbuit act pe care l-ai putea săvârși. Omul trebuie să-și cumpere numai strictul necesar și ceea ce nu poate obține pe altă cale. Pe scurt, cumpăratul constituie absolut ultima posibilitate de a dobândi ceva, iar cei deștepți pornesc pe acest drum numai în cazuri extreme”.

E vorba de un umor gnostic, care dăruie păcălitorului aerul onorabil al înțeleptului „A fi iubit e nespun de frumos, a nu fi iubit e cu folos”. „Cei mai geloși bărbați sunt îndeobște cei care sunt certați cu fidelitatea.” „Binefacerea e bună ân sine, iar cel ce face binele spre a se asigura de

grație cerească e un păcătos și pe deasupra un prostănac, căci, află de la mine, cerul este acea instituție pe care omul se poate bizui cel mai puțin, tocmai atunci când are nevoie de ea... Îți mărturisesc, băiete, că. Niciodată nu m-am supărat pe oamenii cărora nu le plăcea să plătească, pentru că, cinstit vorbind, și mie tocmai aceasta îmi displace cel mai mult dintre toate îndeletnicirile omenești."

La fel, o anumită turnură ceremonioasă imprimată limba-, jului conferă aerul respectabilității acțiunii de îmbrobodire: „Florile sunt flori, onorate domn, și nu văd cum ați putea să-i dovediți mai bine bieteii bătrâne recunoștința dumneavoastră și să-i mângâiați sufletul ei curat care de acolo, de sus, din înălțimile cerești, se. Uită și vă urmărește cu grijă, să vadă, dacă ați ales bine întreprinderea de pompe funebre, în cazul nostru firma Habisek et Co.” (...)

„Exelența voastră, mi-aș permite să menționez că pentru scopul în sine, ar fi mai avantajos să rămân în civil. Știți, s-ar putea să se ivească anumite dificultăți, de pildă, atunci când aș avea de înmormântat o persoană cu grad superior mie. La unele profesii, să știți, îmbrăcămintea civilă își are distincția ei...”

Talentul tragerii pe sfoară în chip amabil și cu civilitate maximă se transmite limbajului din care-și face un instrument principal. În redarea românească a umorului acestuia de o factură foarte aparte, traducătorului, Jean Grosu, interpretul fericit la noi și al lui Hasek și Oapek, excelează, făcând romanul să-și păstreze întreaga savoare verbală.

Numeroșii cititori ai „Bibliotecii pentru toți” vor lua cunoștință prin *Unchiul meu Ulise* de una dintre cele mai reușite opere ale literaturii cehe contemporane.

OV. S. CROHMALNICEANU

TABEL CRONOLOGIC

1914 30 mai se naște la Praga Jiri Marek, unul dintre cel mai de seamă scriitori cehi contemporani. Caracteristic scrierilor sale este cunoașterea adâncă a vieții și frământărilor celor mulți, sesizarea cu mijloace artistice dintre cele mai personale, dar și dintre cele mai valoroase – a contradicțiilor sociale care condiționează nașterea și formarea omului epocii noastre. Animat în permanență de dorința de a cunoaște viața până în cele mai mici amănunte, Jiri Marek știe să se strecoare, cu migala cercetătorului și pasiunea artistului, până în ascunzișurile cele mai tainice ale sufletului omenesc.

Copilăria și-o petrece în pitorescul cartier praghez Nusle și tot aici urmează clasele primare și o parte din studiile gimnaziale, pe care apoi le termină la Pisek, în Cehia de miazăzi.

1918 După căderea și destrămarea imperiului austro-ungar, la 25 octombrie este proclamată Republica Cehoslovacă, iar la 28 octombrie ia naștere statul cehoslovac independent. Istoricul eveniment va fi consemnat pe larg de Jiri Marek în remarcabilul său roman satirico-umoristic *Unchiul meu Ulise* (1974).

1923 3 ianuaie. Se stinge din viață, la Lipnice pe Sâzava, în vârstă de numai 40 de ani, marele scriitor umorist Jaroslav I-lašek, autorul celebrului roman *Peripețiile bravului soldat Svejk* (În același an și la aceeași vârstă moare și cunoscutul scriitor ceh de limbă germană Franz Kal'ka, autorul *Procesului*, al *Castelului*, *Metamorfozei* etc.)

1924 Perioadă de relativă stabilitate în Cehoslovacia, după criza postbelică internă, economică și politică, criză pe care

Jiri Marek o va interpreta cu mijloace artistice în romanul *Unchiul meu Ulise*, ca o confirmare a ideilor sale înaintate despre lupta social-politică din acea vreme.

19 ianuarie se stinge din viață marele poet revoluționar ceh Jiri Wolker (n. 1900), autorul cunoscutelor *Balade*.

19 noiembrie se naște, la Praga, Jan Otcenâsek, scriitor de frunte al literaturii cehoslovace contemporane, autorul cunoscutelor romane apărute și în traducere românească: *Romeo, Julieta și întinericul, Cetățeanul Brych. Pe când în Paradis ploua*. Jan Otcenâsek a fost unul dintre cei mai devotați prieteni ai lui Jiri Marek.

1933 Jiri Marek termină facultatea și devine profesor în învățământul mediu. Până în 1946, predă limbași literatura germană la liceele din Sobeslav, Nach'od și Praga.

10 octombrie 1938 Dictatul de la Munchen ciunește granițele Cehoslovaciei, permițându-i lui Hitler anexarea regiunii Sudete la marele Reich german.

25 decembrie 1938 Se stinge din viață, zdrobit de tragicele evenimente pe care le trăia poporul său, marele scriitor ceh Karel Capek (n. 1890). Permanența operei sale, interesul pe care conținutul său-l suscite cu aceeași tensiune, astăzi ca și acum șase decenii, romanele sale științifico-fantastice (*Fabrica de absolut, Krakatit, Război cu salamandrele* etc.), demonstrează virtuțile filosofice și cultura multilaterală ale unuia dintre meo-umanisții de frunte ai veacului nostru. În mormântarea lui la cimitirul Vysehrad din Praga a prilejuit o uriașă demonstrație patriotică la care au participat și tinerii – viitori scriitori – Jiri Marek și Jan Otcenâsek.

1939 15 martie Trupele naziste ocupă tot teritoriul cehoslovac, proclam, înd Protectoratul Cehiei și Moraviei și transformând Slovacia într-un stat independent de tip fascist, fapt care a dus practic la destrămarea totală a republicii burgheze și la instaurarea dominației hitleriste asupra întregii Cehoslovacii. Evenimentele l-au marcat puternic pe artistul Jiri Marek și de îsi vor pune o serioasă amprentă pe o bună parte a creației sale literare.

1944 Jiri Marek publică prima sa culegere de povestiri intitulată *Viața nu se întoarce* și primul său roman. *Pecetea credinței*.

1941 După eliberarea Cehoslovaciei, Jiri Marek devine inspector școlar și își începe activitatea gazetărească,

publicind reportaje și foiletoane satirice în Lidove Noviny și Rude Pravo.

1946 Apare primul său roman postbelic *Bărbați înaintând în beznă* profundă analiză a destinului unor parasutiști aparținând unui grup de partizani ce acționau în pădurile regiunii Vysocina.

1948 februarie Au loc dramaticele evenimente care în cele din urmă aveau să ducă la victoria definitivă a forțelor progresiste și la instaurarea socialismului în Cehoslovacia.

1949 Jiri Marek publică *Satul subteran*, roman de amplă și sugestivă analiză, inspirat din viața unui sat de mineri din Moravia.

27 octombrie. Moare marele poet Frantisek Halas, una din culmile poeziei cehice dintre cele două războaie mondiale. Amintim din opera lui celebra culegere *Speranțe ciuntite*, însumând poezii monumentale inspirate din tragicul destin al poporului ceh în perioada trădării de la Munchen și *Versuri optimiste*, ce insuflă încredere și speranță în vremuri mai bune.

1950 Apare volumul de povestiri *Lumină deasupra noastră*, puternică frescă a vieții minerilor din regiunea carboniferă Most (Cehia apuseană), pentru care Jiri Marek este distins cu premiul de stat Klement Gottwald. Destinele eroilor din aceste povestiri au alcătuit ulterior subiectul unui film artistic foarte apreciat de critica de specialitate a vremii.

1951 Jiri Marek publică răscolitoarea povestire *Vorbește mama*, surprinzând tragicul destin al miilor de mame și copii dispăruți în cuptoarele morții din lagărele naziste. Povestirea reprezintă o impresionantă contribuție artistică a autorului la lupta împotriva unor noi războaie pustietoare (apărută în românește în 1953).

12 noiembrie Moare, în împrejurări dramatice, remarcabilul poet ceh Konstantin Biebl (n. 26.11.1898) pentru a cărui operă lirică, profund umanistă, Jiri Marek a nutrit o mare admirație.

1952 ianuarie cu prilejul centenarului nașterii lui I. L.

Caragiale, Jiri Marek vizitează pentru întâia oară România, ca delegat al Uniunii scriitorilor cehoslovaci. De atunci avea să ne viziteze țara de nenumărate ori. Și, de fiecare dată – cum mărturisește el însuși într-un articol publicat în *Contemporanul* (1959) – a învățat s-o iubească tot mai mult. „Pentru că omul

— Spune el – se bucură de dragoste numai atunci când e tot mai proaspătă și mai frumoasă. Iar România e o țară care se îmbospățează și se înfrumusețează mereu. De aceea cu atât mai mult i-am dăruit inima mea.”

1953 Jifi Marek publică volumul *Din cărămidă și zâmbete*, (apărut în românește sub titlul *Turnul Babei*,

E.S.P.L.A., 1955), reunind un grup de schițe de un remarcabil umor, inspirate de munca și zâmbetele constructorilor de pe șantierul marelui combinat siderurgic de la Ostravă.

1954 Jifi Marek este numit director general al cinematografului cehoslovac, funcție pe care o va îndeplini până în 1959. Perioada coincide cu primul mare val al artei cinematografice din țara prietenă. În 1958, filmul *O invenție diabolică* este distins cu Marele premiu al Expoziției universale de la Bruxelles.

1956 Apare *Țara de sub ecuator*, prima carte de călătorie a lui Jifi Marek. Prin farmecul neîntrecut al cuvântului său, iscusitul povestitor captează cititorul purtându-l cu el pe meleagurile necunoscute ale insu-

— Lelor Borneo, Java, Sumatra și Celebes (apărută în românește – E.S.P.L.A., 1960).

1958 6 aprilie Moare la Praga Vâtezlav Nezval, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai culturii cehe contemporane, poet înzestrat e, u o imaginație îndrăzneță și. Cu o nesecată forță de improvizație artistică (apărut în românește în colecția „Cele mai frumoase poezii”, în traducerea lui Virgil Teodorescu).

1960 Jifi Marek devine profesor universitar. Până în 1970, predă literatura cehă contemporană la Institutul de ziaristică din Praga, iar din 1970, în continuare, la

Facultatea de litere și filosofie a Universității Caroline.

1962 Publică romanul *Umbra e în urma ta*, înfățișând destinul unui om veșnic obsedat de tema dezvăluirii trecutului său pătat în anii războiului.

1968 Apare *Panoptic de vechi întâmplări criminalistice*, primul volum din ciclul de povestiri inspirate din documente autentice descoperite în arhivele poliției pragheze dinainte de război. Cu strălucită vervă' satirică, Jiri Marek persiflează în aceste povestiri mo' ravuri învechite ale unei societăți vetuste (apărut în românește, Editura Univers, 1:973).

1971 *Panoptic de oameni păcătoși*, al doilea volum din ciclul amintit, se bucură și el de aprecierea unanimă a publicului cititor și - a presei de specialitate din Cehoslovacia și de peste hotare (apărut în românește, Editura Univers, 1977).

1974 Jiri Marek publică romanul *Unchiul meu Ulise*, în care cu umor satiric de foarte bună calitate, înfățișează o întreagă epocă - primele patru decenii ale secolului nostru - relatând peripețiile unui om obișnuit care navighează prin viață precum anticul Ulise.

1978 Apare al treilea și ultimul volum din ciclul *Panoptic*.

1981 Jiri Marek publică *Sarea pământului*, roman în 2 volume, o incursiune în trecutul istoric al clasei muncitoare cehe, și *Sirius, steaua câinelui sau istorioare afectuoase despre dini*.

JEAN GROSU

Sunt de acord cu dumneavoastră că a povesti întâmplări nu este o îndeletnicire prea plăcută. Asta înseamnă să (ești din umbre și slove o funie cu care să-l tragi pe cititor după tine.

Dormite să povestești despre destinele omului, ființă foarte mărunță în marele univers, ființă căreia soarta i-a dăruit o singură măreție: aceea de a ști de soarta sa și de a-și trăi totuși viața cu o poftă sălbatică, de nestăvilit.

Desigur, n-ar fi nimic mai ușor pentru om decât să dea din mâră, cu aerul că nu-i pasă de nimic, să stea cu brațele încrucișate, să se lase pradă deznădejdei și să se

chinuiască așa cum le este dat în exclusivitate filosofilor. Din fericire însă mai există și acea fermecătoare naturalețe umană, care se ține cu îndârjire de viața de toate zilele, trecând - cinste ei - cu o adâncă indiferență peste înțeleptele reflecții cu privire la veșnicia veșniciei.

Noi, se înțelege, știm că suntem trecători, dar trăim ca și când ne-ar fi fost hărăzit să rămânem pe această lume în vecii vecilor. Facem fapte eroice și fapte mărinimoase, adunăm tot felul de lucruri ca apoi să le risipim, construim case în care poate nici nu vom apuca să locuim și aprindem focul cu care punem în pericol, poate, propriul nostru cămin.

Acesta ne e destinul, în asta constă slăbiciunea și forța noastră. Fiecare dintre abaterile noastre este de fapt o mică epopee, o dată eroică, altă dată tragicomică, iar uneori de o discreție aproape neobservată. Dar, a trăi mereu în contradicția dintre viață și moarte este, credeți-mă, un act de bărbăție al dracului de măreț, și de aceea socotesc că fiecare dintre noi este de fapt un erou.

Acesta este de bună seamă terenul fertil pentru toate întâmplările, acea clipă prielnică în care ne - putem îngădui să povestim ceva despre oricare dintre noi și când rămânem uimiți de câte lucruri interesante s-au petrecut în jurul nostru și cât de bine se descurcă totuși omul pe această lume, în ciuda tuturor neajunsurilor îndurate în decursul vieții sale.

Se înțelege că în esență nu povestim decât ceea ce știm cu toții, căci tuturor ne-a fost hărăzită aceeași teamă și deopotrivă ne luptăm s-o biruim.

Între omul de rând și nobil, între prostănac și înțelept, între scunzi și înalți, nu-i neapărată nevoie să existe voci diferite.

Când le e sete beau și unul și celălalt cu aceeași poftă, în inimile lor dragostea înflorește foarte asemănător, iar lacrimile li se preling pe obraji aidoma. Sunt la fel ca toți predecesorii lor pe această lume, la fel ca eroii din îndepărtatele epopei. Unul e Achile, altul e Hector, iar altul

e vicleanul Ulise, supus de zei la atâtea încercări.

Povestind destinele omului din zilele noastre noi nu suntem chiar atât de departe de destinele străvechilor străbuni, căci trecutul și prezentul se contopesc mereu, iar noi așteptăm cu aceeași nerăbdare surprizele pe care ni le va furniza viitorul.

Printre supremele bucurii ale aceluia ce va asculta întâmplările noastre se numără aceea că se va descoperi în de pe el însuși, atunci când se va aștepta cel mai puțin.

Așadar, dacă veți descoperi ceva cunoscut în comportamentul admirabilului meu unchi, înseamnă că, într-adevăr, povestirea mea n-a fost zadarnică, iar dacă veți izbucni strigând: „la te uită, asta sunt eu!” atunci fericirea mea va fi desăvârșită.

Deci, fii sănătos, iubite cititor !

CÂNTUL ÎNTÂI

Începutul povestirii noastre datează de pe vremea când Viena era considerată centrul pământului, iar cel ce n-apura s-o vadă era socotit un amărât. Pe scurt, Viena era pe atunci buricul pământului. Acum însă lucrurile nu mai stau așa, lumea s-a schimbat mult, iar ținta oamenilor nu mai este un singur oraș, așa cum e prisaca pentru albine. Lumea s-a mărit, dar totodată s-a dezmembrat în mai multe state, iar acestea, la rândul lor, s-au împărțit în județe și raioane. Au luat ființă noi orașe și noi cartiere cu blocuri de locuințe, în mijlocul cărora însă oamenii se simt nespun de însingurați. Pe atunci lumea era deschisă și oamenii mai modești. Și totuși n-au trăit aventuri mai puțin interesante decât acelea pe care le trăim noi azi.

Bunica mea obișnuia să spună: cu aceiași bani ai la Viena o casă, iar la Praga două. Nici nu știți câtă vreme mi-a sunat în urechi această' tainică frază, până să-mi dau seama că, de fapt, între Praga și Viena nu-i nicio deosebire.

Da, dar atunci demult, deosebirea exista, iar unchiul meu a plecat din fragedă tinerețe la Viena, pentru ca viața lui mărunță să câștige în măreție. Acolo unde s-anăscut și a crescut, ar fi devenit, ca tatăl său, un simplu geambaș și ar fi stat toată viața ca tatăl său și apoi ca fratele mai mic – la hotelul Hamburg, să joace cărți mereu cu aceiași geambași și niciodată n-ar fi ajuns ceva mai mare, ba nici măcar un mare negustor de cai.

Vrem, nu vrem, micimea mediului înconjurător ne face mici, și dacă ușa noastră e prea joasă, ne deprindem să ne încovoiem» spinarea înainte de a fi nevoie.

k

Am să-ți dau un sfat bun, băiete, iar tu să-l bagi în cap și să-l ții minte, ca de altfel tot ce-ți voi spune de-acum înainte; în sfaturile mele – sub depunerea stratului de cuvinte – se ascunde, întotdeauna, o mică sămânță prețioasă, o înțelepciune. Principalul în toate, e să începi. Să nu te gândești prea mult cum se va sfârși acțiunea ta,

fiindcă tot nu ajută la nimic. În afară de asta, în majoritatea cazurilor, mai toate se sfârșese prost, așa că nu văd de ce ți-ai frământa mintea de la bun început. Nu sunt împotriva să cumpănești ce și cum, și chiar să te uiți dinainte încotro merge curentul în care ești nevoit să te arunci. Dar pentru nimic în lume să nu zăbovești la mal! Pentru că, să știi de la mine, și apa râului îți poate scăpa dacă stai și te codești prea mult. De ce să-ți. Fie frică? Vorba ceea, dacă duce frunzele căzute, de ce nu te-ar duce și pe tine? Incertitudinea peripețiilor vieții e singura aventură ce i-a fost hărăzită omului. Iar cel ce lasă să-i scape această aventură pierde totul, și se pierde chiar și pe sine însuși. Nu-ți fie teamă să începi, și nu uita că zeița Fortuna e de sex feminin. Nu văd de ce ți-ar întoarce spatele tocmai ție această distinsă zeiță?

Unchiul a plecat la Viena la acea vârstă fericită, emd omul își închipuie că toată lumea e a lui, și se și comportă ca atare. Avea desigur planurile și ideile lui, dar trebuie spus de la bun început că nimic din toate astea nu i s-a împlinit și că viața lui a căpătat o înfățișare cu totul diferită de cea pe care și-o imaginase el. În asta constă probabil una din trăsăturile esențiale ale fericirii umane, și'anume „că omul nu știe niciodată ce va deveni. Și astfel plutește cu corăbioara lui ca mitologicul Ulise, ca, într-o bună zi, să fie azvârlit de valuri pe un țărm cu totul necunoscut, unde, frecându-și ochii uluit, își spune cu uimire; „lată ce țară mi-a fost mie hărăzită!”

În definitiv, ce alt destin are omul decât acela al naufragiatului?

Desigur, există oameni care, odată aciuăți undeva se cațără încet și cu îndârjire pe stânci și se afundă în desigurii, sfâșiindu-și veșmintele și zdrelindu-și pielea, pentru, ca, în cele din urmă, să obțină spre satisfacția lor, ceea ce au dorit: să ajungă funcționari la poștă, salariați ai oficiilor fiscale sau practicanți prin tribunale, cu perspective de avansare.

Unchiul meu nu avea această fire, era dispus oricând să se lase prins de alt curent și din nou să-și încerce norocul, plutind în necunoscut. Mulțumită acestui fapt, a câștigat o bogată experiență, ca apoi să-mi poată împărtăși multe învățăminte prețioase.

A ajuns să aibă cea mai remarcabilă profesiune pe care omului i-o poate hărăzi numai destinul și nicidecum propria sa decizie. E absolut de neînchipuit ea omul să se hotărască în tinerețe să fie ceea ce a devenit unchiu meu ori, ferească sfântul, să vrea să învețe undeva, să practice această profesiune. O asemenea profesiune se poate numi, pur și simplu, mană cerească.

Unchiul meu - și de bună seamă din asta izvora înțelepciunea și echilibrul său în viață - a ajuns proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre.

Nu m-a luat, oare, gura pe dinainte spunând acest lucru mult prea devreme? N-am dezvăluit oare taina înainte de a le oferi ascultătorilor voluptatea de a o descoperi singuri, încetul cu încetul?

Cu toată modestia, moștenită, de bunăseamă, de la unchiul meu, procedez și eu în povestirea mea un pic așa cum a procedat Homer. Acesta le-a dat eroilor săi dinainte tot felul de porecle a căror justete timpul avea s-o confirme ulterior. Și astfel fu Achile iute de picior, Ulise deștept, Hera cea cu brațe albe și Zeus detunătorul. Deci, nu văd de ce n-ar putea și unchiul meu să aibă de la bun început un titlu care abia în desfășurarea timpului se va dovedi potrivit, interesant și, îndeosebi, extrem de folositor?

Nimic nu ne îndeamnă mai ușor spre o filosofie înălțătoare decât apropierea morții. Desigur, unchiul a tras și el învățăminte din această sursă, cu atât mai mult cu cât în timp ce pentru cei mai mulți oameni (eu nefăcând excepție), moartea constituie un memento înspăimântător, pentru înțeleptul meu unchi ea a fost obiectul unui comerț destul de rentabil, având darul să-i împrumute chiar și un farmec deosebit.

Desigur, poți aduce următoarea obiecție: ca să devină

„cioclu” nu era nevoie să plece tocmai la Viena, în acel elegant centru al lumii, și nu trebuia să se despartă de locul său natal, ca să mizeze totul pe o singură carte. Dar știe oare naufragiatul care dintre corăbii va eșua cu el atât de norocos? Și care insuliță se va ivi printre valuri în drumul său?

Nu era în firea lui să viseze marile metropole; la drept vorbind, ca orice boboc (deprins cu viața orașului de provincie – unde seara se plimbau în piață domnișoarele și unde se putea duce o viață tihnită și onorabilă

— Viena îl și speriasse un pic înainte de plecare. Până la urmă, nici nu s-a dus singur-; pentru mai multă siguranță se alătură unui grup de prieteni care, terminând ca și el gimnaziul din localitate, s-au tot îndemnat între ei până când au prins curajul să se decidă pentru Viena. Firește cei patru colegi n-au avut norocul unchiului. Au studiat până la capăt, devenind niște filistini lipsiți de orice interes.

Tatăl unchiului, bătrânul Frajvald, își pusese multe speranțe în fiul său cel mai mare. Când lucrurile se împliniră, ajungând la momentul plecării, își chemă ceremonios la el feciorul și, printre gemete și oftaturi puternice, scoase din casa de fier, aflată într-un colț al odăii și care păstra în interiorul ei o avere tainică, despre care nimeni nu știa nimic (ba, potrivit văicărelilor bătrânului viclean, toți ar fi trebuit să creadă că în casa aceea nu erau adăpostiți decât păianjeni ce-și țeseau cu hărnicie pânzele lor alburii), în fine, cum spuneam, scoase din ea un teanc de bancnote jerpelite și-l așeză pe masă, în fața feciorului, cu o mișcare ce trăda mărinimie și arăta că face gesturi mari. Un geambaș e dator să se priceapă la asemenea treburi, asta e lucru știut.

Unchiul, fără să clipească măcar, aștepta să vadă ce avea să se întâmple.

— Uite, băiete, asta e partea pe care ți-o dă tatăl tău. Ia-o. E mai mult decât ți se cuvine „dar e tot ce-ți pot da. Îți dau acești bani și vreau să sper că n-ai să-i îngropi și, mai

cu seamă, n-ai să-i faci praf aruncându-i pe fereastră.

(Da, întocmai așa a spus bătrânul Frajvald, dovedind prin asta spiritul său de prevedere și totodată o instruire nu prea desătvârșită.)

— Te-am ținut întotdeauna din scurt în privința banilor și tu, nu o dată, ai mârâit și te-ai plâns de mine. E timpul să înțelegi că asta n-a fost decât o chestiune de educație, și nicidecum zgâreenie, cum poate ți-ai închipuit.

Unchiul nu auzea decât de departe tot ceea ce-i spunea bătrânul, deoarece toate simțurile i se contopiseră deodată într-iunul singur, al văzului, iar mintea lui se străduia să ghicească, așa, cu aproximație, cam câți guldeni puteau fi în teancul cu pricina.

Apoi lăsa capul în jos (ca să poată cântări mai bine) arborând un aer de copil cuminte și ascultător.

— Partea căpătată de la părinți e sfântă, iar omul înțelept și priceput o face să rodească din belșug, ținut să mai adauge bătrânul, pe un ton solemn.

În același timp știa prea bine că nu se putea întreprinde nimic cu acești bani, ba, mai mult, că nu erau destui nici măcar pentru terminarea studiilor, dar el era negustor de cai și, așa cum, își înzestra și își expedia acum băiatul, tot așa se descotorosea și de mânjii pe care-i vindea. Din clipa în care banii zăceau pe masă, puțin îi mai păsa ce avea să se întâmple cu puilul de armăsar.

Și totuși acum era parcă înduișat. Nu e sigur dacă o parte substanțială a tristeții sale nu izvora tocmai din faptul că cheltuia dintr-o dată atâta amar de bani și, pe deasupra, îi mai dădea și pe mâna unui tânăr nechibzuit și lipsit de experiență.

Dar unchiul avea sângele tatălui său și-i răspunse cumse cuvine:

— Voi face totul să te răsplătesc de o sută de ori, pentru bunătatea dumitale.

Bătrânul zâmbi, pe de o parte spre-și ascunde emoția, iar pe de alta spre a da în vileag că nu se prinde la asemenea vorbe.

Te miri, poate, de ce-ți încredințez așa, dintr-o dată, atâta bănet. Mi-am zis să ți-i dau pe toți grămadă, ca să nu trebuiască să scrii în fiecare lună pentru bani și, în același timp, să-ți dau marele prilej de a arăta ce zace în tine și cum ești în stare să te descurci. Nu zic că din banii-ăștia o să trăiești împărătește, dar nici de foame, pentru început, n-ai să mori. Au mai studiat ei și alții, și cu bani mai puțini. Na, ține-i, și străduiește-te s-ajungă ceva de capul tău!

Jocul bătrânului fu atât de desăvârșit, incit feciorul stătu o clipă în cumpănă, întrebându-se dacă era cazul să-i cadă în genunchi sau nu. Pe urmă însă, făcu doar o plecăciune și îi sărută părintelui mâna, așa cum cerea buna-cuviință, și făcu acest lucru cu atât mai mult cu cât convorbirea dintre ei se desfășurase între patru ochi.

Hotărârea ca fiul mai mare să urmeze o facultate fusese luată de mult. În timp ce unul dintre colegii săi se ducea la medicină, al doilea la' drept, al treilea la farmacie, iar al patrulea la politehnică, unchiul trebuia să studieze medicina veterinară, cu alte cuvinte, să devină așa cum se spunea pe atunci, un doctor de dobitoace.

Era mai puțin? Era mai mult?

Ei bine, pentru asta ar trebui să fiți negustori de cai, spre a înțelege că a fi doctor de dobitoace însemna pe atunci să atingi culmea culmilor. Căci geambașul e un pișicher, uns cu toate alifiile, în stare să umfle calul cu ovăz și să bage în el atâta arsenic, încât să pară un armăsar buiestru, în ciuda faptului că nu-i decât o pieritură de jugan, gata să-și dea duhul. După cum nu-i un secret, că poate să găsească un țigan isteț, care se pricepe de minune să-i umfle gloaba folosind o țeavă de trestie; în asemenea caz, firește, trebuie să grăbească negoțul, nu de alta, dar aerul din cal se duce; un asemenea cal se vinde la iuțeală, cu reducere și cu văicăreli însoțite de suspine dureroase, cu „la-l jupâne, ia-l, o să ajung în sapă de lemn. Doi guldeni pot să scad, mai mult nu pot. Ce vrei? Să mă nenorocești pe toată viața?!?”

Apoi, odată negoțul încheiat, se cuvine s-o ștergi cât mai grabnic din piață, să intri în hotelul Hamburg, să te instalezi

din nou la masa de joc și, dacă se întâmplă să dea buzna peste tine -cumpărătorul păcălit, răcnind ceva în legătură cu un știu ce șarlatanie, acesta va afla, nu de la vânzător, ci de la tovarășii săi de joc, că la mijloc trebuie să fie desigur o greșeală, „căci domnul joacă de dimineața, fără încetare, tabinet și dacă s-a ridicat cumva de la masă, a făcut-o numai pentru necesități urgente. Ca să nu mai vorbim de faptul că dumnealui nici nu se ocupă cu vânzarea cailor, lucru știut, de altfel, de toată lumea. Să nu fi fost cumva celălalt, pușlamaua aceea de-i seamănă leit... Mare ticălos...”

Da, asemenea trucuri și încă multe altele cunosc geambașii de cai la perfecție, dar, la ce bun, de vreme ce peste ei e altcineva mai mare, și cu ăsta nu e de glumit. E vorba de medicul veterinar. Când trece dumnealui prin piață e de rău, pe ăsta nimeni nu-l poate duce, dumnealui hotărăște care cal e bun de vânzare și care merge la tăiere, dumnealui e stăpânul vieții și al morții, al cărnii, al oaselor și al zgârciurilor, și, când rostește dumnealui cuvântul „zăbale”, s-a isprăvit cu toate și gloaba merge direct la abator, oricât ar fi costat.

Ei bine, un asemenea stă pin ar fi dorit să aibă bătrânul Frajvald în persoana fiului său, căci alt stăpân el nu recunoștea, fiindcă, după părerea lui, până și Dumnezeu tatăl e un mare medic veterinar, care, în ceasul morții, te caută în dinți și stabilește, o dată pentru totdeauna, ce rasă ești și cât vor da pe tine cei de sus... Așadar, feciorul avea să devină doctor de dobitoace, iar feciorului nu i se păru acest lucru câtuși de puțin, ciudat deși colegii săi îl cam luau peste picior...

Ah, emoționantă seară a fost aceea când întreaga familie s-a adunat pentru ultima oară ca să-i pregătească cina feciorului care pleca... Era de față și fratele lui, geambașul de cai, erau și surorile care abia așteptau clipa în care aveau să fie măritate, desigur cu o parte mai mică de moștenire decât avusese norocul să capete acest fericit care a doua 'zi pleca la Viena. Mama lui tremura toată,

surorile plâneau în răstimpuri, mai curând de invidie decât de durere, taică-său clipea din ochi, cu aerul că i-a dat băiatului bani berechet, în timp ce băiatul arbora o mână ce dădea ostentativ la iveală că așa stau lucrurile, în ciuda faptului că adevărul era tocmai contrariul. ~

A fost o despărțire demnă căci în spatele părerii de rău s-a făcut simțită în permanență viclenia a doi negustori destoinici.

— Dacă-ți ajunge cuțitul la os, te întorci acasă, băiete, spuse în cele din urmă maică-sa.

— La asta nici nu mă gândesc! răspunse feciorul,

— Vezi, nici nu se gândește la asta, și tu îi bagi. În cap prostii, interveni taică-său cu asprime..

— Am zis numai așa... dacă i-o ajunge cuțitul la os... / piui maică-sa.

— Omul e întotdeauna cu cuțitul la os - replică tatăl lui. Ce să-i faci, așa e viața.

— Așa e, încuviință eu sfială femeia, care de ani de zile boala întruna.

— Baronul Paar o să-ți aducă înapoi juganul acela de i l-ai vândut ieri, spuse deodată băiatul mai tânăr.

Taică-său scoase din gură țigara de foi și, fără să sufle o vorbă, se uită cu admirație la feciorul mai mic, pentru că și el se temea de treaba asta și, în ciuda necazului care-l rodea de pe acum, se bucura că puștiul are ochiul atât de ager și prinsese la iuțeală trucul folosit de tatăl său.

— Păi, n-am spus eu că omul e veșnic cu cuțitul la os?... Cu juganul ăsta o să mai avem de furcă...

— Bătălia e pierdută, căci împotriva dumitale se ridică Semrâd, rosti băiatul cu amărăciune.

Iar Semrâd nu era nimeni altul decât medicul veterinar.

Tatăl se uită apoi la feciorul mai mare cu ochii sclipind de focul dragostei. Ce bine ar fi să se vorbească odată, cu aceeași teamă, de băiatul lui! Poate - că ar fi trebuit totuși să-i mai fi dat o sută de gulden ca treaba să fie mai sigură. Pe urmă însă alungă acest gând. Banii trebuie cheltuiți iiumai atunci când n-ai. Încotro; cine-i cheltuiește altfel e un

ușuratic.

Și bătrânul oftă, și toți își închipuie că e trist de plecarea băiatului, și întreaga familie, adică partea ei femeiască, izbucni în hohote de plâns. Bărbații rămaseră duri și neclintiți. Se cunoșteau bine între ei...

Ultima noapte la adăpostul casei părintești putea fi petrecută cu ochii lăcrimând de tristețe și deopotrivă cu gândul animat de bucurie. Dar nici asta nu i-a fost dat unchiului meu; în ciuda tinereții sale, fu nevoit să pătrundă direct în torentul tulbure și înșelător al vieții.

Prima care se apropie de el în timp ce mai stătea în curte sub nucul stufos, în ale cărui foșnete nădăjduia să găsească un răspuns la întrebările sale, fu sora sa Anna. Lăsându-și încet mâna pe umărul lui, înnodă firul discuției, spunând că toți din casă – firește, în afară de tatăl lor care e un zgârcit fără pereche – se bucură că măcar unul dintre ei are parte de o soartă demnă de invidiat, aceea de a pleca în lume cu o sumă frumușică în buzunar. Toți îi doresc din inimă acest lucru, dar cel mai mult ea, care are în față un viitor întunecat. În timp ce alte fete se gândesc cum să se gătească mai frumos, la ei în casă nu se vorbește decât de muncă, și dacă părinții n-au avut până la urmă încotro și au trebuit să-i facă o rochie nouă de duminică, ea nu întrezărește nicio speranță că ar mai putea să-și cumpere și un șirag de granate, cu toate că la situația ei și a familiei lor s-ar cuveni să aibă ceva asemănător. Dacă e să se mărite și, de, asta trebuie să se întâmple, atunci e cazul să se îngrijească și ea un pic. Tatăl lor ce-i drept știe să gătească un cal când îl duce la târg, dar pe propria lui fiică nu.

Bunul meu unchi simți în cuvintele scumpei sale surori o tonalitate aparte, care, pe neașteptate, îl făcu să uite de tristețea despărțirii, obligându-l să fie cât mai circumspect.

— Nu știu despre ce granate e vorba, se grăbi să spună el cu voce nesigură.

— Despre acelea care ar trebui să le am, dar nu le am. Despre acelea pe care aș putea să le am foarte ușor, dacă tu, scumpul meu frățior, mi le-ai cumpăra. Tata o să ne mai

scoată ochii un an de-acum încolo, spunând că nouă nu ne poate da nimic, pentru că tot ce a avut ți-a dat ție. Și, între noi fie vorba, un șirag degranate nu costă o avere!

— Bineînțeles, încuviință unchiul cu gingășie în glas, e un fleac. Asta se poate aranja.

Sora îl îmbrățișă cu recunoștință și, într-o clipită, dispăru în casă.

Nucul foșnea în surdină, iar unchiul constată, nu fără amărăciune, că până și dragostea de soră poate fi câștigată cu un șirag de grante.

În timp ce stătea aplecat asupra desagei îndesate cu rufăria strict necesară pe care, după dreapta sa judecată, nici n-avea s-o poarte, întrucât, la Viena, nu intenționa să aibă contact cu o societate prea obișnuită - se simți atins de mâna sfioasei Matylda,

— Dacă tot 'pleci atât de departe, vezi, poate găsești și pentru mine ceva pe acolo. Că n-o să stau aici toată viața să torn apă în jgheaburi și să alerg să întorc fânul pentru cai. Pe Rendalek, ăl de face pe vechilul pe moșia boierească, n-am de gând să-l iau, așa că, vezi, dacă se nimerește să fie vreun loc pentru mine la Viena scriemi și tu o carte poștală. Da, și nu uita să-mi trimiți de acolo și o pălărie, am văzut eu una, știi tu, atunc'i când a fost aici baroneasa Pearova, de paie, cu cireșele, i se spune pălărie florentină și are și fundă, ah, Doamne, o fundă ca aceea, mai mare frumusețea...

— Desigur, totul se poate aranja, îți caut un post și vâd eu și de-o pălărie...

— Dar înainte să vezi, dă-mi, te rog, doi guldeni, știi, o să avem serată dansantă și mie îmi plac grozav de mult dulciurile, știi tu...

Unchiul își spuse în sinea lui că, într-adevăr, se vede că se trag cu toții din aceeași casă, și-i făgădui bucuros să-i pregătească doi guldeni înainte de plecare, pe moment însă nu e cu putință, nu de alta, dar s-ar putea să-i vadă Anna...

Și așteptă să vadă ce se va întâmpla în continuare,

încredințat fiind că avea să vină și fratele Vincenc. Acesta își rezervă clipa în care unchiul pe întinsese în pat (ultima noapte în pernele mamei, ultima noapte în atlasul plăcut mirositor, chiar dacă de mult încetase să mai fie nou și nici prea curat nu mai era, ultima noapte su, b tavanul presărat cu muște somnoroase, ultima noapte sub lampa fumegândă) – așadar, această clipă și-o alese frățiorul, clipa în care omul e pe cale să ațipească și nu e în stare de un refuz categoric.

— Ascultă, îți spun ceva ce nu știe absolut nimeni. Am în mână o afacere atât de grozavă, încât bătrânului i-ar plesni inima de invidie. Pricepi, e o treabă care se nimerește o dată la o sută de ani. O herghelie întreagă de cai, aduși prin contrabandă din Prusia, trebuie să-i dea sub preț, pricepi, dar dacă are cineva posibilitatea, așa cum am eu, ca să țină undeva într-un grajid vreo zece cai din ăștia și să-i hrănească, să zicem, o lună-două, atuncea devine milionar... Mă rog, milionar poate nu, dar zece cai cumpărați ieftin și vânduți scump, pentru că, pricepi, eu nu mă grăbesc, în schimb se grăbesc contrabandiștii, mă înțelegi, zece cai din ăștia sunt o avere, îmi dau seama că acum te gândești la treburile tale, dar până una alta ascultă ce-ți spun, frățioare; ieși pe loc cu o sută de guldeni și, cum mă vezi și cum te vād, capeți înapoi de la mine două sute. Mi-e martor Dumnezeu...

Unchiul Iosef se uita în tavan și își spunea că dacă trăncănelile fratelui erau adevărate, atuncea Dumnezeu nu putea fi decât una dintre muștele acele somnoroase.

— Bine, bine, dar nu mi-a-i spus când ai de gând să-mi dai înapoi alea trei sutare, menționează el, foarte la obiect.

— Trei! Mare tâlhar ești, măi frate! Dar, mă rog, fie... îți dau trei după ce vând caii și dacă vrei îți pot da pe loc o poliță.

— Poliță? Între frați? Rușine!. Se indignă unchiul Iosef și Vincenc se prinse la trucul lui.

Arboră o mână fericită și se retrase cu sentimentul că e proprietarul unei herghelii de cai.

Unchiul zăcea întins în pat și nu putea să adoarmă.

A înțeles că acasă îl pândeau de fapt o primejdie mare și că plecarea la Viena devenise, vrînd-nevrînd, o necesitate.

Și astfel își puse hotărârea în aplicare cu dbuă ceasuri mai devreme decât ar fi fost nevoie, se strecură din casa părintească pe tăcute, în timp ce toți dormeau, și avu grijă ca poarta să nu scârțâie. Frumoasă comportare, nimic de zis, iar bătrânul Frajvald s-a mai fălit multă vreme cu. Această năstrușnică idee a feciorului său, pe când își juca obișnuitul tabinet la Hotelul Hamburg:

— Vedeți, ca să nu i se frîngă inima de durere, nu și-a luat rămas bun de la nimeni. Ce mai, sângele meu!

Și în acest timp sângele lui strîngea cu strășnicie la sânu-i gol săculețul cu bani și își târa desaga spre gară, unde totul mai era cufundat într-un somn adânc.

Când sosită în gară și prietenii cu care urma să plece la studii, conduși firește de întreaga familie, pe peron se iscă o asemenea hărmălaie încât nimeni nu i se păru ciudat că unchiul nu era însoțit de nimeni.

Și când, în sfârșit, după trîmbițatul prelung al conductorului, trenul se puse în mișcare, tinerii se năpustiră la fereastră spre a-și lipi pentru ultima oară obrazii de obrazii celor dragi, căci, între noi fie spus, toți erau cu inima în pantaloni. Nu același lucru se întâmpla cu unchiul meu. Acesta, dimpotrivă, se ascunse cât putu mai bine în vagon, nu de alta, dar pe drumul ce ducea de-a lungul căii ferate gonea de zor o brișcă, în care nu se afla nimeni altul decât fratele său Vincenc, nedumerit de faptul că-l furase somnul, iar acum, suta lui de guldeni și visul de a fi stăpânul unei herghelii de cai se ducea pe linia ferată.

Unchiul își petrecu satisfăcut mîna sub cămașă și, pipăind acolo teancul de bani, se bucură nespus că pleacă.

★

Da, băiete, omul e dator să aleagă întotdeauna alternativa cea mai bună. Și eu când am plecat de acasă am avut de ales: ori să bocesc, ori să rîd. Eu însă n-am bocit și nici n-am rîs, am fost bucuros. Asta e ca și când ai

tăia un fir – cele două capete nu le mai lipești, iar dacă le legi, rămâi acolo cu un nod. Ferește-te de noduri și de lațuri și caută ca ața să fie întotdeauna netedă sau dacă totuși o tai nu te necăji, ci bucură-te că ai două fire. Unul din firele mele a rămas acasă și pe asta l-am dat uitării. Pe celălalt l-am ținut în mână și am mers mereu după el. Acestuia i se spune firul Ariadnei.

*

Putem presupune, și pe bună dreptate, că tinerii din tren au scăpat curând de emoția despărțirii, pentru simplul motiv că erau tineri și se îndreptau spre țelul lor. De unchiul meu, ce să vă mai spun, radia pur și simplu de veselie în mijlocul lor. Cei patru desfăcură apoi pachetele cu mâncare – și aveau mâncare din belșug – și socotiră de cuviință s-o împartă cu toții frățeste. Unchiul nu avea nimic; în graba lui, uitase că mama îi pregătise un carton cu șnițele și acum le pismuia un pic pe surorile sale și pe fratele Vincenc pentru prânzul copios de care se vor bucura în lipsa lui; pe urmă însă luă de la prieteni afumătură de casă, pâine albă și plăcintă, și, întrucât cunoștea mai bine lumea decât ei, izbuti întruna din stații să cumpere, cu banii, lor, două sticle de vin, și astfel veselia se trezi cu porțile larg deschise, iar tinerii studioși începură să reflectez© dacă n-ar fi cazul să piardă legătura de seară pentru Viena și să-și petreacă noaptea aceea în măicuța Praga, cea cu o sută de turnuri. Asta le va da prilejul să cunoască, în sfârșit, viața, căci, vorba ceea, banii rămân, iar noi ne ducem.

Ca să răzbești în viață, băiete, e bine să-ți însușești o calitate de mare importanță. Înainte de a întreprinde orice pune-ți întrebarea: cât va costa? Cine se aruncă în cheltuieli inutile, cu toată încăpățânarea, păcătuiește, și păcatul ăsta e grav. Banii nu sunt o valoare temporară și indiferent ce vei citi prin cărțile tale, tu pe mine să mă crezi. Banii, ori îi ai, ori nu-i ai. Despre dragoste, ce-i drept, nu se poate afirma asta cu aceeași certitudine. Așa se face că, atunci în tren, eu am întrebat cam cât ar putea să coste o asemenea seară la Praga, și am reflectat în sinea mea că cel ce nu

cunoaște Praga va profita mai puțin și va plăti mai mult. Să intri într-o prăvălie și să cumperi ce-ți pofteste inima în clipa aceea e dovada celui mai nesăbuit act pe care l-ai putea săvâși. Omul trebuie să-și cumpere numai strictul necesar și ceea ce nu poate obține pe altă cale. Pe scurt, cumpăraturile constituie absolut ultima posibilitate de a dobândi ceva, iar cei deștepți pornesc pe acest drum numai în cazuri extreme.

Între timp cei patru tineri pluteau pe valurile beatitudinii, imaginându-și cum va fi clipa când în fața lor se vor deschide ușile șantanurilor și barurilor de noapte pragheze, cunoscute de ei doar după nume și la a căror rostire își mijeau ochii de voluptate: *U Bucku, U Rozvafilii, Montmavtre...* Și mai era un local fără nume, în schimb îi știau adresa, da, un local unde – credeți ori nu – fetele te întâmpinau în pielea goală chiar de la intrare...

Unchiul le asculta vorbele fără niciun fel de tulburare, căci tocmai se gândea la prețul acestor plăceri, apreciind în mintea lui că povestea i-ar putea pricinui o gaură serioasă în buget. Nu spuse însă că nu va participa, nu, pentru că și el avea sângele fierbinte și era dornic de o aventură. Numai că lui nici prin gând nu-i trecea să dea bani pe așa. Ceva. Această împrejurare l-a tfăksutadeseori să se mențină pe poziția unei rețineri fructuoase...

Se ridică de pe locul lui și porni să străbată trenul, îndreptându-se spre-*vagoanele de clasa întâia și a doua. Banchetele erau tapisate cu catifea galbenă, curelele de la ferestre lăcuite, iar clanțele de alamă. Mergea, cu nonșalanța sa obișnuită, încredințat că aici. Va da de o societate aleasă și, într-o societate aleasă, oricând se poate întreprinde ceva. Dar, cu excepția unei doamne mai în vârstă, cu mânuși lungi, nu descoperi decât fețe. Neinteresante. În sfârșit, ajunse în dreptul unui compartiment în care se aflau doi domni ce se uitau cu melancolie la un pachet de cărți, pe care unul dintre ei îl mânua cu dexteritate. În această formație puteau să joace

cel mult douăzeci și unu, ori mariaj simplu, jocuri socotite nedemne pentru niște bărbați ce se respectă.

— Nu binevoiți a căuta un al treilea, distinșii mei domni? li se adresează unchiul curtenitor. Sunt din compartimentul alăturat, și dacă mi-ați îngădui...

Domnii îngăduiră, dar cu aerul că se îndoi, au de calitățile de cartofor ale străinului.

Curând însă eroarea lor fu infirmată și, după ce jocul se încinse, iar dumnealor renunțară la o anumită morgă care, de altfel, îi stă bine omului care a plătit bilet de clasa întâia, unul dintre ei spuse:

— Domnule student, cum văd dumneata tragi tare. În felul ăsta joacă, știu eu, numai bătrânul tâlhar Frajvald, dar pe ăsta dumneata n-ai de unde să-l cunoști.

— Ba cred că-l cunosc, răspunse studentul oftând.

— În cazul ăsta n-ai cu ce te lăuda, căci dacă ai stat vreodată cu el la aceeași masă de joc înseamnă că ai avut destule de pătit!

— Nu mi-a fost dată această plăcere, replică studentul, deși aș fi fost tare bucuros. Așa ceva nici nu mi-am putut îngădui...

— Asta scoate și cămașa de pe dumneata. Eu, unul, îți spun drept, n-am cunoscut tâlhar mai mare ca el, nici la jocul de cărți, nici în meseria de geambaș!

Unchiul zâmbi, gândindu-se cu duioșie la tatăl său despre care se vorbea atât de frumos într-un vagon de clasa întâia al căilor ferate austriece.

Domnii se apucară apoi să amintească o mulțime de trucuri folosite de Frajvald, pe care le completau cu altele, căci, vorba ceea-, și ei tot negustori erau și încă negustori de cereale și, deci, nu puteau fi cu nimic mai prejos decât ceilalți.

Când trenul se apropie de Praga, domnii se prezentară și în clipa aceea unchiul nu putu face nimic altceva decât să se comporte ca un gentleman. Se prezintă și el:

— Frajvald.

Domnii holbară, ochii, unul din ei se făcu roșu ca racul și

bolborosi ceva neînțeles, în schimb celălalt izbucni într-un hohot de râs nestăvilit:

— Hergot \ dumneata, studentule, ești un vulpoi uns cu toate alifiile. Ce mai, un pișcher fără pereche! auzi dumneata... Acum abia înțeleg de ce-ai spus că n-ai jucat niciodată cu tâlharul acela bătrân... Dar ia spune, nu cumva te-ai supărat?

— De ce să mă supăr, domnilor? în definitiv un negustor de cai nu-și poate permite luxul de a fi prea cinstit î

— Asta așa el și dacă-ți închipui că noi putem, aturtci te înșeli. Cu cinstea, prietene, am da curând faliment! râseră amândoi zgomotos.

Apoi ținură să-l informeze că trag la hotelul *Steaua Albastră*, iar tânărul domn e așteptat acolo să ia cina cu ei, după care vor ieși împreună să se distreze. Când o să vadă Bruneta Miți un flăcău atât de fercheș, o să-și iasă din minți. Așadar să lase nazurile, că n-au niciun rost, și să vină neapărat... Și unde, mă rog, va locui domnul student?

Domnul student răspunse că pleacă la Viena, împreună cu alți colegi și cum n-are nicio treabă, și, întrucât au hotărât să-și continue drumul abia cu trenul de dimineață, primește invitația cu multă plăcere.

Când cei patru coborâră speriați pe peronul gării din Praga, căutându-și prietenul pierdut, avură în cele din urmă marea surpriză de a-l vedea sărind din vagonul de

¹ Dumnezeule; germanism adesea folosit în vorbirea cehă curentă (n.t.).

clasa întâi, drept care însoțitorul îl salută ceremonios ducând mâna la chipiu. Abia după aceea, arborând un aer distins, junele Frajvald se îndreptă spre vagonul de clasa treia, unde-și lăsase bocceaua.

La sfatul lui, își depozitară bagajele în gara Franț Josef, apoi, asurziți de vacarmul marelui oraș porniră pe drumul marilor rătăciri.

Unchiul le spuse colegilor că întâlnise întâmplător niște cunoscuți de-ai tatălui său, și dragostea filială îi poruncise să accepte invitația lor. Îl compătimiră cu toții, căci în

mintea tinerilor roiau de pe acum visurile unor dulci și neasemuite aventuri. Și astfel se grăbiră să dispară cât mai repede pe străzile nocturne, luminate de felinarele cu gaz, ca apoi să se înghesuie cu timiditate la intrarea localului *U 'Rozvafilu*, dându-și ghionți unul altuia, spre a se îndemna care s-o ia înainte.

În acest timp unchiul își înăbușea dorința păcătoasă de a-și cumpăra o pereche de crenvurști la cârnățarul din Piața Văclav, căci, vorba aceea, era invitat la cină și, după el, n-ar fi fost nesăbuiință mai mare decât să-și potolească foamea cu proprii lui bani, când puteau foarte bine să i-o potolească alții. Pășea încet prin piața largă și spațioasă, cercetând-o atent cu ochii săi ageri. Trebuie adăugat aici că nu puține erau conitele care își desfătau ochii privindu-l, căci tânăr era, frumos era și, în plus, știa să zâmbescă așa cum se cuvine. Deocamdată însă nu-l atrăgeau ocheadele femeilor, ci mai curând vitrinele magazinelor de îmbrăcăminte, unde erau expuse manechine de ceară îmbrăcate după ultima modă, cu haine strâmte în umeri și cu mulți nasturi. Se uita totodată în oglinzile din fața prăvăliilor, examinându-și cu grijă înfățișarea. Nu, nu arăta rău, dar ar fi avut urgentă nevoie de un croitor. Dacă o fi să cheltuiască bani pe ceva, atunci, categoric, numai pe îmbrăcăminte, își spuse unchiul în sinea lui.

În general, băiete, e bine să ții minte un lucru și anume: că haina îl face pe om. Ce-i drept, nimeni nu-ți poate lua ceea ce porți în tine, dar nici nu-ți dă nimeni nimic pentru asta. Și mai ține minte așa, pentru viață, că atunci când îți chiorăie mațele de foame, încă mai poți aspira la fericire, dar dacă te îndopi în loc să-ți cumperi o cravată nouă, ca să faci furori cu ea, mare lucru n-o să izbutești în viață. Să ai grijă să-ți fie capul bine mobilat dar, în aceeași măsură, ba chiar mai mare, să ai grijă să porți pe cap o pălărie după ultima modă. Aceasta va atrage întotdeauna atenția asupra capului tău. Desigur, nu e drept să fie așa, dar, din păcate, oamenii te judecă după pălărie și nu după ceea ce ai sub

ea. Filosofi pot să umble și jerpeliți; întâmplător am cunoscut un asemenea profesor universitar dar, mă rog, unul ca ăsta își poate permite și asemenea lux. Tu însă, nu. Tu trebuie să fii pus la punct după ultima modă și să porți întotdeauna o batistă fină în buzunarul de sus.

Pătruns încă din tinerețe de aceste înălțătoare principii, unchiul își puse în gând să aibă grijă de ținuta sa și, întrucât acum n-avea nicio posibilitate de a-și schimba prea mult aspectul exterior, hotărî măcar să-și facă lună ghetele nou-nouțe la un lustragiu din Piața Vaclav și să-și pună la butonieră o floare, pe care o cumpără de la o bătrânieă din colțul străzii. În felul ăsta, cel puțin, arăta ca un *dandy*, iar la hotel se prezentă destul de bine. În societatea voioasă și zburdalnică a negustorilor de porci și a misișilor de cereale, apariția lui avu un efect de-a dreptul grandios. Iar cei doi bătură monedă pe povestea din tren despre bătrânul pișicher Frajvald, spaima jucătorilor de cărți, și toată masa izburici în răcnete de veselie, în timp ce unchiul zâmbea doar, având grijă ânsă ca farfuria lui să fie veșnic plină, ceea ce nu era chiar atât de greu, căci domnii se arătau a fi culanți și bine introduși în treburile hotelului. Când, pe la miezul nopții, trecură la șampanie, unchiul simți că se învâрте lumea cu el, și numai cu prețul unor mari eforturi izbuti să se stăpânească și să-și găsească echilibrul între dorința de a se înfrupta cu tot ce-i poftea inima, ca să-i pună la o cheltuială cât mai zdravănă pe acești samsari, și între limitatele posibilități ale stomacului său neexperimentat.

Foarte bine îi prinse apoi cumpătarea sa înnăscută, căci, mai târziu, în a doua jumătate a nopții, când își fă-, cură apariția domnișoarele –¹ printre de și amintita Miți-Bruneta – domnii nu mai fură în stare decât de glume și cochetării dezgustătoare. Miți-Bruneta ținu să sublinieze acest lucru spunând că sunt cu toții „parter” 1, și că singurul puricei ce

merită atenția din această societate ar fi doar acest tinerel drăguț și spilcuit. Unul dintre meseni încercă, ce-i drept, să-i atragă atenția că frumușelul e băiatul bătrânului tâlhar Frajvald, dar nu apucă să-și ducă fraza până la capăt, că se prăbuși grămadă în fotoliul său.

— Uite ce, scumpule, văd că ești un băiat serios. Hai să mergem în odaie să mai bem o sticlă de șampanie în contul lor!

Miți nu întâmpină nicio împotrivire ca să-l conducă sus, cu toate că jos cineva bolborosi pe un ton amenințător că dumneaei era plătită acolo pentru alte treburi și nu pentru distracții personale... Chelnerii începură să strângă de pe mese, personalul hotelului se apucă să-i conducă pe cheflii în camerele lor, iar unchiul, așa cum bănuiesc, îi povestea în acest timp domnișoarei Miți tot felul de lucruri interesante, împărtășindu-i, poate, în cele din urmă, chiar și planurile sale de viitor, pentru că la gară ajunse în ultima clipă, în timp ce colegii săi moțăiau de mult pe băncile nu prea curate din sala de așteptare. Pătrunse în gară proaspăt și ferchezuit, numai floarea de la butonieră îi lipsea – i-o oferise domnișoarei Miți-Bruneta ca amintire, în dorința de a nu întina cu bani frumoasa lor legătură. La gestul lui, Miți ' izbucnise în hohote de plâns, înduioșată, de bună seamă, de floarea aceea obișnuită.

— Ei, cum a fost? îi întrebă unchiul Josef după ce se așează pe lemnul tare al banchetei compartimentului de clasa treia. — Ce să mai vorbim, mă doare tărtăcuța după atâta poșircă, spuse gemând viitorul inginer și, pentru mai multă siguranță, scoase capul pe fereastră.

— Da, dar grăsuța aceea putea să pice, nu crezi? oftă studentul în farmacie.

— Da, putea, dar n-a picat, menționează cu severitate tânărul sortit să studieze dreptul.

Viitorul medic nu rosti nicio vorbă. Mai târziu însă, după ce se instalară la Viena, începu să frecventeze cu multă sârguință spitalul de boli venerice cu toate că programa analitică ar fi trebuit să-l îndemne mai curând spre sala de

disecție și la cursurile de patologie. Dar, vorba aceea, tot răul e spre bine. Când, peste câțiva ani, tânărul în cauză își dădu examenul la dermatologie descrise atât de bine simptomele gonoreei, încât căpătă nota cea mai mare cu puțință.

Unchiul primi de la Miți-Bruneta o scrisoare caldă, plină de greșeli gramaticale, prin care domnișoara îl invita stăruitor să vină la Praga, făgăduindu-i să-și facă oricând timp pentru el.

Precum se vede, era excelent răsplătit pentru reținerea sa. Totuși, el preferă să se cufunde în studiul medicinei veterinare, aceasta fiind dorința tatălui său și propriul său țel în viață.

Numai că lucrurile se petrecură altfel, așa cum se mai întâmplă adeseori în existența omenească.

*

S-ar cuveni, poate, să spun câteva cuvinte în general despre rubedeniile mele. În capul listei se află, firește, chipul eroic al legendarului unchi care, de fapt, nici n-a fost unchiul meu, pentru simplul motiv că a fost fratele bunicii mele. Da, sora lui Anna a fost bunica mea, iar pe fratele ei Josef îl detesta cu sinceritate și ori de câte ori se ivea prilejul se lua cu el la harță. Iar asemenea prilejuri se iveau, slavă Domnului, mereu și din belșug.

Cine știe, s-ar putea să nu-i fi uitat figura cu șiragul acela de granate pe care i-l făgăduise și nu i-l cumpărase. Dar nu, n-a fost așa. Chiar eu am întrebat-o într-o bună zi și ea mi-a răspuns cu mirare:

— Eu să-i fi cerut vreodată ceva? Eu lui? Pentru asta ar fi trebuit să fiu cel puțin căzut în cap.

Mi-am zis atunci că dușmănia lor s-o fi iscat, poate, în clipa în care Anna, adică, bunica mea, și sora ei Matylda s-au alăturat unchiului Vincenc, refuzându-i fratelui lor mai mare partea de moștenire după moartea bătrânului lor.

— Moștenire? mi-a spus unchiul, după mulți ani, când veni vorba despre acest lucru. În cazul ăsta, băiete, se vede că nu-i cunoști! Eu n-am vrut nimic de la ei, pentru simplul

motiv că dacă aş fi vrut ceva, le-aş fi făcut o asemenea bucurie, încât tot nu mi-ar fi dat nimic. Da, băiete, durerea lor cea mai mare a fost că nu le-am cerut nimic, şi pe chestia asta n-au avut motiv de ceartă.

Unchiul Vincenc, care îl vizita din când în când, venea întotdeauna cu un aer foarte distins, vorbea numai despre baroni şi conţi – şi asta pe vrettnea republicii, când conţii şi baronii nici nu mai existau – se fălea cu afacerile sale strălucite şi se entuziasma de marele interes de care se bucura comerţul său cu roibi şi bălani pursânge.

— Vine la Praga să-i furnizeze măcelarului Karabek gloabele cele mai amărâte. Vorbeşte de conţi şi vinde pierituri pentru cârnaţi, râdea unchiul Josef când rămîneam singuri.

O privire fugară ne-ar putea îndreptăţi convingerea că această familie era zguduită de o ură pătimăşă. O convorbire între bunica mea Anna şi unchiul Josef era un adevărat concert pe o singură strună. Se jigneau aşa cum se cuvine, ca apoi să se despartă în zgomot de uşi trântite. Şi totuşi, bunica îmi atrăgea mereu atenţia să-i fiu recunoscător unchiului meu, şi să dau ascultare sfaturilor sale înțelepte. Uita, pesemne, sărăcuţa, că înainte cu o zi, după o ceartă furtunoasă, pe când îmi strecurase în mână o bucată de ciocolată, mă căinase printre suspine pentru destinul amar al orfanului, silit să împartă viaţa cu un apucat ca unchiul Josef. La rîndul său, unchiul mă felicita pentru norocul de a nu fi nevoit să trăiesc în preajma unei babomiţe afurisite, cum e bunica mea, ca apoi, când se ântâmpla să n-o vadă o vreme mai îndelungată, să-mi vorbească despre ea cu duioşie, amintindu-mi cât de greu fusese âncercată de viaţă bunica şi ce respect îi datorez.

Şi astfel, vlăstarii acestei familii îşi manifestau dragostea reciprocă numai sub impulsul izbucnirilor explozive, iar eu cred că asta se mai explică şi prin faptul că se asemanau între ei atât de mult încât, privindu-se, se vedeau unul pe celălalt ca într-o oglindă şi nu e de mirare că în acest timp îi lua un pic cu leşin, nu de alta, dar erau cu toţii oameni

supuși păcatului.

Dar, oricum ar fi fost, în felul ăsta își primeneau fierea și sângele, și se bucurau de o sănătate fără cusur...

Desigur mai existau și alte rubedenii, și încă destul de numeroase, apărute în urma faptului că văduvlul Frajvald s-a căsătorit la bătrânețe cu o femeie mult mai tânără decât fiica lui cea mai mică, Matylđa, aducând pe lume mulți urmași, această plăcută îndeletnicire începând să-l preocupe mai mult decât negoțul de cai. Ramura copiilor din prima căsnicie refuză să ia act de existența noilor rubedenii, în schimb acestea erau cu atât mai zeloase, amintindu-și tot mai des de unchiul Josef pe care îl vizitau cu plăcere și, astfel, casa noastră era veșnic frecventată de o societate veselă și foarte variată.

Dar asta n-ar fi tot. Se cuvine să mai amintim aici puternicele ramuri ale rubedeniilor din partea mătușii Tony, oameni simpli, de la țară. Ce-i drept, nu se pricepeau ei să meșteșugească vorbele și nici nu iubeau gesturile mari, ca unchiul Vincenc, dar li se putea acorda mai multă încredere și, de aceea, se bucurau, firește, de sprijinul deplin al mătușii, în timp ce rudele din partea unchiului Josef aveau darul, pur și simplu, s-o înspăimânte. Pe scurt, era aici un clan în toată legea, zeci de oameni cu sute de destine și intrigi, și eu creșteam în mijlocul lor, minumându-mă cât de mare și de colorată e întinderea de necuprins a lumii.

Peste întregul haos, peste toate aceste explozii de strigăte, invidii, animozități, bârfeli și lingușiri, se înălța, ca un far luminos, chipul unchiului meu.

Când, la școala primară, am învățat că străbunul *Cech* a fost voievodul-poporului său, mi-l închipuiam întotdeauna în locul lui pe unchiul meu, și-mi părea nespus de rău că mi-era dat să trăiesc într-o epocă în care nici măcar un om atât de mare ca el nu mai putea să devină voievod.

Mai târziu, în istoria ilustrată a națiunii cehe, am văzut grandioasa înmormântare a marelui străbun; asupra trupului său neînsuflețit, depus pe un rug somptuos, jeleau femei și bărbați din popor, iar pe mine mă încerca durerosul

regret pentru faptul că o asemenea înmormântare fastuoasă nu va mai fi rezervată unui bărbat atât de ilustru care nu-mi era decât unchi, și nu voievod. Nu de alta, dar de mic am înțeles că o înmormântare clasa întâia era lucru mare, și o doream, din adâncul sufletului meu nevinovat de copil, tuturor celor dragi.

Rudele, băiete, reprezintă o necesitate vitală, chiar dacă, între noi. Fie spus, de cele mai multe ori nu-ți pricinuiesc decât supărări. Eu, unul, nu cred să mai aibă cineva atâtea câte am eu. Dumnezeu știe de unde s-au adunat. Mă revendică toți cu o îndârjire nemaipomenită și se prefac atât de bine că mă iubesc, încât uneori sunt gata-gata să le dau crezare. Oamenii aceștia constituie o categorieaparte. Unii, deși îți sunt rude atât de îndepărtate. Încât nu te leagă de ei absolut nimic, trăiesc cu convingerea că exiști pe această lume numai pentru a-ți împărtăși necazurile. Și ți le împărtășesc cu nespusă plăcere în dorința de a citi pe chipul tău compasiunea.

Rareori va âncepe cineva să-ți spună în tramvai că nevasta îl înșală, dar iată că, nu de mult, unul dintre verii mei vitregi s-a apucat să-mi înșire, preț de două ceasuri, cu o vervă remarcabilă, întreaga poveste a căsniciei lui. Văzând ânsă că nu am niciun chef să-i blestem soția, așa cum făcea el, s-a supărat pe mine.

Mai toate rudele au însușirea de a se simți ofensate atunci când află că dormi bine, în timp ce de suferă de insomnie. Dar cel mai greu suportă ideea că ai o situație mai bună decât a lor. Consideră că asta e o încălcare a legii și, dornice ca întreaga familie să o ducă la fel, îți sugerează că e de datoria ta să împărți totul cu de...

Desigur, uneori poți avea de la de și câte1 un folos, dar pe asta să nu te bizui niciodată. Nu te voi împiedica să-ți împărți rudele tale în două categorii: folositoare și nefolositoare.

— Unchiul Vilik din Hradec îți trimite întotdeauna de ziua ta o cană cu capac de metal, pentru bere.

— Da, dar e o rudă nefolositoare! îmi dăruiește niște lucruri inutile, de care vrea să se descotorosească.

— Și tu ce faci cu de?

— Păi vezi, aici am vrut să ajung, băiete! Unchiul ăsta e o rudă atât de nefolositoare, încât din cauza lui am fost silit să intru într-o asociație de binefacere care ține adunări la restaurantul *U Choderu*, unde organizează tombale. Cănila cu pricina le dau acolo și nici nu ți-ar veni să crezi cât de fericiți sunt oamenii atunci când câștigă prostiile pe care mi le trimite prăpăditul acela din Hradec.

— Dar unchiul Vincenc?

— Asta e o rudă absolut nefolositoare și, în plus, mi-e și frate. Despre el nici să nu-mi vorbești. E atât de nefolositor, încât nici măcar daruri prostești nu-mi trimite. Ca să nu mai spun că mereu încearcă să împrumute bani de la mine, și cât trebuie să lupt ca să-l refuz. A avea o rudă ca unchiul Vincenc e un lucru de-a dreptul condamnat.

— Și care-i ruda cea mai bună?

— Unchiul Frantik, cel cu restaurantul din Brod. Se mănâncă bine la el și e un băiat excelent: n-are niciodată timp să mă viziteze.

— Dar eu tot rudă îți sunt?

— Nu, băiete, tu nu. Tu ești mai mult. Pe tine o să te trimit la studii, fiindcă vreau să fii cineva în viață. Ai să înveți latina și greaca, și va trebui să-ți dai toată silința să ajungi odată-un domn atât de mare, încât la înmormântarea ta să meargă în urma sicriului însuși pedelul universității. Asemenea înmormântare am văzut eu o dată la Viena!

(O, tu, nestatornicie a vieții! O viață întreagă mi-am dat toată silința și ce mi-e dat să văd acum, la bătrânețe? Pedelii de mult nu se mai duc la înmormântări. Și atunci, te întreb, iubitul meu unchi: de ce a trebuit să învăț eu atâta greacă și atâta latină?!)

Viena nu strălucea prin măreție, ci prin farmecul ei neîntrecut și măsura în trei timpi. Valsul nu-l dansau aici

doar piciorușele zvelte ale fetelor de la Grinzing, unde se servea *heuriger*1 la pahar, ci îl dansau până și caii. Arhiducii care se duceau la Schonbrunn, spre a sărbători ziua de naștere a iubitului lor monarh, mergeau călare, în ritm de vals.

Era, într-adevăr, un oraș grandios, dar pentru a-l cunoaște și a-l înțelege omul trebuia să-i cutreiere străzile pe jos, ' zile și nopți în șir, ca să simtă diferența dintre măreția vestitei străzi Maria-Hilferstrasse și, să zicem, cea a pieței de lângă Hoffoper, deosebirea dintre Cafe Corso și cofetăria Sacher, în care poposea lumea elegantă, ca să deguste celebrul sacher-tort, inventat de însuși proprietarul faimosului local.

Numiți-mi un alt oraș unde ar fi fost cu puțință ceva asemănător! Mă rog, să fim un pic patrioți și să spunem: șunca de Praga. Da, așa este! Dar cea mai bună tot la Viena o găseai, la mezelarul Janetschka de peste drum de Domul Sfântului Ștefan.

Și firește Praterul... și promenada ofițerilor în superbe uniforme ale dragonilor Windischgrätz, ale husarilor din cele mai diverse regimente ungurești, ale superbilor cuiraseri... Și gărzile imperiale! Și tinerii locotenenți strânși în corsete, frumoși ca fecioarele și asaltați îndeosebi de femeile mai coapte. Apoi ofițerii superiori de stat-major... Și răsunătoarele scandaluri de budoar, infidelitățile conitelor din înalta societate și sinuciderile servitoarelor, duelurile strict interzise, dar menținute cu consecvență, complicatele intrigi având darul să furnizeze ofițeri garnizoanelor uitate undeva pe frontieră, jocurile de cărți cu datoriile aferente și faimoasele bancrute, încheiate cu un glonte în tâmplă.

Era orașul în care arhiducesele arătau și se conportau ca muncitoarele din fabrică, iar vânzătoarele din magazine ca arhiducesele.

Fiecare arăta aici altfel decât s-ar fi convenit să arate, potrivit stiației sale sociale, și totuși nimeni nu considera acest lucru o înșelătorie: era ceva obișnuit.

Valsul se poate dansa și pe dreapta și pe stânga, e

același dans, dar nu-i tot una. Arta vieții impune însă cunoașterea ambelor sensuri.

Aici și-a trăit deci tinerețea bunul meu unchi. Mânea puțin, ca un student sărac, dar arbora o mână de baron bogat, răbda de foame, în schimb avea grijă de ținuta lui. Îi plăcea să povestească despre faimoasele grajduri *de son papa* și despre fratele său care, pentru cai, ar fi fost în stare să-și dea și viața. Nu, pe el Viena nu l-a dat peste cap, din contra, firea lui se potrivea de minune cu ambianța acestui oraș.

Cei patru tineri studioși care veniseră la Viena odată cu unchiul Josef, se vizitau între ei, chiar dacă programul de studii îi despărțea. Pe medicinist îl copleșeau disecțiile obligatorii, polltechnicianul se omora să recupereze ceea ce nu apucase să învețe la gimnaziu și stătea cu burta pe tabelele logaritmice și trigonometrice, studentul în farmacie era reținut în timpul liber de colegi ca să distileze spirt și să fabrice băuturi pentru reuniunile lor, și astfel cel mai disponibil rămânea studentul în drept.

Toți patra, istoviți de învățătură, se minunau însă cât de rar îl găseau acasă pe prietenul lor și, la început, în naivitatea lor provincială, s-au arătat dispuși să creadă că medicina veterinară era o disciplină deosebit de dificilă. Pe urmă însă, agerul student în drept descoperi că tânărul Frajvald se prezenta rareori la cursurile de specialitate, și că absența lui de acasă avea alte motive, probabil misterioase.

Când se întâlneau., câte o dată, la locuința unuia dintre ei, trimiteau să li se aducă, din belșug, bere și tutun, căci, așa cum impunea datina studentască, își făcuseră rost cu toții de pipe lungi.

Josef era cel mai sobru; avea, ce-i drept, și el o pipă lungă, dar asta pentru acasă, fiindcă în societate se prezenta cu un portțigaret superb, spunând despre el că ar fi de. Chihlimbar veritabil. Îl cumpăraseră de la un negustor ambulant dajmațian, dar eleganța cu care se pricepea să-l mânuiască, îl. Făcea, într-adevăr, să pară de chihlimbar.

Gesturile, băiete, sunt foarte importante. Când scuturi scrumul, trebuie să atragi atenția tuturor; trebuie să întinzi mâna – firește, dacă ești sigur că manșetele sunt curate – și să faci asta, în așa fel încât să se vadă butonul cu lizieră de aur, care, bineînțeles, nu) e de aur. Și nu uita inelul! Un inel din aur masiv, cu o piatră mare, prețioasă, e un lucru foarte important. Mie mi-a făcut un ucenic-bijutier ce locuia în aceeași caisă cu mine, un inel atât de superb, încât, dacă aș fi lovit pe cineva cu giuvaerul acela, probabil că l-aș fi omorât pe loc, atât de groasă și de masivă era veriga de alamă. Bineînțeles, o dată pe săptămână îl frecam cu sidol ca să-și păstreze luciul, dar făceam asta cu plăcere, căci. Inelul avea efect. Da, scuturatul scrumului de țigară e o știință în sine, ca să nu mai vorbim de arta scosului pălăriei! Acele diferențe fine între ușoara deplasare a pălăriei și scoaterea ei de pe cap, acele mari diferențe, în timp ce mâna înscrie cu ea un frumos semicerc. În aer! Acele cadențe distincte ale vocii când răsună uzua lele formule de politețe: „koşamsterdiner” sau, dimpotrivă, „kistihant, knedighefrau”². Asta nu poate fi un simplu salut, ci un cânt în toată legea. La Viena era cât pe ce să mă însor cu o blondă înaltă, fiica unui funcționar superior de minister, pentru simplul motiv că doamna, adică mama fetei, declarase că un om care salută cu atâta distincție și atâta eleganță trebuie să fie o persoană demnă de toată încrederea. Am fost la ei de trei ori, la o gustare, ’și când mi-am dat seama că nu mai am încotro, am sărutat-o pe domnișoară, cu sila, exact în clipa în care și-a făcut apariția mama ei. Abia pe urmă am fost izgonit din casă, numai că domnișoara a început după aceea să alerge singură după mine, pentru că gestul meu i-a plăcut, și nici nu știi cât de insistente și de cicălitoare pot fi femeile atunci când vor să obțină ceva. Numai după ce am ’invitat-o la mine acasă, unde, firește, a venit și i-am arătat în ce condiții trăiam, s-a

temperat dumneaei un pic, dar tot a mai încercat să mă convingă să vând acel uriaș inel de aur, și cu banii dobândiți pe el să fugim în Italia.

— Bine, unchiule, dar tu i-ai spus că inelul e de alamă, nu-i așa?!? am exclamat eu cu mirare.

— Nicidecum. Un gentleman nu mărturisește asta nici măcar sub tortură. Am preferat să-i spun că n-o doresc. Ți se pare, poate, crud ceea ce îți spun, dar altă alternativă nu aveam. M-a socotit, desigur, un om lipsit de caracter „în schimb mi-am păstrat faima de libertin risipitor pentru care aurul e mai prețios decât dragostea iubitei.

*

În privința eleganței, unchiul era, pur și simplu, imbatabil. În timp ce prietenii săi beau berea din cană, el o sorbea din pahar vorbind în acest timp despre deosebirile fine ce există între gustul vinurilor de Rin și al celor italiene. Putea să le spună orice, pentru că ei nu băuseră niciodată asemenea vinuri. Respectarea adevărului, impune să mărturisim că nici unchiul nu le degustase, și numai de aceea își permitea luxul de a le oferi cuvenitele explicații. Cel mai mult însă, îi fascina cu desăvârșita lui cunoaștere a evenimentelor petrecute în crema societății vieneze: dacă frumoasa contesă de Rivelli fusese în după-amiaza zilei precedente la *Sacher*, și ce fel de panglici avea la pălărie doamna von Weber, sau dacă în sala de joc a cafenelei *Corso* a fost prezent cu o zi mai înainte baronul Bendorfer și cum i-a mers cartea la pocher. Numai faptul în sine că avea acces în asemenea localuri îl făcea să crească nespus în ochii lor (și nu numai în ai lor), pentru că acolo nimeni nu poposea pe gratis.

Și numai așa se face că o dată l-au strâns cu ușa cerându-i un împrumut, pe motiv că nu le sosiseră la timp banii de acasă, ceea ce, firește, unchiul, ca întotdeauna, a refuzat din principiu, dar până la urmă n-a avut încotro și a trebuit parțial să cedeze, pierzând, firește, întreaga sumă împrumutată.

— Ești un zgârie-brânză, un Harpagon, un avar nesuferit,

un adevărat neguțător din Veneția, asta ești, iubițelule! Ai merita să fii excomunicat din societatea umană, domnule Policrat, să sfârșești sufocat în aur ca regele Midas, l-au înjurat, cu înflorituri, prietenii, nu de alta, dar erau cu toți absolvenți ai liceului clasic.

— Iar voi sunteți niște imbecili, amărâți, care trageți mița de coadă și flămânziți ca actorii, și vă închipuiți că e mare scofală să luați bani cu împrumut și să nu-i dați înapoi! Eu nu irolesc banii de pomană. Și dacă țineți neapărat să vă arăt cum procedez ca să fiu zilnic măcar în trei cafenele, atunci alegeți pe unul dintre voi să mă însoțească, pentru că n-am de gând să iau după mine o bandă întreagă de neisprăviți.

Îl aleseră pe studentul în drept să-i reprezinte și astfel unchiul îl lăsă să pătrundă oarecum în tainele jocului său complicat. Pus la mare ținută, ceea ce îl făcu pe viitorul jurist să ofteze, unchiul intră cu pas grăbit în cofetăria *Sacher*. Le făcu semn cu mâna celor două chelnerițe, uneia îi șopti la ureche că e fermecătoare, țalului îi răspunse respectuos la salutul său reverențios (pe acest domn, țalul îl vedea aici în fieicare zi), apoi străbătu cofetăria-cu iuțeala fulgerului, uitându-se cu ochi ageri în jurul lui. În dreptul câtorva mesuțe se înclină politicos, la alta, de unde două persoane de sex feminin îi făcură semn cu lingurițele de tort, se opri, ba mai mult, spre una din de se aplecă degajat și ea îi întinse lingurița să guste, ceea ce unchiul acceptă cu atâta eleganță încât nu puțini fură cei care îi aruncară priviri pline de admirație.

După aceea se scuză că nu poate lua loc, întrucât caută de zor un prieten, mai precis pe holteiul von Daubitz, un bărbat bine și chipeș, ofițer de husari... Nu cumva doamnele îl cunosc? Nu?... Din păcate trebuie neapărat să dea de el, e vorba de o datorie, de o datorie de onoare contractată la cărți și desigur doamnele îl vor înțelege...

Și cât ai clipi, unchiul se retrase ca un foșnet și, însoțit de viitorul jurist, se duse la *Cafe Corso*, unde acum își îngădui să spună pe la mese că tocmai venea de la *Sacher*, unde o

văzuse pe bătrâna contesă Pâlfy, da, și mai era acolo o tânără modistă încântătoare, de la marele magazin de pe Maria-Hilfer, aceea cu tenul catifelat și cu ochii albaștri pe care anul trecut a întreținut-o un căpitan de cavalerie din garda imperială... Noutățile lui stârniră atâta interes, încât la una din mese fu reținut la o cafea în timp ce uluitul student în drept umbla cu ochii holbați prin cafenea, urmărit de privirea neîncrezătoare a oberchelnerului, ca în cele din urmă, s-o șteargă năuc în stradă.

Când unchiul ieși, îi sipuse chinuitului student:

— Ei, ce-ai de zis, Silene afurisit? Acum poți să te duci să le povestești tot ce-ai văzut prostănacilor ăloră care își' închipuie că risipesc averea familiei... Dar, în altă oîdine de idei, de ce-ai plecat? în definitiv puteai să bei și tu o cafea.

— Aici? Unde-i cu cinci creițari mai scumpă decât în altă: parte? întrebă uimit juristul.

— Ți-a vorbit cineva de creițari? Sau de plată? Am fost doar, invitat...

Pofticiosul student în drept se decise să nu le spună nimic colegilor, cu gândul să procedeze și el ca unchiul meu, dar sărăcuțul nu izbuti. În prima cafenea se simți obligat să comande o cafea, căci nu putea să plece fără să fi consumat nimic, după aceea mai comandă și un păhărel ca să aibă mai mult curaj să deschidă ușa de cristal de la *Sacher*, apoi se apucă să cocheteze cu o tînără doamnă și în cele din urmă se așeză la masa ei, iar a doua zi nu-i rămase nimic de făcut, decât să amaneteze la muntele de pietate ceasul lui taică-su pentru că doamna cu pricina nu era dintre doamnele dispuse să-și piardă vremea de pomană.

Și așa cum e în firea omenească, viitorul jurist începu apoi să-l bârfească pe unchiul meu în dreapta și-n stînga, spunând despre el că duce o viață de risipă și desfrâu.

★

Ți-am mai vorbit, băiete, de multe ori despre risipă, și am încercat întotdeauna să te influențez în sensul de a te feri de această nesăbuiță. Dar, în definitiv, ce-i aia' risipă? Da,

În ochii acelui amărât eu eram risipitor, în ciuda faptului că nu cheltuisem niciun creițar, în timp ce el spânzurase ceasul lui taică-su. Aici poți vedea cât de complicate sunt lucrurile pe lumea asta. De pildă, se poate spune că am fost risipitor atunci când am dat o coroană, în vechea monedă austriacă, pe inelul acela de alamă, de o neobișnuită frumusețe? Categoric nu, fiindcă în afară de numeroase întâmplări neplăcute, inelul acela mi-a adus și o serie de avantaje. Sau ar putea pretinde cineva că am făcut risipă trimițându-i zilnic un buchet de flori contesei Viktoria von Grusbach? Despre această superbă femeie o să mai afli când ai să mai crești și ai să fii în stare să pricepi totul, dar de pe acum îți pot spune că nici atunci n-am fost risipitor, pentru că mă zăpăcise dragostea și în dragoste nimeni nu e risipitor. Ori suntem cu toții...

După mine, și asta să ții minte, băiete, risipă face acela ce-și cumpără o chiflă pufoasă, presărată cu zahăr, când ar putea să-i ajungă foarte bine și o bulcă mai ieftină. Și, în sfârșit, cea mai mare risipă, de-a dreptul condamabilă, este, după părerea mea, să-i împrumuți bani fratelui meu Vincenc, căci asta e ca și când i-ai arunca de pe pod direct în Vltava.

— Când eram mic, mi-ai cumpărat o dată o sabie cu o curea roșie de toată frumusețea. Asta a fost risipă! am izbucnit eu.

— Nicidecum, a fost un dar. Oricum prea multe daruri nu ți-am făcut eu. Știi doar că spiritul meu s-a îndreptat întotdeauna spre lucruri mai grave, asta legându-se, firește, de profesiunea mea, iar tu, sper, nu mi-ai luat-o în nume de rău.

Sfaturile înțelepte le-am socotit întotdeauna a fi mai importante.

Și, într-adevăr, unchiului îi stătea bine seriozitatea. Era de altfel dificil să primești un urmaș îndoliat cu aerul că te bucuri. Una dintre ciudățeniile profesiei mortuare este aceea că surâsul comercial, pretutindeni atât de solicitat,

aici nu-și are locul. Proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre e dator să arboreze o mână foarte tristă atunci când își primește clienții. Și nu e de mirare că gravitatea lui devine cu timpul obișnuință. Iar în ceea ce privește sfaturile înțelepte, îmi dau seama că de prețuiesc mai mult decât o sabie cu centiron.

Mulți, desigur, și-ar putea închipui că fața gravă a unchiului meu avea darul să dezguste și să îndepărteze femeile. Adevărul era însă exact contrariul. Gravitatea lui plăcea și succesele sale la femei se datorau, pe cât se pare, tocmai acestei însușiri. Căci femeile, cu sufletul lor de nepătruns, se lasă vrăjite;, deopotrivă de glumețul flăcău, întotdeauna amuzant, și de bărbatul cu chipul 'posomorit și veșnic îngândurat.

Îmi revine acum în minte o întâmplare din frageda mea copilărie când locuiam într-o casă ale cărei ferestre dădeau în curtea unui bloc praghez, ceea ce înseamnă o priveliște pustie și deloc îmbucurătoare. Dimineața, când toată lumea pleca la lucru, îmi plăcea totuși să hoinăresc prin această curte și să mă uit în sus spre ferestrele îndărătul cărora se aflau fie ghivece cu flori, fie sticle cu vin de casă și de unde, în timpul iernii, atârnav în afară fazani multicolori, agățațide cozile lor superbe, sau iepuri pufoși legați de piciorușele din spate.

La asemenea ore. Nu se zărea nici țipenie de om, și astfel puteam constata cu bucurie că în jurul amiezii, la una din ferestre își făcea apariția o doamnă chipeșă și grațioasă, cu pieptănătură înaltă, potrivit modei din acele timpuri, și îmbrăcată într-un capot albastru-deschis, atât de străveziu, încât, în inocența mea copilărească am considerat-o multă vreme un înger; un astfel de înger străveziu văzusem eu cândva într-o carte de povești. Doamna cu pricina lucra noaptea și de aceea dimineața nu se trezea devreme, cum făceau ceilalți, iar acum îi era dat să privească, împreună cu mine, curtea pustie. Așa cum am aflat, nu se bucura de prea multă bunăvoință din partea femeilor, dar pentru mine asta n-avea a nicio importanță. Mi-era dragă pentru că își

omora plictiseala în chipul cel mai plăcut: lega cu o sfoară un măr pe care-l lăsa să coboare încet spre mine și râdea cu o voce cristalină atunci când săream din răspuțeri să prind mărul în timp ce ea trăgea de sfoară încolo și înapoi și eu mă istoveam ȳopăind de toată frumuseȳea, până când, mulȳumită generozității ei îngerești, reușeam în cele din urmă să smulg fructul râvnit.

— Poftieiosule, obișnuia să-mi spună ea, de pe acum îți plac merele de la femei! Cam devreme!

Cinstit vă spun, nuprea înȳelegeam eu semnificaȳia acestui „cam devreme”, atăta timp cât era vorba de mere. Dacă mi le-ar fi trimis, de pildă, bătrânul Hronek, care locuia deasupra noastră, pentru mine ar fi fost la fel de agreabil, dar, ca să-i fiu pe plac, mă prefăceam că, într-adevăr, mă dădeam în vânt după merele ei și astfel ne distram în continuare.

O dată s-a întâmplat să vină în curte și unchiul Josef și văzând jocul nostru, a făcut o ușoară plecăciune, apoi s-a grăbit să spună că merele conȳei sunt mere alese și el apreciază, ân mod deosebit, rotunjimea și coaja lor fină și subȳire.

Domnișoara, la rândul ei, i-a spus unchiului că e un lingușitor și, după câte știe ea, dumnealui n-a avut încă prilejul să pună mâna pe merele ei, pe care mi le oferă numai mie, pentru că în mine vede un copilaș nevinovat.

Firește unchiul nu s-a lăsat mai prejos și i-a răspuns că, ȳinând seama de înrudirea foarte apropiată dintre noi, se pot presupune și la el aceleași calități, iar domnișoara-i primi cuvintele cu râsul ei cristalin. Și cum, la un moment dat – cel puțin așa mi s-a părut mie – pe la ferești au început să apară niște feȳe străine, unchiul i-a cerut conȳei permisiunea de a urca la ea, spre a-i prezenta omagiile și a-i mulȳumi pentru bucuria oferită cu atăta generozitate unui copilaș părăsit. Apoi, agitând cu eleganȳă bastonul, porni pe scară în sus, unde'mie, spre marea mea uimire, nu mi-a dat niciodată prin minte să urc; firește, înainte de a urca, n-a uitat să-mi spună să fiu cuminte și să-l aștept în curte.

Am așteptat cuminte și de aceea cu atât mai mare mi-a fost dezamăgirea când, după o bună bucată de vreme, s-a întors fără mere.

— Mi le-ai mâncat pe toate acolo sus! am strigat eu cu tristețe în glas.

— Ai dreptate, dar nu întrutotul. Le-am gustat doar – mi-a răspuns unchiul și în adâneul ochilor săi scapără un zâmbet îndepărtat.

— Poate că mi le mai trimite, am. Zis eu.

— Mi-e teonă că nu. A rămas întinsă în pat, a ținut unchiul să precizeze, și m-a luat cu el acasă.

Curând după aceea, domnișoara cu pricina s-a mutat, dar amărăciunea a stăruit mult timp în inima mea de copil. Nu l-am invidiat pe unchiul Josef pentru merele acelea. Am socotit însă, că ar fi fost de datoria lui să mă despăgubească pentru pierderea suferită. De pildă, cumpărându-mi o pungă întreagă de la negustorul de alături. Probabil însă că tocmai o asemenea cheltuială era considerată de el risipă, iar principiile lui trebuiau respectate.

Dar să ne întoarcem la epoca vieneză, în acea lume rămasă de mult în urma noastră.

Ar fi greșit să credem că unchiul nu s-a consacrat studiului din pricina dezgustului față de muncă. E drept că numeroasele obligații, în cea mai mare parte de ordin monden, îl împiedicau să depună prea mult zel la învățătură, dar adevăratul motiv pentru care cursurile au căzut în dizgrație a fost cu totul altul, unul, aș zice de-a dreptul fatal.

La Facultatea de medicină veterinară din Viena ținea cursuri un profesor vestit care, pentru meritele sale deosebite în îngrijirea pur-sângilor din grajdurile personale ale împăratului, fusese numit consilier al curții imperiale și atât de mult ținea la acest titlu, încât le impunea studenților să-l folosească ori de câte ori i se adresau. Unchiul, care se prezentase la cursuri cu o întârziere de o săptămână, i s-a adresat numai cu Herr Professor, și asta o

fost de ajuns ca să se pună rău cu el. Distinsul profesor ținea cu deosebită înflăcărare un curs interesant despre bolile cailor, și nu e de mirare că unchiul voia să-și dedice toate forțele acestui obiect atât de apropiat lui. Dar ce s-a întâmplat?!!

La fiecare boală descrisă de profesor (neuitând să-i amintească denumirea latină), unchiul nu se gândea decât la posibilitatea de a ascunde boala respectivă, așa fel încât cumpărătorul să n-o observe. Pe scurt, educația de acasă era mai puternică decât influența școlii, chiar dacă în cazul de față era vorba de Universitatea vieneză.

Și acum partea cea mai gravă: domnul consilier al curții imperiale avea obiceiul să convoace studenți la discuții în cadrul orei de exerciții practice (unde nu se făcea văzut decât întâmplător, această muncă lăsând-o, îndeobște, pe seama asistenților); și aici agerul meu unchi s-a apucat să-i înfățișeze celebrului profesor ideile proprii și practicile deprinse de la tatăl său, și asta cu bună credință, sperând că în felul acesta avea să trezească interesul marelui savant și să-și ușureze dificila situație în care se afla datorită frecventării sporadice a *almei mater*. I-a explicat uluitului bătaîn cum se prepară o alifie specială de uns copitele, care acoperă toate beteșugurile, cum i se poate tăinui unui cumpărător mai puțin versat că animalul șchioapătă, dacă acesta e bine strunit și, când, în culmea înflăcărării, a ajuns să facă afirmația că până și răpciugă poate fi ascunsă pentru un timp, înspăimântatul consilier-imperial a ridicat mâinile în sus și, părăsind în grabă sala de cursuri, rosti într-un pur dialect vienez că „*dea keal is ain zigoină*” și nu un student al Facultății de medicină veterinară.

Așadar, teoria și practica s-au ciocnit și de dataasta așa cum, de altfel, se întâmplă adeseori, într-o bătălie crâncenă și, în ciuda faptului că de cele mai multe ori practica iese biruitoare, acum ea fu înfrântă fără drept de apel, și odată cu el și unchiul meu, care deveni astfel, într-o anumită măsură, un martir al progresului. Căci, dacă domnul

consilier l-ar fi ascultat cu atenție, ar fi aflat multe lucruri care i-ar fi putut prinde bine chiar și în grajdurile imperiale; să te pricepi la cai e o știință tainică și inițiații n-ar trebui să se mănânce între ei. Dar ce știe despre viață o asemenea somitate? Ce știe un consilier al curții imperiale cât de greu e să vinzi un jugân la târgul de vite!

Rezultatul fu catastrofal: audientului Josef Frajvald i se refuză carnetul de student, ceea ce echivala cu interzicerea prezentării la examen și pierderea semestrului. Dar, practic, pierderea semestrului însemna și pierderea anului, întrucât, din principiu, domnul consilier imperial își ținea cursurile numai în semestrul de iarnă.

Ce-i rămânea, în acest caz, studentului? Să lase baltă și semestrul de vară și, în viitorul an școlar, s-o ia de la capăt.

Să-și petreacă o vară frumoasă la Viena și în împrejurimile ei, în fermecătorul Grinzing, la Kahiberg și, mai cu seamă, în Prater. Iar aici unchiul se duse direct la așa-numita „*raiciule*” cu alte cuvinte, școala de călărie, sau, mai precis, un mic manej, unde puteai închiria un căluț blând pentru o plimbare liniștită pe aleea anume rezervată cailor, cu un nisip atât de moale încât chiar dacă te răsturnai nu simțeai niici o durere.

Nu s-a dus acolo, ca să se arate călare, ci pentru a. Câștiga un ban. Proprietarul, pur și simplu fascinat de faptul că i se ofereau serviciile unui student al Facultății de medicină veterinară, se arătă dispus să plătească o sumă modestă pentru o supraveghere medicală permanentă.

Cu ajutorul prietenului său, studentul în farmacie, unchiul își procură câteva elemente pentru prepararea diferitelor alifii, având toate ca substanță de bază untura de câine, și se apucă să trateze cu elem'ârțoagele școlii particulare de călărie a domnului Altmayer din Prater..

Cine ar fi putut bănuî că tocmai aici avea să fie pecetluită soarta lui?

Dar, până să i se împlinească acest destin, vorba lui Homer, i-a fost hărăzit să străbată multe mări și să aibă parte de multe peripeții și aventuri cu sirenele, cu nimfa

Calypso și cu vrăjitoarea Circe...

Întrucât în cazul unchiului meu n-a fost vorba totuși de o epopee, femeile cu pricina au purtat alte nume, iar Ulise al nostru a primit numele de Josef Frajvald.

Nestinsa lui sete de viață, grațiile zeilor și ura acestora au fost însă aceleași.

*

Locuințele studentești nu sunt nicăieri frumoase și, în privința aceasta, Viena nu făcea excepție. Și astfel, tinerilor studioși le era dat să stea pe la văduve hrăpărețe, ori în familii cu fete de măritat, unde îi pândeau tot felul de uneltiri. Se înțelege că fete necăsătorite se găseau mai curând prin casele bogaților. Săracul se mulțumea cu o cameră pe palier, ceea ce atrage după sine multe neajunsuri, dar și câteva avantaje: de pildă, când se ducea acasă, trecea prin dreptul multor ferestre, cu speranța că la una din ele avea să se ivească vreun chip de femeie, care, întâmplător, era acasă singură. Da, au fost asemenea cazuri, iar unui tânăr tirolez, un soț gelos i-a rupt amândouă picioarele, azvârlindu-l în curte peste balustrada palierului.

Unchiul meu nu era un om risipitor, iar onestitatea lui izvora din delicatețea înnăscută a sufletului său. Își găsi deci locuința cea mai ieftină cu putință, de fapt o cămăruță, strâmtă, cu o singură fereastră, înghesuită chiar în capătul palierului.

Prin dreptul ferestrelor străine mergea grăbit, ca să nu cadă în ispită și, - mulțumită acestui fapt - și, pe cât se pare, și împrejurării că pe amintitul palier nu locuiau decât niște femei bătrâne și un croitor ursuz - putea trece pe acolo fără tentații și neprihănit.

La acest croitor ursuz stătea un fel de strănepoată din Cehia. Cine trăia pe vremea aceea la Viena se putea aștepta la plăcuta surpriză ca vreo rudă îndepărtată să i se prezinte cu rugămintea de a-i ține în gazdă fiica sau fiul. Așa au făcut și părinții Anezkăi, căreia îndepărtatul ei unchi îi spunea Agnes spre a demonstra că e într-adevăr un croitor vienez cum scrie la carte. Și, întrucât nu era ruda lui

directă, îi făcea mereu niște propuneri pe care fata le respingea plângând. Când deveni prea insistent, locatarii imobilului îl văzură în dimineața zilei următoare cu o vânătaie sub ochi. Gingașa Anezka nu era în stare de un asemenea act de violență și, era lesne de înțeles, că făptașa fusese soția, căreia i se păruse că meșterul se cam întreeuse cu gluma și se decise să-și readucă soțul pe calea cea. Bună.

Așa se face că Anezka venea acasă numai la dormit; muncea într-o mare fabrică de confecții și, dacă se întorcea acasă mai devreme, mătușica avea grijă să-i mai dea ceva de lucru, căci dumneaei se conducea după principiul că lenevia e mama păcatului, și puneă insistențele soțului pe seama sărmanei Anezka.

Locatarilor nu le-a scăpat acest amănunt și, astfel, unchiul meu află și el de întreaga poveste. Zvonurile tainice se răspândeau repede și erau demne de încredere îndeosebi în zori, când se formează coada lungă a celor ce-și așteptau rândul ca să pătrundă în mica încăpere din capătul palierului. Nu era o rușine să stai la coadă în asemenea împrejurare, căci fiecare este îndreptățit să se grăbească dimineața pentru această necesitate fiziologică, iar aici omul trebuia să-și omoare cumva timpul, câteodată într-un chip destul de penibil, când era silit să-și strângă în mână bretelele pantalonilor, cu privirea ațintită spre ușa nemiloasă ce nu se mai deschidea.

Trebuie să menționăm, că, uneori, la această coadă așteptau împreună și unchiul meu și tânăra Anezka, nevăzând în asta nimic rău, căci oamenii săraci n-au obiceiul să ascundă niște lucruri cât se poate de firești. *

Aici i se plânse Anezka de munca grea din fabrică și de faptul că mai trebuia să lucreze și acasă. Unchiul o compătimi curtenitor, manifestându-și părerea de rău că nu-i mai rămânea timp să iasă cu el duminica, undeva afară, de pildă în Prater, ale cărui locuri de distracție erau în acea vreme o culme a încântării și ingeniozității. Atrăgătoare era, de pildă, „moara dracului”, unde poți

strânge, pe întuneric, trupul unei domnișoare necunoscute, sau „roata dracului” care, învârtită de o forță centrifugală foarte puternică îi azvârlea pe tineri și tinere într-o singură grămadă. Despre toate, astea știa Anezka din auzite, dar unchiul meu i le înfățișă mai amănunțit ținând, totuși, să precizeze că nu se dădea în vânt după asemenea plăceri. În schimb îi lărgi orizontul cu descrierea plină de culoare a cafenelelor vieneze.

Cinstit fie spus, tânăra Anezka nu prezenta pentru el un interes deosebit, în schimb chipul frumos al domnului student și purtarea lui alesă o făceau pe Anezka să suspine nopțile și să-și dorească din tot sufletul ca la ușa ei să ciocănească domnul Iosef, vecinul de pe palier, și nu unchiul ei șubred și bolnăvicios.

Destinul îi încurcă pe oameni în mrejele sale după bunu-i plac, iar zeii, precum știm, le întind muritorilor atâtea capcane, încât e cu neputință’ să le ocolești.

Anezka, botezată la Viena Agnes, obișnuia uneori să șadă noaptea pe palier, deoarece o chinuia tușea, iar mătușile înțelepte din imobil o povățuiau să tragă în piept aerul curat al nopții, acesta fiind leacul cel mai bun pentru așa ceva. Peste zi, *luftu*^β la Viena nu e bun, numeroasele trăsură stârneau vârtejuri de praf, iar automobilele care străbat zgomotos unele străzi ale orașului împrăstie în jurul lor fum și mirosuri urâte, îmbâcsind astfel atmosfera. Anezka le dădea dreptate și își aducea aminte ce bine ’ era la ea acasă „unde pajiștile miroseau atât de proaspăt și tușea n-o chinua ca aici. Așa se face că atunci când tușea nu mai contenea, stătea pe palier înfășurată într-un pled, tremurând toată de frig, dar mulțumită unui efect ciudat, respira într-adevăr mai bine, și uneori se întâmpla chiar să adoarmă sprijinită de *klcindrul de fier*, cum i se spunea la Viena balustradei.

Ei bine, într-una din aceste, nopți, se nimeri să se întoarcă acasă unchiul Iosef. Întârziase, cum e firesc să ne

închipuim, într-o societate foarte aleasă, căci întreținea legături cu tineri baroni, conți și contese, iar acum se descălța pe scară» după ce dăduse bacșiș un crețar pentru deschiderea porții deși, ținând seama de ora înaintată, s-ar fi convenit să dea doi.. Dar acestui domn tânăr și chipeș nici portăreasa nu putea să-i reziste.

Pășea deci ca un strigoi, când deodată zări la capătul palierului un trup ghemuit. Părul bălai îi cădea peste obraji și vântul îl flutura ușor; pledul, folosit peste zi de unchiul ei la călcat, îi alunecase de pe umeri iar luna,

— Care își revărsa cu aceeași generozitate lumina albă peste palatul imperial și curțile săracilor – căci aștrii sunt întotdeauna drepti și nepărtinitori – împrumuta trupului fetei o paloare plină de farmec.

În clipa aceea unchiului meu i se păru că luna strălucea numai pentru Anezka, fiindcă trupul fetei era atât de străveziu, de parcă ar fi fost țesut din lumina Selenei.

El, omul monden, fu copleșit de această frumusețe simplă 'și totuși de o gingășie suprapămînteană, încât se opri, lăsă pantofii jos cu multă grijă și se apropie de Anezka în vârful picioarelor. Visa ceva frumos, cine știe, poate chiar pe domnul student, căci chipul ei era numai zâmbet. Unchiul trase pledul și îi acoperi umerii, fără să-i treacă măcar prin minte s-o atingă; dacă ar fi povestit aventura lui în societatea veselă a feciorilor de bani gata, ar fi cules desigur roadele batjocurei. Pe neașteptate, inima i se umplu de duioșie.

Anezka se trezi un pic, dar numai un pic, atât cât să nu alunge visul frumos, în care domnul student o ținea de umeri ca pledul să nu-i mai alunece în jos, iar ea, înfiorată, îi simțea răsuflarea aproape. Și totul era atât de ireal încât chiar și pentru un vis părea neverosimil și, dacă ar fi putut, ar fi încetat să mai respire, de teamă să nu risipească această vedenie.

Dar, iată, tușea nemiloasă își anunță din nou prezența tulburând farmecul visului: Agnes, sufocată de o criză chinuitoare, își duse batista la gură, iar unchiul meu privea

Înmărmurit sfârșitul spectacolului, în timp ce fata își dădu în sfârșit seama cu bucurie că povestea asta nu era vis, ci realitate; și când frigul îi scutură trupul firav, unchiul Josef o strânse mai tare la pieptul lui și, în clipa aceea, se crezu că se sfârșește de atâta fericire.

Acum, când fata țesută din razele lunii se transformase în adevărata Anezka și visul în realitate, tânărului student nu-i rămânea decât să murmure câteva cuvinte.

— V-am trezit din somn, domnișoară Anezka! bâigui unchiul meu. Știți, v-a căzut pledul și m-am gândit...

— Nu dormeam, se grăbi fata să-l scoată din încurcătură: Ațipisem doar, știți, tușea asta mă chinuie rău de tot.

— Da, numai că noaptea e răcoare și nu știu dacă tușea se vindecă la frig; aș zice mai curând că dimpotrivă. Deși nu sunt doctor, cred că mi-ați fi recunoscătoare dacă v-aș da niște sfaturi cum să vă lecuți.

— Dar o să fiți doctor, spuse fata cu o voce care-i trăda iubirea.

— Da, dar nu pentru oameni, ci pentru vite. Sper că nu vă supărați. Specialitatea mea vor fi caii și, cine știe, poate și vacile, și câinii. E o soartă cam tristă, dar nu se poate spune că ar fi o profesiune nerentabilă.

— Întâmplător e o meserie frumoasă, la noi în sat avem o babă, pe nume Zoukalka. Femeia asta descântă deopotrivă oamenii și animalele și nimeni nu se sinchisește. Pe mine m-a descântat de oftică și, în același timp, a văzut-o și pe Bălțata noastră. Le făcea pe toate deodată, și pe noi ne costa mai ieftin.

Cuvintele binevoitoare ale fetei îi dădură unchiului mai mult curaj. Nu ca s-o sărute – bănuiala lui că ăsta ar fi fost lucrul cel mai ușor era îndreptățită, și de aceea nu-l ispitea – ci, mai degrabă, spre a-și propune ca boala ei să devină obiectul interesului său imediat. O îndemnă să se ridice de pe scaun și o conduse până la ușă unde-i strânse mâna cu atâta putere, încât fata scoase un țipăt.

După aceea, aproape toată noaptea fata nu mai izbuti să adoarmă. Și-i trecu și tușea aceea chinuitoare. Cine știe,

poate că omul bun nu are nevoie de niciun fel de leacuri, atunci când e îndrăgostit lulea.

De atunci unchiul n-a mai evitat întâlnirile cu Anezka, ci dimpotrivă. În timp ce după-amiaza și-o petrecea într-un voluptuos tete-â-tete cu adorabila contesă von Grosbach, seara se uita la Agnes ca la o icoană sfântă și în inima lui creștea o compasiune fără margini, care, precum se știe, nu poate fi deosebită de sentimentul dragostei, ba, credeți-mă, omul nici nu-și dă seama care sentiment îl tulbură mai mult. Și nici măcar învățații nu sunt siguri dacă dragostea nu e cumva o formă aparte a compasiunii, ori compasiunea o formă anume a dragostei.

Unchiul era deprins să acționeze. Își aduse aminte de leacurile părintelui său și-i ceru prietenului său student la farmacie să-i prepare câteva droguri pe care le amestecă potrivit rețetei știute de acasă. Cu singura deosebire că doza era mult mai slabă decât cea prevăzută pentru cai. Acest leac, amestecat cu miere, i-l aduse apoi domnișoarei Anezka, spunându-i că e un medicament care cu siguranță îi va ajuta.

Naiva îl luă cu înfrigurare și de i-ar fi dat și stricnină ar fi înghițit-o cu aceeași lăuntrică voluptate pentru că tot ce venea de la el era pentru ea binevenit.

Ursuzul croitor privea, ce-i drept, lucrurile cu neîncredere, în timp ce mătușica era de părere că fata ar trebui să-și ia tălpășița din orașul ăsta blestemat și să plece acasă, căci tăvăleala de aici nu-i pentru oricine. În clipa aceea însă Anezka n-ar fi părăsit Viena pentru nimic în lume. Le spuse că medicamentul îi va ajuta cu siguranță și zâmbi cu atâta gingășie și tristețe, încât studentul în medicină veterinară simți cum îi îngheață inima.

"Partea cea mai ciudată fu că, în decurs de trei zile, tușea cedă în chip atât de miraculos, încât însuși croitorul se grăbi să ducă vestea viitorului doctor, făcându-și desigur socoteala – bătrân libidinos! — că fata va dormi de acum încolo – mai bine și, în felu'l acesta, intențiile sale necurate vor putea fi puse în aplicare în timp ce „jumătatea” lui va fi

răpusă de același somn binefăcător.

Anezka se învioră și, întrucât peste noapte nu mai tușea, începu să prindă culoare. Până și medicul fără voie, intrigat de toată povestea, se apucă să cerceteze, cu toată seriozitatea, ce fel de ingrediente conținea acea șarlatanie. Uitase că menirea de bază a tuturor leacurilor cunoscute1 de bătrânul geambaș Frajvald era să șteargă repede simptomele, de vindecat însă, nu trebuiau neapărat să vindece. Se pune pur și simplu problema ca animalul să nu mai tușească două-trei zile, până mergea la vânzare. Pe urmă, Maica Domnului...

Așa stăteau lucrurile și în cazul Anezkăi, Poate nu se vindeca - boala ei era cumplită - dar, vorba ceea, faima se naște nu se știe nici unde, nici cum, și omul nu mai scapă de ea până la sfârșitul vieții.

Iar faima, fie bună sau proastă, se ține de om ca umbra.

Pe unchiul meu începu să-l urmărească faima căar fi un doctor excelent care, deși mai avea încă mult până la terminarea studiilor (și poate tocmai pentru faptul că la școală n-apucaseră să-l zăpăcească și să-l învețe cum să ia pentru consultații onorarii nerușinate) făcea adevărate minuni.

Nu-i refuză medicamentul împotriva tusei unei chiriase de la etajul trei și, firește, nici portăresei care trebui să renunțe însă la folosirea acestui minunat elixir, căci o făcea să doarmă buștean și locatarii întârziați nu mai puteau să intre în imobil.

Mai rău fu când, într-o zi, un băiat de la parter își scrânti piciorul și părinții lui îl chemară disperați. Unchiul nu - fusese niciodată felcer, taică-su nu-l lăsa să facă asemenea treburi, socotind că feciorul lui nu e decât un neisprăvit cu școală gimnazială - cu alte cuvinte incapabil de o ispravă ca lumea și, în consecință, pipăia el singur încheieturile mânjilor... Așa se explică de ce unchiul se duse acum cu inima îndoită să-l vadă pe accidentat și-i conjură pe părinții acestuia să cheme un doctor, sau, mai bine, să transporte băiatul la un dispensar, oferindu-se chiar el să facă acest

lucru. Dar jumătate din locatarii imobilului se aflau în jurul lui și se milogeau în asemenea hal, încât bietului meu unchi nu-i rămase nimic altceva de făcut, deicât să-l apuce pe copil cu stângăcie de picior și să i-l răsucescă.

Puștiul, vânos și suplu ca o mlădiță, răgea ca un taur înjunghiat, și, întrucât unchiul îl trăgea de picior cu atâta neîndemânare, micuțul nu dorea nimic altceva decât să se descotorosească, într-un fel, de acest fioros călău. În încrâncenata înfruntare, nefericitul pacient încercă la un moment dat să-i ardă unchiului un picior, ca să scape odată de neînduplecatul tiran, și, tocmai această mișcare violentă, având menirea să-l blagoslovească pe unchiul meu cu o lovitură zdravănă, avu darul să împingă articulația înapoi în cavitatea ei și durerea începu să cedeze. Băiatul își șterse lacrimile de pe obraz, iar unchiul meu își șterse mult timp după aceea sudoarea ce-l năpădisese din abundență. În schimb spectatorii din jurul lui răsuflară cu o satisfacție voluptoasă, iar fericita mamă îi sărută mâna.

În culmea disperării, unchiul meu se duse la prietenul. Său medicinistul, ca să mai afle câte ceva despre arta medicinei. Acesta, bineînțeles, nu cunoștea nici el prea multe, dar, cel puțin, îi turnă unchiului toate denumirile latine pe care, deocamdată, le știa la perfecție în domeniul anatomiei. În cele din urmă îi spuse:

— Îți dai seama că puteai să-l schilodești, rupându-i ligamentul?

Unchiul recunoscă că, într-adevăr, ar fi putut, dar că destinul hotărâse altfel. Apoi îi puse medicinistului câteva întrebări în legătură cu tânăra Anezka.

— E frumoasă? Întrebă studentul.

— Cred că nu. Dar e tare străvezie și mi-e milă de ea, îi răspunse unchiul cu sinceritate.

— Cum s-ar zice, te-ai lipit de ea, nu-i așa? Își continuă medicinistul necruțătorul său interogatoriu.

— Fii serios, ce-ți veni?... Știi doar că am alte interese...

Dar, undeva, într-un colț al inimii, își mărturisi că

observația colegului nu era total lipsită de temei, că era totuși un pic îndrăgostit de ea, căci altfel de ce s-ar întoarce seara mai devreme acasă și de ce-ar fi invitat-o într-o duminică să meargă cu el în Prater, nu la distracțiile acelea prostesti, unde chiuie servitoarele și ibovnicii lor, ci la o cafea în faimoasa „Cafenea a Oglinzilor”, unde cristalul fragmentat le oferea posibilitatea să se vadă simultan din toate părțile, încât Anezka i se păru că se află în fața unui miracol, iar el își dorea s-o vadă în oglinzile acelea învăluită de paloarea lunii, așa cum o zărise atunci, prima oară.

— Aici dragostea nu are ce căuta, băiete, aici e vorba de salvarea unei vieți, îi spuse el medicinistului. Tinetura mea împotriva tusei nu face nici două parale, fata e din ce în ce mai palidă, pentru simplul motiv că e ofticoasă, pricepi?

Medicinistul umblă un timp prin odaie, apoi începu:

— Știi ce? Du-o la clinică, la profesorul Wiesner. Am un prieten doctorant care cunoaște acolo un asistent. S-o treacă măcar în evidență, dacă nu altceva. Cu toate că amândoi știm la fel de bine că, dacă e tebece, mai devreme sau mai târziu tot se curăță.

Prea multe nu știa nici medicinistul nostru, dar termenii de specialitate îi folosea cu plăcere.

Pe unchiul Josef îl cuprinse groaza, căci la vârstă aceea nu era încă obișnuit să se gândească la moarte. Seara, când o văzu din nou pe Anezka, îi cercetă cu atâta atenție trăsăturile feței, încât observă și, ea acest lucru.

— Ce vedeți la mine atât de ciudat?

— Nimic și totul... Cum merge cu medicamentul meu?

— Minunat! răspunse fata oftând.

— De ce mințiți, nu mai ajutați... A avut efect numai în primele zile. Nu-i nimic de făcut, trebuie să vă duc la clinică să vă examineze, îi spuse unchiul meu cu o voce fermă, deși nu fără emoție.

Multă vreme Anezka se împotrivi, de teamă să nu i se reproșeze absența de la serviciu, dar întrucât nu putea să-i refuze – indiferent ce – domnului Josef (vai, altceva nici nu i-a cerut), în cele din urmă încuviință și, într-o dimineață,

rămase acasă.

I se păru o aventură atât de frumoasă faptul că mergea cu iubitul ei, încât nici nu băgă de seamă culoarele nesfârșite duhnind a carbol, și n-o supăra nici așteptarea de care nu fură scutiți, pentru că intervenția medicinistului se dovedi a fi ineficace. În schimb fu salutară strălucita inspirație, a unchiului Josef, care o prezentă drept verișoara lui și, repetând de câteva ori că e o rudă înde— părtată a baronului von Seeberg, o zăpăci în asemenea hal pe morocănoasa soră de serviciu, încât aceasta o trecu direct pe lista de pacienți a însuși domnului profesor. Succesul fu deplin și cum Anezka tot nu se mai putea duce la lucru, unchiul o invită la o cafea vieneză, iar fata, impresionată de gestul lui, îi spuse pe neașteptate:

— Cu dumneavoastră e o plăcere să umblu chiar și prin spitale, unde singură n-aș fi călcat în viața mea, cu dumneavoastră aș fi în stare să și mor, domnule Josef!

Unchiul Josef fu atât de înduioșat de devotamentul ei, încât îi comandă o porție dublă de frișcă.

Nu, pe Anezka nu izbutise s-o vindece. Îi frânsese doar inima. În schimb faima lui de medic luă proporții. Depășise de mult sfera pacienților din imobil, se răspândi fără sfială pe întreaga stradă, amenințând să treacă granița circumscripției învecinate.

Când nu era acasă, îl căutau tot felul de persoane, cu fețe bandajate, ori cu brațe sau picioare înțepenite, bătrâne suferind de un reumatism incurabil, bărbați cu hernie sau bolnavi de prostată. Unchiul își frângea mâinile cu disperare, și zile în șir nu dădea pe acasă. Într-un singur caz se lăsă din nou ademenit, atunci când Frau Pospichil, proprietara dughenii din capătul străzii, se ghiftui în asemenea hal, încât se umflă de tot, și vedea apropiindu-se ceasul din urmă.

Îi administră, potrivit obiceiului de la țară, o doză triplă de ulei de ricin amestecat cu câteva picături de tinctură amară și, în culmea disperării, mai adăuga și un pic de tinctură împotriva tusei. A spune că rezultatul a fost excelent

e prea puțin. A fost de-a dreptul impresionant. Ba, mai mult: catastrofal.

Doamna se lecuie cu atâta repeziciune, încât nu prididi să ajungă la timp în locul cu pricina, și, drepturmare, i se aprinse mânia împotriva medicului al cărui leac avusese un efect curativ atât de neașteptat. Ba, mai mult, spuse că în asemenea împrejurări ar trebui înștiințată poliția. Auzind toate astea, unchiul Josef se sătură până în gât. Pe de o parte șiruri întregi de bolnavi, iar pe de alta spectrul tribunalului.

Făcu ceea ce trebuia să facă. În toiul nopții își luă geamantanele și, mulțumită portăresei care se număra printre pacienții săi recunoscători, o șterse din casă în așa fel, încât nimeni nu află unde se mutase.

Nici măcar Anezka, dar ei, cel puțin, îi făgădui să-i scrie.

Și astfel, două lucruri care nu se împăcau de loc între de, dragostea și experimentele feleero-medicale, interveniră în viața unchiului, iar el se văzu silit să navigheze mai departe pe apele celei mai adânci și mai primejdioase dintre mări: viața omenească.

Ei, băiete, ce bine ar fi dacă omul ar fi în stare să ghicească de la început cum se vor sfârși lucrurile! Dacă ar bănuie încotro duce drumul pe care pășește! Nu ți-am vorbit până acum despre dragoste, socotind că pentru acest simțământ mai ai încă destul timp, dar pot să-ți spun că nimic pe lumea asta nu-i mai misterios ca dragostea. Are multe forme, te înșală pe tine, se înșală pe ea și te trage tot mai adânc în nenorocire. Căci, la drept vorbind, ce i-am pricinuit eu, de fapt, sărmaneii Anezka? Fiind iubit, n-am avut față de ea decât un sentiment neclar. Aparent am ajutat-o, dar numai aparent. I-am făcut oare un bine dudnd-o la spital ca s-o vadă o somitate mondială? Cine știe! Cel ce pică odată pe mâna medicilor nu mai moare de moarte naturală... I-am făcut oare pe ceilalți pacienți să se simtă mai bine? Pe ici pe colo, să zicem că da. Dar cu ce preț! Ce vreau să zic prin asta? Că omul nu poate ști niciodată ce va

stârni atunci când face un bine, și că orice mândrie e zadarnică. Chiar și mândria cea mai dulce, care te cuprinde atunci când îți dai seama că ești iubit. A fi iubit e nespun de frumos, a nu fi iubit e cu folos. A fi iubit înseamnă să te bucuri de deliciile vieții, contrariul îți garantează liniștea și o viață mulțumită.

La școala de călărie din Prater unchiul Josef n-avea nici măcar funcția de jocheu, dar nu asta era important. Spre satisfacția lui, coristatase că în cafenelele frecventate de societatea mai bună, suna cu totul altfel când, pe neașteptate spunea:

— Am impresia că roibul acela face un furuncul la piciorul din spate. Păcat... în schimb iapa neagră, Mary, e pe gustul meu! Zboară ca vântul și trece din mersul la pas într-un trap atât de alert, încât ar putea fi înscrisă la curse.

— Și cine s-o conducă?

— Cum cine? Jocheul, sau poate chiar eu.

Tinerii feciori de bani gata, care n-aveau la dispoziție decât un singur cal, sau cărora un tată zgârcit le împrumuta numai câteodată trapașul, dar și atunci strâmbând din nas, rămâneau de-a dreptul fascinați.

Într-o zi, tânărul căpitan de cavalerie von Belzheim îl întreabă:

— Ascultă, prietene, de fapt câți cai ai dumneata?

Unchiul își miji ochii, ca și când ar fi numărat în gând, apoi îi răspunse:

— Te gândești la cei de călărie, nu-i așa?... Doisprezece... adică pardon, paisprezece, dar pe doi nu-i mai pun la socoteală, au cam imibătrânit și uneori îi înhăăm la trăsură. Dar, bineînțeles, dacă se prezintă cineva care nu suportă galopul rapid, îi împrumutăm și pe aceștia, fără discuție.

Observați, vă rog, că unchiul meu nu se înjosea niciodată mințind. Pur și simplu, nu spunea tot adevărul.

Din când în când se întâmpla să apară în Prater câte unul din tinerii amintiți, și să-l surprindă în fața școlii de călărie,

cercetând cu grijă copitele cailor.

— Ei, ce faci, nu cumva ai de gând să faci o cursă? obișnuiau ei să-i strige.

— Aici? pufnea unchiul disprețuitor. Ce cursă aş putea să fac aici, cu materialul ăsta?...

— Cum văd, dumneata ești atât de pasionat de cai, încât nici atunci când ieși la plimbare nu te astâmperi! se auzi, cu un asemenea prilej, dintr-o trăsură, râsul cristalin al tinerei și fermecătoarei contese von Grusbach, pe care unchiul o adora în taină și despre care va trebui să vă povestesc la momentul potrivit.

Putem da însă de pe acum în vileag faptul că această ființă trufașă – ce-și împărțea favorurile cu multă zgârcenie, această femeie veșnic misterioasă, care se făcea nevăzută în toiul chefurilor, atunci când ceilalți întreceau măsura, aceasta splendoare însoțită uneori de un fel de mătușă, evident nu de origine nobilă, având, în schimb, o privire ageră ca de vultur, – se arătă din clipa aceea mult mai amabilă și mai binevoitoare față de unchiul meu.

Da, aceasta era tânăra contesă căreia unchiul Josef îi trimitea o dată pe săptămână un buchet de flori, cumpărat firește la periferia Vienei, unde florile se vindeau mai ieftin, și i-l expedia printr-un comisionar cu chipiu roșu. Desigur, gestul ar fi fost. Mai distins dacă în locul comisionarului s-ar fi prezentat o fată de la' florărie și ar fi înmănat buchetul cu reverențele de rigoare. Dar tinerii domni deveniseră mai neconformiști în purtări decât părinții lor, și multe dintre uzanțele vremii le scăpau din vedere. De altfel sărmanul nostru student nici nu-și dădea seama că săvârșea ceva ce nu era în concordanță cu „bon-tonul”. Dacă la ei acasă cineva i-ar fi trimis surorii sale un buchet, să zicem prin bătrâna Smejkalovă, care oficia tot felul de ritualuri, inclusiv cele de înmormântare, întreaga familie ar fi rămas paf. De ce n-ar fi putut să rămână paf și contesa Victoria, care, în

«

altă ordine de idei, îi permitea junelui să-i spună – între

patru ochi – Viohi?

Epoca aceea, aparent superficială și păcătoasă, își avea regulile ei precise, și noi, generația care slăvește soarele și goliciunea, să nu uităm că pe atunci glezna femeii constituia obiectul unei dorinți arzătoare, iar fata care își ridica fusta mai sus de ghetetele cu șireturi, era socotită o desfrânată. Ceea ce, bineînțeles, nu excludea dreptul femeilor ușoare din micile cafenele mai deocheate, să-și suflece fusta până la buric, ca să nu mai vorbim de cancanul franțuzesc, care cucerise de mult întreaga lume și în timpul căruia domnii înstăriți din primele rânduri le transpira până și monoclul. Viața era, pe atunci, un fel de joc cu regulile lui, și astai prezenta un anumit avantaj. Așa cum şahistul știe ce are de făcut, după ce adversarul său a mutat turnul, tot așa știa și unchiul meu că, dacă distinsa contesă îi îngăduia să-i spună Vichi, obținuse o victorie importantă.

★

Da, băiete, dragostea e o nebunie, o nebunie mare și frumoasă! Dacă stai și te gândești, flacăra crematoriului nu-i nimic față de focul în care ardeam eu atunci. De la o zi la alta mi se părea că mă bucur tot mai mult de favorurile acestei femei. Mă făleam cu niște cai care nu-mi aparțineau și ea – cel puțin așa aveam impresia – era făcută praf. Ah, femeile!... Niciodată nu știi cum stai cu de... Pe de-o parte doream să-mi ating cât mai repede țelul năzuințelor mele, să-i cad la picioare și să-i cer mâna, iar pe de alta, îmi dădeam seama că, în felul acesta, trebuia să-i dezvălui originea mea nu prea faimoasă și o avere de nimic, ce se subția din zi în zi. Nebunia mea era atât de mare, încât, atunci când am fost silit să părăsesc blocul cu paliere, am închiriat, împotriva tuturor principiilor mele, o cameră într-adevăr frumoasă, unde intenționeam, până la urmă, s-o invit. Da, am săvârșit un act de risipă și pentru asta mi-am primit pedeapsa. În general, aș vrea să-ți atrag atenția că, dacă îți dau sfaturi bune, nu înseamnă de loc că eu m-aș fi condus întotdeauna una după de. Pe scurt, eu nu fac decât să

adun pentru ~ tine crema vieții mele și să-ți dau să guști ceea ce de mult s-a limpezit și s-a îndulcit în inima mea. Nu, mi-a fost ușor să ajung la aceste adevăruri, dar tu primește înțelepciunea mea cu chibzuință. Dacă ai accepta-o fără rezerve, ai fi scutit probabil de multe decepții. Dar, pe de altă parte ai pierde foarte mult. Așadar, să stai și să cumpănești tot ce auzi. Ia aminte acest lucru și alege ce-ți place. De altfel, de ce ți-aș ascunde? În inima omului nu încap doar o singură dragoste.

Deosebirea dintre cele două femei – mă gândesc la Anezka și la Victoria – era atât de substanțială, încât nici nu se puteau stânjeți între de. Victoria era o doamnă din lumea mare, iar Anezka un înger bolnav. Dacă s-ar fi putut contopi amândouă într-o singură ființă, n-ar fi fost exclus ca o asemenea femeie să-mi fi ocupat toată inima, iar pentru alta să nu mai fi rămas niciun loc. Așa însă, cinstit vorbind, nu eram sigur dacă într-o bună zi nu ave; am să mai găzduiesc în ea și o a treia dragoste.

★

Până și unchiul meu a cunoscut în viață înfrângerea și asta a avut darul să mi-l apropie și mai mult.

După ce mă maturizasem și începusem să răsfoiesc prin albumul familiei (a cărei cercetare mă amuza de fiecare dată, pentru că persoanele înfățișate – adică rudele mele – erau atât de solemne încât păreau de-a dreptul comice), am descoperit în el fotografia unei femei corpolente, dar de o distincție remarcabilă. Pentru acea vreme era o orășancă îmbrăcată cum nu se putea mai bine, și până și din fotografie se vedea limpede că tot ce avea pe ea era autentic. Autentic era și trupul ei durduliu, autentic era și chipul ei cândva frumos, autentice erau cele trei șiraguri de granate, ca și brățărilor masive ce-i încărcau, din belșug, ambele brațe. Femeia aceasta impunea respect.

— Cine e? am întrebat eu odată.

Bunica a zâmbit, batjocoritoare, apoi mi-a răspuns:

— Asta ar putea să-ți spună unchiul Josef.

— Cum, tu n-ai cunoscut-o?

— Nu. A trăit la Viena. Dar a fost o cucoană adevărată și o femeie cumsecade. Ei, dacă Josef ar fi avut minte...

Ei bine, dacă în cazul acestei femei unchiul nu și-a afirmat înțelepciunea, nu trebuie să i se ia asta în nume de rău.

Am aflat despre ea totul, dar mult mai târziu. Pe scurt, a fost ceea ce în viața omului trebuie să apară odată și-o odată, dar peste care omul trebuie să treacă.

★

— Bănuiesc eu ce te frământă pe tine, băiete. Te întrebi dacă omul înțelept trebuie să fie neapărat perfect. Dacă acel ce se numește artistul vieții trebuie să fie fără de prihană. Poate că tocmai datorită neprihănirii sale de artist, cine știe. De obicei, oamenii frumoși nu sunt deștepți. De ce ar trebui înțelepții să fie perfecți în toate și pretutindeni? În vechea Chină, un învățat s-a dus odată să-l viziteze pe un vestit filosof și, văzându-l cum mânca și bea fără pic de cumpătare, a rămas uimit.

I

— Căutam un savant și am găsit un niâncău - a strigat el cu dunere în suflet.

La care, marele filosof a izbucnit într-o explozie de râs, atât de puternică, încât și-a murdărit pânțele cu orez:

— Nebunule! Ai venit să cauți Pasărea Phoenix și ești uluit că n-ai dat decât de o rândunică obișnuită.

Îți vei spune: Vai, unchiul meu n-a fost Pasărea Phoenix! Iar eu îți mărturisesc cinstit că mie mi-a ajuns, din belșug, să fiu o simplă rândunică.

★

Praterul era, bineînțeles, locul de întâlnire al oamenilor de cele mai diferite categorii. Găseai aici colțuri aparținând servitoarelor cehe și însoțitorilor acestora

— Soldații și meșteșugarii - cafenele unde poposeau tinerii ofițeri veniți călare, alei anume amenajate pentru trăsurile, și când se întâmpla uneori să apară aici și câte un automobil, oamenii dădeau năvală în jurul lui din toate părțile. De pe roata mare cu vagonete chiuiau deopotrivă

vânzătoarele din magazine și tinerele ducese care, firește, se strecurau aici incognito. Marele oraș, în ciuda faptului că era împărțit cu strictețe în păături sociale, îi amesteca aici pe toți în același cazan.

Unchiul Josef obișnuia, din când în când, să iasă călare; împrumuta de la grăjdar niște cizme înalte și pantaloni bufanți, socotind o inutilitate să cheltuiască bani pe asemenea lucruri.

O dată, pe când se întorcea dintr-o asemenea plimbare ca să vadă dacă nu cumva șchiopătatul iepei cafenii pe care tocmai o călărea însemna ceva mai grav, zări în cafeneaua de peste drum câteva femei, și cum acestea aveau darul să-i trezească întotdeauna interesul, unchiul le aruncă o privire insistentă și, după ce făcu o plecăciune, sili iapa să alerge mai iute, nemaiținând seama de faptul că animalul șchiopăta.

Pe urmă grăjdarul l-a ocărit, dai' unchiul Josef a dat din mână nepăsător. Sunt clipe în viață când bărbatul e nevoit să comită acte de nesăbuiță ca să se convingă că e bărbat.

Nu încape îndoială că după aceea conیțele au discutat despre tânărul cel chipeș care trecuse călare. Râsul lor încărcat de o tainică dorință, desigur un râs în limitele decenței, așa cum le stă bine femeilor de lume, și nu chicotitul nesuferit al fetișcanelor ce rid de orice în momentele de încurcătură, avu darul să-l dispună pe unchiul meu, incitându-l la cuceriri.

A înțeles că place până și conیțelor mai coapte și că nimic nu l-ar fi împiedicat să se așeze în cafenea la masa lor. Această probabilitate ba, mai mult, certitudinea că nu fusese refuzat, îi întăriră încrederea de sine în asemenea măsură, încât nu mai avu răbdare să zăbovească la școala de călărie și plecă în oraș pentru a întâlni societatea în care spera s-o găsească pe Victoria.

Timiditatea lui trebuia să ia sfârșit. „În definitiv Victoria e o femeie ca oricare alta. Pentru titlul ei nobiliar nu ale niciun merit după cum nici el nu-i vinovat de faptul că e fiul

unui geambaș de cai. Omul nu-și alege singur leagănul. Da, scumpă Victoria, azi o să stăm de vorbă deschis, fără ocolișuri. Sunt atât de pu ternic, că aș fi în stare să scutur' întreaga lume. Mite însă îmi ajunge să te scutur pe tine!"

Ce ciudat: curajul a trebuit să i-l dea niște femei străine!

Dar iată că pe Victoria n-o găsi și combativitatea lui sfârși în singurătatea disperată a camerei sale reci. Și neprimitoare. Într-adevăr, nu fiecare zi e sărbătoare!

În ziua următoare nerăbdarea se mai risipi din mintea lui. Avea impresia că trebuie să procedeze altfel, mai calm, nu atât de furtunos, în schimb cu mai multă eficiență. Întrucât nu izbuti să dea de Victoria în cafenelele frecventate de ea în mod obișnuit, și nimeni nu știa nimic de soarta ei, își luă și mai mult masca omului cib lume, dar în fond nu era decât un adolescent vulnerabil, cuprins de o cumplită criză de gelozie. Și-o imagina pe contesa Victoria plecată din Viena și, bineînțeles, nu singură. Se strădui să-și neamintească în fugă pe care dintre cunoscuți nu-i mai văzuse în ultimele zile la Viena, și-i ieși la, socoteală că Victoria ar fi putut foarte bine să aibă aventuri cu cel puțin o duzină de tineri remarcabili, la care mai adăugă apoi câțiva bărbați mai vârstnici, dar înstăriți, ca până la urmă să ajungă la îndreptățită concluzie că, de fapt, nimeni nu trebuia exclus de pe această listă. Contesa Victoria avea, într-adevăr, dreptul să dispară cu oricine ar fi vrut, pentru că, în definitiv, ce o lega pe această femeie de un tânăr căruia i se spunea baroane? Absolut nimic, de vreme ce el însuși n-o făcuse niciodată să înțeleagă cât de fierbinți erau sentimentele lui!

Zăpăceala tinereții, băiete, constituie terenul propice pentru cele mai stupide gânduri și închipuiri. Și cu cât sunt de mai stupide și mai nestatornice, cu atât îți apar mai repede, iar toate astea la un loc se numesc gelozie, începi deodată să te gândești la tot felul de lucruri, care altfel nu ți-ar fi trecut niciodată prin minte și ți se 'par firești până și cele mai bizare legături dintre de. Da, da, la un moment dat

nu eram sigur dacă nu cumva fugise cu birjarul acela care ne plimbase de atâtă ori. De ce nu? Era tânăr și probabil îi plăcuse. Niciodată n-a s uf lat o vorbă despre el, dar tocmai de aceea mi-a venit atunci ideea că el trebuie să fie și nimeni altul căci, precum se știe, tinerele din înalta societate preferă, în aventurile lor deosebite, mezalianța. Dacă tot se destrăbălează, atunci de ce n-ar face-o cu grăjdarul, ori cu unul dintre argați? Prostie, îți vei spune, în sinea ta, și pe bună dreptate – dar nu poți gândi altfel când ești gelos. Pe urmă mi-am zis că poate nici n-a plecat, și, cine știe poate i s-a întâmplat vreo nenorocire! O fi ieșit cu cineva să călărească și, zvăpăiată cum era, și-a rupt gâtul. O și vedeam zăcând într-un șanț, în timp ce lașul gonea mai departe, ca să evite orice neplăcere cu autoritățile. Pe scurt, n-a fost prostie pe care să n-o fi născocit, în ciuda faptului că nu am nicio înclinație spre asemenea extravagante. Dar să nu-ți închipui că gelozia e un privilegiu al tinereții; dimpotrivă, am văzut până și moșnegi geloși și vei rămâne cu gura căscată aflând că' obiectul geloziei lor nu era vreo făptură tânără, ci, dimpotrivă, niște băbuțe de-o seamă cu ei. Odată a venit la mine unul cu o înmormântare aparte. Un văduv care se tot codea ce fel de îngropăciune să aleagă pentru răposata lui soție: clasa întâia, sau clasa a doua? Se înțelege că eu mi-am dat toată silința să-l conving să nu se zgârceacă. Și, ce' crezi? Dumnealui mi-a răspuns pe un ton răstit că mizerabila nici n-ar merita să fie înmormântată, pentru coarnele pe care i le-a pus. Nu că ar fi avut vreo dovadă împotriva ei, nu, dar tocmai pe chestia asta intrase bietul om la idee.

„Da, domnule, mi-a spus el la un moment dat, în zilele noastre femeile sunt atât de stricate, încât infidelitatea lor a devenit un lucru obișnuit. De ce credeți că tocmai a mea ar fi trebuit să fie o excepție. Nu, n-a fost, șant sigur că m-a înșelat, dar cel puțin înainte de moarte să-mi fi mărturisit și ea totul, ca orice soție legitimă și așezată. Ea însă, nimic, s-a dus pe lumea cealaltă fără să sufle despre asta un singur cuvânt...”

Să nu te mire deci faptul că și eu m-am comportat atunci ca un sălbatic. Eram tânăr și nu uita că tocmai mă hotărâsem s-o fac pe Victoria soția mea. Și mai ține minte ceva: dacă vreodată în viața ta vei fi lovit de un asemenea simțământ, să nu-ți închipui că te vei descotorosi de el începând să-ți faci tu singur de cap. Cei mai geloși bărbați sunt îndeobște cei care sunt certați cu fidelitatea. Am cunoscut cândva o doamnă fermecătoare și crede-mă, din acelea de la care nu era cazul să te dai în lături. Ei, bine, când se afla în societatea unor bărbați și petrecerea era, cum se zice, în toi, dumneaei se făcea pe neașteptate galbenă la față și începea să spună, scrâșnind din dinți, că soțul ei e un ticălos... că o înșală pe toate drumurile și ea trebuie neapărat să se răzbune, ceea ce și făcea adeseori! Firește spre marea bucurie a bărbaților. O dată însă am pus mâna pe telefon să mă conving și eu cum stau lucrurile, și ce crezi? Soțul doamnei era acasă, ca de altfel mai tot timpul, căci era un șahist pasionat și se abonase la multe reviste străine de specialitate și juca șah cu întreaga lume. Nici prin gând nu-i trecea să-și înșele nevasta pentru simplul motiv că tocmai în clipa aceea, undeva, la Londra, negrul mutase nebunul în fața reginei lui și el își frământa creierul neștiind dacă era cazul să sacrifice un pion sau să facă rocada... Un om înțelept, desigur, încearcă pe toate căile să evite o asemenea boală, cu orice preț. După mine, leacul cel mai bun ce se poate prescrie ar fi, pe de o parte, să faci dovada unui spirit de înțelegere binevoitoare, dar mai cu seamă să-ți întipărești în minte ideea că infidelitatea e de neînălțurat și a-ți fi teamă de ea înainte ca ea să te năpăstuiască e ca și când ai lua aspirină înainte de a avea guturai. Trăgând în piept adierea proaspătă a dragostei, inspirăm, vrând-nevrând, și aerul otrăvit al geloziei. Și ce e de făcut împotriva ei? Înțeleptul își consacră gândurile mai curând acoperirii propriilor sale păcate; în felul ăsta îi rămâne mai puțin timp pentru gelozie.

În cele din urmă unchiul Josef hotărî ca florile ce trebuiau

trimise, potrivit obiceiului statornicit, fermecătoarei Victoria, să i le ducă personal și, în felul acesta, să afle ce se întâmplă de fapt cu. Ea. În definitiv putea fi și bolnavă, iar cel ce se prezenta cel dintâi cu buche tul de flori la patul ei, avea și cea mai mare șansă de a-i câștiga dragostea.

Cu un buchet, considerabil mai mare decât cele trimise mai înainte, se duse la adresa cunoscută.

Spre marea sa surprindere, în față nu i se ivi un palat somptuos, ci o casă de raport veche și deteriorată de vreme, și, când ajunse la etaj și apăsă pe butonul soneriei, simți bătaile inimii tocmai în gâtleej. „S-ar putea ca ușa să nu se deschidă și atunci totul e limpede, își. Spunea unchiul în sinea lui. E plecată...” Dar iată că ușa se deschise și în prag își făcu apariția mătușa a ceea uursuză – care, zărindu-l pe tânărul domn cu buchetul în mână, începu să-și frângă disperată mâinile și să-și ceară scuze în gura mare, că nu-l poate pofti în casă pe neașteptatul musafir:

— Ah, închipuiți-vă, tocmai azi și-a luat servitoarea ziua liberă, iar jupâneasa s-a dus la părinții ei. Ce ghinion... o boală subită în familie, iar eu și Victoria nu mai știm unde ne este capul. Vă daiți seama, noi nu suntem deprinse cu menajul... Și dumneavoastră ați venit cu flori! Vichi o să se bucure tare mult. Acum însă nu-i acasă, a trebuit să plece. Da, avem puțină bătaie de cap cu avocații și cu tribunalele... E vorba de o proprietate și, știți cum e în asemenea împrejurări, a trebuit să seducă personal pentru că, mă înțelegeți, e vorba de o moștenire... desigur, moștenirea e un lucru bun, nu-i așa? Dar, precum vedeți, dă multă bătaie de cap... da, multă...

În acest timp îi luă florile din mână și, având grijă să nu-l lase să înainteze, făgăduind să-i transmită Victoriei totul – „Doamne, ce necăjită va fi: de altfel mâine sau poimâine va fi acasă și, fără îndoială, vor veni amândouă la Sachertânărul nici măcar nu încearcă să întrerupă acest torent de vorbărie dulceagă și dezgustătoare. O dorea prea mult pe Victoria ca să se sinchisească de pălăvrăgelile acestei femei, nesuferite. Când bătrâna se întoarse să pună

buchetul pe o măsuță rotundă din vestibul, unchiul băgă de seamă că are o gaură în călcâiul ciorapului și ar fi fost în stare să jure că din bucătărie se simțea miros de varză murată. Cu toate acestea se retrase, făcând o plecăciune, așa cum îi stă bine unui baron și, în timp ce cobora scările, își spuse în sinea lui că întreaga poveste nu-i miroase a bine.

Dar când a doua zi Victoria, tânără și strălucitoare, îi întinse mâna să i-o sărute, tânărul simți că tot ce-i displăcuse în ziua precedentă se risipise, că tot ce gândise urât despre ea fusese uitat și în fața lui se afla din nou doar făptura iubită și hotărârea sa de a soluționa pe loc întreaga chestiune.

Acest lucru nu se produse însă imediat. Ca de obicei Victoria era înconjurată de tot felul de oameni, era soarele în jurul căruia se învârtea totul, și unchiului meu nu-i fu cu putință s-o acapareze numai pentru el.

Momentul prielnic se ivi abia peste câteva zile. Contesa Victoria acceptă invitația lui de a-i face o vizită. Treburile despre care el intenționa să-i vorbească erau de o asemenea gravitate încât nu puteau fi lămurite la cafenea. Va înțelege, desigur, că e animat de cele mai cinstite gânduri și insistența lui e legată de dorința de a clarifica cât mai repede legătura dintre ei, pentru că așa cum trăiește acum nu mai poate trăi: să aștepte o

— Întâmplare norocoasă, pentru a avea prilejul s-o vadă pe ființa iubită.

Victoria își încruntă sprâncenele ușor uimită. De bună seamă nimeni nu-i mai vorbise până atunci atât de deschis și, ca și când ar fi luat și ea o decizie, îi răspunse scurt s-o aștepte că va veni.

Dacă am putea descrie starea euforică a acestui tânăr fericit! Cum mergea pe străzi în pas de dans și cum își frământa mintea de pe acum, gândindu-se cu ce să-și împodobească locuința pentru acest oaspete prețios, căruia s-ar fi convenit să-i întindă un covor roșu de pe trotuar și până sus, la etajul întâi. De pe acium se gândea să

cumpere o sticlă de vin rar (pe urmă, când ajunse în magazin făcu un rabat și cumpără unul obișnuit, dar acasă îl turnă într-o carafă de cristal șlefuit, împrumutată de la gazdă) și toată noaptea o petrecu într-o visare, în loc să doarmă. Simțea că totul avea să fie minunat, chiar dacă pentru ea avea să fie o alianță morganatică, urmând să-și piardă titlul nobiliar. Îi dădu prin minte că titlul ei putea să nu fie prea mare: „Conte sau contesă își poate spune azi oricine, familia ei are probabil un rang nobiliar inferior, și, judecând după mătușă, chiar cel mai de jos.”

Apoi își făuri în gând un plan amănunțit și complicat, cum să-i comunice toate astea tatălui său, cum să-l determine să împrumute o trăsură la care să înhame cel puțin doi cai bălani, – cine știe poate tocmai atunci îi va avea la îndemână bătrânul, sau fratele Vincenc. „Vor trebui să vină la gară când o va aduce acasă ca logodnică. Doamne Dumnezeule, tot orașul va fi în picioare!”

Deocamdată însă, era în picioare numai el, auzea bătând toate ceasornicele orașului și în sinea lui își spunea că erau clopotele de nuntă.

Victoria fu destul de punctuală și gestul ei îl impresionă plăcut, căci se înarmase dinainte cu răbdarea așteptării. Îi sărută mâna și o conduse în camera lui. În timp ce-și scotea mănușile pe îndelete, își roti privirea prin încăpere.

— Va să zică aici locuiți, domnule baron, începu ea zâmbind.

— Victoria, sper că, în sfârșit ați înțeles că vă iubesc și că azi vreau să vă cer să pronunțați acel „da”, – se avântă unchiul, de la bun început, cu multă înflăcărare.

— Mi-am închipuit, răspunse contesa surprinzător de direct. Dar ce-o să spună familia dumneavoastră, domnule baron?

— Înainte de toate, scumpă contesă, nu sunt baron. Eu personal nu mi-am spus așa niciodată. Asta e invenția altora.

Victoria ridică mâna cu un aer de comandă și de vizibilă nerăbdare:

— Și asta mi-am închipuit...

— Dumnezeu, în cazul ăsta... izbucni unchiul și în aceeași clipă îngenunchă la picioarele ei.

— Ridicați-vă, îi porunci ea, întunecându-se la față. Noi doi trebuie să ajungem totuși la o înțelegere, nu-i așa? Deci, s-auzim cum vedeți dumneavoastră lucrurile?

— Scumpă Victoria, veți face din mine omul cel mai fericit din lume, exclamă tânărul entuziast. După cum știți, studiez... Adică, de fapt nu studiez, dar o să studiez, pentru că din clipa în care veți rosti acel „da” voi avea din nou pentru ce să trăiesc și pentru ce să devin cât mai repede medic veterinar.

— Asta nu e rău. Dar din ce vreți să trăim acum?

— Am partea mea de acasă. Nu e mare, firește, mai curând e mică, ba chiar infimă, dar dacă dragostea dumneavoastră ar fi doar o miime din marea iubire ce v-o nutresc, am găsi împreună o modalitate de a supraviețui acestor câțiva ani. Poate cu o anumită modestie, sau chiar cu unele renunțări...

Victoria se ridică de pe scaun, se duse încet spre fereastră și se uită în stradă, ca și când ar fi meditat la ceva. Apoi, fără să se întoarcă, spuse cu glas scăzut.

— De bună geamă, ați contat și pe sprijinul meu bănesc, nu-i așa?

Unchiul se sculă în picioare, își șterse genunchii de praf și, întrucât era și el un om practic, răspunse încet, dar cu voce fermă:

— Într-o anumită măsură, da. Pentru început.

Contesa Victoria reveni la locul ei și se așează din nou pe scaun.

— Hai, toarnă și să bem. Ai măcar un vin ca lumea?

Acest tutuit neașteptat avu darul să-l zăpăcească pe unchiul meu care, fără voia lui, vărsă un pic de vin pe fața de masă. Victoria dădu paharul peste cap și i-l întinse iar ca să i-l umple. Îl bău și pe acesta dintr-o sorbitură și unchiul, uluit, avu senzația că i se învârtește capul. În această postură n-o cunoscuse.

— Și acum să vorbim pe șleau, băiete. Așadar, tu vrei să mă ieși de nevastă. Foarte bine, asta n-ar fi un lucru chiar atât de rău. Dintre toiți țângăii care îmi dau târcoale tu ești cel mai acătării... în altă ordine de idei, ești singurul, pe care l-am socotit baron... Ce să-i faci? Nu degeaba îmi spune mama că sunt o găscă... Da, așa cum auzi, mi-e mamă și nu mătușă. Iar eu nu sunt contesa von Grusbach, ci Viky din Hrušov și am venit la Viena ca să fac o partidă strălucită, fiindcă nu mă amuza deloc ideea să mă duc să cos pălării pentru doi guldeni pe lună. Caraghios, nui așa?

Fără să-și dea seama, unchiul își umplu paharul vârf și-l bău până la fund, holbându-se la contesă ca la o arătare.

— Și află că-mi placi, pentru că ai fost singurul care m-ai tratat cu seriozitate. Poate n-ai să crezi, dar la un moment dat am avut impresia că mi-a surâs norocul, chiar dacă n-am crezut întru totul în ifosele tale. N-am bănuț înșă niciodată că stai chiar atât de prost. Nu sunt supărată pe tine și nici tu să nu fi supărat pe mine, aiuritul. Am dat greș amândoi, așa că nu văd niciun motiv de văicăreală.

— Dar bine, eu vă... Eu te iubesc cu adevărat, Victoria! izbucni unchiul meu, plin de înflăcărare... Iar acum, după ce ne-am spus adevărul, totul mi se pare mult mai ușor. Suntem amândoi pe drojdie, de ce n-am înc'erca...

— Uite ce, Josefek, eu n-am venit la Viena ca să stau în gazdă cu un student. Și-apoi nu uita că am în spinare pe mama și n-o pot lăsa în aer. Pricepi? Eu sunt o fată așezată și nu o flușturatică. Acum am înțeles că pe mine n-o să mă ia niciun „von”, și îți mulțumesc că m-ai făcut, cel puțin, să iau o hotărâre... O să mă căsătoresc cu moșulică Novâk, îl știi tu. Își scrie el numele cu dublu **w**, ca mai toți aici la Viena, dar nu e nobil, ci numai consilier fiscal, e văduv și are casă mare și bani berechet. Inii dă tot ce a rămas de pe urma răposatei și, crede-mă, e destul... Ce să-i faci, asta este, pușorule!

Și Viky își turnă singură, bărbătește, ba mai mult, îi umplu paharul și unchiului care, deodată, se simți lipsit de vlagă. Și băură tot vinul și rămaseră așa ușor amețiți, ușor

înrîstăți, apoi se și bucurară un pic de faptul că-și spusese adevărul în față, fără ocolișuri.

— Da, da, o să mă mărit, n-are niciun rost să strângem mereu cureaua ca să avem pentru o amărâtă de cafea și o felie de tort la Sacher. Iar pe tine, puîsorule, pentru că ești un băiat pe cinste, o să te iau de amant, nu de alta, dar lângă consilierul ăsta bătrîn o să mă plictisesc probabil foarte curînd... Mă rog, el o să fie fericit că are nevastă tânără, eu o să fiu fericită că am un adăpost, iar tu... Hai, spune, nu-i așa c-o să fii și tu fericit?

În clipa aceea, unchiul își îndreptă trupul cu demnitate, căci întotdeauna a avut simțul situațiilor dramatice, și era hotărât să-și apere și acum mîndria pînă la capăt:

— Nu, Viky, eu n-o să fiu fericit, pe mine să nu contezi. Noi doi ne vom despărți, deoarece dumneata nu vrei să accepți iubirea mea nemărginită. Să-ți fiu amant? De ce?... Nu sunt filfizonul drept care mă iei. Am vrut să-ți ofer mîna. Ce-i drept, o mîna goală, dar cine știe, poate nu pentru totdeauna... Dumneata însă ai decis altfel. Permite-mi, deci, să te conduc...

Cuvintele lui bombastice avură o rezonanță atît de solemnă, încât Victoria se ridică de pe scaun ușor jenată, roși un pic, apoi zâmbi înrîstată și, trăgându-și mînușile, rosti aproape cu admirație:

— Știi că astăzi nici măcar adevărații baroni nu mai au o comportare atît de trufașă?

Și porni să coboare treptele, pocnind din tocuri, în timp ce unchiul sta în capul de sus al scării și asculta cum se îndepărtează fericirea lui, visul lui, tinerețea lui nesăbuită care își închipuise că în această lume de fiare mai exista, totuși, și un mic colțișor pentru dragoste.

Ecoul tocurilor se stinse, unchiul se înapoie în odaia lui, se așeză pe soaun și, cu mintea stoarsă de orice gînd, privi absent la sticla goală.

„Doamne”, își spuse el aproape cu voce tare, „acum ce mă fac? Ce țel sînmî găsesc în viață? De ce să mă agăț?”

Avea sentimentul pustietății, în sufletul lui parcă s-ar fi

înăbușit un foc puternic ce-l încălzise neîncetat și-i dăduse îndemn la fapte tot mai semețe... „Și-acum ce mă fac? Doar n-o să cutreier veșnic cafenelele, ca să flecăresc în societatea acestor nătângi?”

Din adâncul disperării i se strecură deodată în minte ideea că, în cel mai rău caz, ar putea să se întoarcă la studii. Îl trecură însă fiori de gheață amintindu-și de plictiseala sălilor de cursuri, de studenții silitori ce învățau pe dinafară anatomia calului. Calul e un animal frumos, dar atunci când îl împărți în oase, ligamente și mușchi te cuprinde groaza. Nu, omul își poate agonisi existența în preajma cailor fără să-i despică în bucățele.

Se smulse din perplexitatea lui și se. Apucă să deretice; restitui proprietăresei carafa de cristal șlefuit și, în sfârșit, luă hotărârea să se mute într-o odaie modestă. N-avea niciun rost să mai facă pe tânărul baron, proprietar al unor grajduri bogate, pline cu cai de rasă, și să plătească o cameră scumpă pentru a putea oferi ospitalitate unei contese care nu era contesă.

’ „Sunt cu o iluzie măi sărac, dar cu un gulden pe săptămână mai bogat, cel cheltuit pe buchetul de flori”, își spuse el suspinând și, totuși, cu oarecare mulțumire.

Numai că, între hotărâre și ducerea ei la îndeplinire se cască o prăpastie, necunoscută încă unui tânăr neîncercat. După plecarea Victoriei, i se păru că femeia iubită ieșise nu numai din odaie, ci și din viața lui. Și răsuflă ușurat. A doua zi, însă, . Își dădu seama că și-o putea scoate din minte, dar nu și din inimă. I se întâmpla ceva supărător: cu cât mai mare era înverșunarea lui de a o da uitării și de a o înmormânta cu blestemele cuvenite, cu atât mai puternic creștea în inima lui sentimentul iubirii, iar ’Victoria îi apărea nu numai în vise, când nu i se putea împotrivi, ci și în viața de toate zilele.

Să ne gândim numai la faptul că bătrânului și bunului domn Altmayer, proprietarul școlii de călărie, îi veni năstrușnica inspirație să cumpere o iapă roșcată, destul de

bătrână, dar spre uimirea tuturor bine făcută, pe care o declară roib englezesc și, în consecință, îi dădu numele de Victory. Acest amănunt neînsemnat avu darul să-i accelereze pulsul domnului student și deopotrivă felcer veterinar de ocazie. Bătea animalul pe crupe, îi mângâia coama și era gata să creadă în basimiul despre originea englezească a mârțoagei. Rostea întruna numele iepei și, în acest timp, se gândea la șoldurile gingașei și înșelătoarei Victoria. Cu cât e mai slabă inima omului, cu atât mai adânc încolțește în ea sămânța dragostei, care prinde rădăcină cu atât mai tare, cu cât e vorba de o buruiiană.

Și astfel bunul meu unchi avu parte în anii fragedei tinereți de amărăciunea suferinței din dragoste și-i mai fu dat să cunoască și slăbiciunea omenească. Zadarnic se strădui să nu se mai gândească la Victoria. Îi fu greu să părăsească până și camera aceea plătită scump, fără niciun rost, căci aici, cel puțin, ori de câte ori își mijeia ochii mai putea s-o zărească pe Victoria îndepărtându-se, și să-i simtă parfumul atrăgător... Spuneți-i nebunului că de mult s-a risipit, spuneți-i! în cele din urmă și-o spuse singur, dar inima tot nu-i dădea crezare.

Îi venea să se mute înapoi de unde venise; asta ar fi însemnat să se întoarcă la credincioșii săi pacienți și, ceea ce ar fi fost și mai rău, la delicata, dar suferinda Anezka. Nu era o fire nerecunoscătoare, Anezka îi dăruise o mare trăire, dar simțea că umbra urâtă a falsei Victoria avea să întineze imaginea ei curată mai mult decât ar fi

*

fost el în stare să suporte, și nu voia să îngrămădească prostie peste prostie.

Știa că fata se stinge, bănuia că se gândește la el, și-o putea închipui stând pe palier și trăgând în piept aerul proaspăt al nopții. Dar nu avea puterea să se ducă la ea, de teamă să nu trezească iar în sufletul ei acel sentiment pe care el, acum, îl evita. Situația era de fapt ridicolă: o dragoste îi murise și el o reînvia fără încetare, cealaltă era vie și el o omora. Dar ce altceva poate să comită omul pe

această lume decât nesăbuiță?

În cele din urmă, spiritul de economie înăscut ieși biruitor și unchiul își găsi totuși o cameră modestă, tot într-o casă de raport cu paliere, pentru că acestea binecuvântau din belșug cartierele vieneze, și din nou începură să-l frecventeze prietenii de acasă, care-i aduceau vești despre cele ce se întâmplă în orașelul lor de provincie, căci unchiul nu fusese încă pe acasă. Pe de o parte n-avea de ce, iar pe de alta nu putea. Cum să-i fi explicat mamei întreruperea studiilor? Pe bătrân, mă rog, l-ar fi mințit, pe ea însă n-ar fi fost cu puțință... De ce să semene vrajbă în casa părintească? se gândi acest copil cu inima atât de sensibilă.

Și în vremea aceea, când nu era capabil să ia nicio decizie, în vremea aceea când viața omenească părea să se fi oprit în loc, unchiul Josef hotărî deodată să treacă la acțiune. Să lupti împotriva dezamăgirii în dragoste printr-o muncă creatoare e numai aparent un act de nesăbuiță. Spiritul neastâmpărat al legendarului Ulise prinse din nou viață în sufletul tânărului student și mintea lui întreprinzătoare era dornică să acționeze.

Se punea doar chestiunea încotro să-și îndrepte atenția. Ca întotdeauna, și de data asta pașii săi fură conduși de întâmplare.

La o întâlnire cu prietenii lui îi cântară cu toți același cântec: erau lefteri. Ceilalți nu primiseră nimic de acasă, iar el simțea cum mica sa avere i se fărâmițează între degete. Onorariul modest de la școala de călărie nu-i acoperea nici pe departe nevoile. Toți vedeau situația în negru și nici sticluța de alcool, distilat cu spirit de abnegație de studentul în farmacie, nu izbuti să-i înveselească.

— Dacă ai face și tu mai mult spirt din ăsta, ca să avem și de vînzare! se aprinse medicinistul. Ce bine ar fi.

— Da. Ne-ar băga la închisoare. Vânzarea alcoolului e interzisă prin lege, se întunecă la față severul jurist.

— Am dat lecții de matematică, oftă viitorul inginer, dar n-a ieșit mare scofală.

— Dacă medicinistul nostru ar fi om de ispravă, am putea amenaja, de pildă, un mic sanatoriu particular, interveni unchiul. Eu, ca să zic așa, am și făcut practica de medic.

— Horrible dictu! izbucni, cu dezgust, instruitul medicinist.

— Așa ceva nu e cu putință, pentru asta există o lege foarte drastică, țină să sublinieze juristul, ridicând arătătorul în semn de avertisment.

Pe unchiul meu îl pufni râsul:

— Dacă în calitate de avocat o să le spui oamenilor ce nu permite legea, o să mori de foame. Misiunea ta în viață va fi aceea de a le înlesni oamenilor să facă ceea ce nu-i îngăduie. Altfel n-ai să fii bun la nimic.

Viitorul inginer sorbi cu poftă de cunoscător ultimele resturi de alcool:

— Bu cunosc un birou mare de proiectare unde o să intru foarte curând să-mi fac practica. Sunt în stare să pariez că acolo au nevoie de oameni pentru tot felul de munci auxiliare.

— Prietene, ești un bou, îi spuse unchiul meu, cu amabilitate. Ce, noi avem timp să fim angajați? Noi aveam nevoie de bani și atâta tot. Ascultați-mă, *socii mei*, mi-a venit o idee, o adevărată revelație divină. Pentru a câștiga un ban ca lumea e nevoie de vederi largi și spirit de inițiativă. Asta presupune îmbinarea artei comerțului cu secretul de fabricație. Și cum stăm aici cu toții laolaltă, am impresia că știu și ce am putea întreprinde. Inginerul ne-ar încropi mașina, medicinistul ne-ar furniza expertiza științifică, farmacistul ar face rost de materia primă, iar juristul ar renunța să ne mai spună că n-avem concesiune și în loc de asta ar alcătui o rețea de desfacere. În sfârșit, eu mi-aș asuma răspunderea de a conduce întreaga afacere. Ce ziceți?

În liniștea ce se așternu, patru perechi de ochi stăteau ațintiți asupra lui.

— Ideea mea e simplă ca orice idee, în schimb ga' rantează succesul, continuă să-i ademenească unchiul

Josef, stârnindu-le treptat curiozitatea, aceasta fiind, fără îndoială, calea cea mai sigură spre izbândă. Cîstit vorbind, așa cum e alcătuită formația noastră am fi capabili de lucruri remarcabile, de-a dreptul fantastice, pricepeți?

Pentru început însă aș recomanda ceva mai modest. Popor roman, a spus Julius Caesar, ascultă-mă! Propun să fabricăm în regie comună un preparat folositor întregii societăți.

După rostirea acestor cuvinte, tăcerea deveni de-a dreptul apăsătoare. Unchiul își luă un răgaz, apoi exclamă pe un ton înălțător:

— Propun să fabricăm un praf împotriva ploșnițelor! Arătați-mi un singur loc unde nu există ploșnițe! Arătați-mi omul care n-ar dori să se descotorosească de ele! Eu am început să și văd cutiuțele cu înscripția INSECTIN, produs al societății noastre... Le văd cum se vînd ca pâinea caldă.

Și unchiul Josef își miji Qchii ca să vadă mai bine viitorul, iar medicinistul profită de această clipă spre a se trînti pe pat, unde începu a se tângiui în gura mare:

— A înnebunit! Ce mai, e limpede, delirium tremens! Asta i se trage de la alcool! Ascultă, fabricant de alifii, n-a fost cumva spirt denaturat?

Studentul în farmacie ridică doar două degete în semn de jurămintă, dar numaidecât i se adresă unchiului meu:

— Cunoști vreo substanță capabilă să nimicească această insectă supărătoare?

— Nu, răspunse unchiul pe un ton cât se poate de firesc. Ba, mai mult, sunt încredințat că așa ceva nici nu - există.

— Și atunci cum vrei să produci ceva ce nu există? Treaba asta ar putea fi calificată escrocherie și urmărită potrivit codului civil! interveni juristul cu o voce ridicată, în semn de luare-aminte.

— Tu n-ai ce căuta în fabrica noastră. M-am gândit că ai fi fost bun de director comercial, dar acum te tai de pe listă. O să găsim pe altcineva - oftă unchiul oarecum exagerat.

— Ce fel de mașină ți-ar trebui? întrebă, la obiect, politicianul.

— Deocamdată, de niciun fel, prietene, dar într-o bună zi s-ar putea să avem o hală întreagă de mașini. Malaxoare, pâlnii, transportoare...

— Scuzați. Asta nu e delirium, ci paranoia, se corectă medicinistul. Povestea asta nu i se trage de la spirtul acela nenorocit, ci din naștere.

Nici nu, bănuia cât de aproape era de adevăr. Fără îndoială, de la naștere se ascundea în unchiul meu spiritul de inițiativă, din leagăn uu i-a fost teamă de obstacole. Acum îi privea cu dispreț pe înspăimântații săi prieteni.

— Sunteți ca Toma necredinciosul, niște suflete mărunte, lipsite de fantezie, *animae timidae*, pe șleau spus, niște căcăcioși. Eu mă omor să vă schițez tabloul minunat al îmbogățirii noastre, și vouă vă e frică.

— Timeo Danaos! țină să sublinieze instruitul medicinist. Mi-e teamă de Danaide, chiar dacă ar fi să aducă și praful împotriva ploșnițelor, ca să nu mai spun că odaia mea e curată. Nu, nu, eu, unul, mai bine mor de foame...

Inginerul i se alătură, spunând că n-are timp pentru asemenea năzbâtii. El privește lumea cu luciditate de aceea preferă biroul de proiectare, unde capătă cinci guldeni pe lună...

— Cinci guldeni? sărmanul de tine! Cinci sute, cinci mii – astea sunt cifrele pe care trebuia 'să le visezi! izbucni unchiul Iosef, de-a dreptul amețit de ideea lui.

Prietenii săi însă nu se arătau deloc înflăcărați.

Marii gânditori rămân adeseori izolați; de partea unchiului se mai afla acum doar studentul în farmacie, dar și acesta, spirit mediocru, n-o făcea de dragul aventurii, ci din simplă curiozitate profesională.

— Spune drept, tu cunoști un praf anume? insistă el.

— Nu cunosc nimic, îi răspunse unchiul Iosef.

— Atunci de ce vrei să-l prepari, de vreme ce praful tău nu poate fi decât, cel mult, cretă măcinată și asta tot nu-ți ajută la nimic. Dacă ploșnițele s-ar linge, mă rog, ar mai fi o speranță ca adaosul de stricnină să aibă un oarecare efect... Dar oare se ling?

— Nu știu, nu le-am urmărit obiceiurile. Dar a propoz, ideea cu creta măcinată mi se pare excelentă. Creta trebuie să fie ieftină, nu-i așa? Și dacă ar fi saturată cu o esență... De pildă cu un pic de mentei... Ei ce zici, ne apucăm amândoi de treabă?

— Pentru nimic în lume! Eu nu sunt șarlatan!

— Și vrei să spui că eu sunt? Întrebă unchiul Josef cu amărăciune. Mă rog, voia dumneavoastră. Dar bagă de seamă, eu nu declar că praful meu stârpește într-adevăr ploșnițele.

— Bine, bine, dar dacă după folosirea lui nu crapă nicio ploșniță, oamenii vor depune împotriva ta plângere pentru înșelăciune, întrucât printr-o practică vicleană, spunând că praful ajută, ai dobândit bani pentru un lucru lipsit de valoare sau de o valoare considerabil mai mică decât prețul de vânzare, spuse juristul, mândru de perorația sa.

— Cine ți-a spus că praful meu va fi scump?

— Și atunci cum vrei să câștigi, aiuritule?! răcni juristul.

— Cum? Foarte simplu. Prin aceea că praful va, fi foarte ieftin și cât se poate de ineficient. Iar oamenii care îl vor cumpăra vor înțelege, pe bună dreptate, că pe bani puțini și muzica e puțină. Unul va ridica din umeri nepăsător, altul, dimpotrivă, se va înfuria, jurând să nu mai cumpere în viața lui asemenea ciuruc. De povestea asta însă, se poate ține seama, întemeind întreaga afacere tocmai pe aceste consi'derente. Pentru un praf de zece creițari n-o să facă nimeni plângere împotriva noastră...

— Nu spune a noastră, ripostă juristul cu trufie. Afacerea e numai a ta.

Și ieși din cameră atât de țeapăn, de parcă ar fi semnat împotriva unchiului o sentință pronunțată de un complet de judecată.

Studentul în farmacie o șterse și el, ca un laș.

Unchiul se trezi părăsit, dar nu se descurajă. Dimpotrivă, ceva îi spunea că se afla pe drumul cel bun, totul era să meargă înainte. Și astfel, se apucă de treabă de unul singur. Își procură o cantitate mare de cutiuțe rotunde, din

acelea în care farmaciștii pun pilulele și dacă prietenii săi ar fi venit să-l viziteze, așa cum s-ar fi convenit din partea unor adevărați prieteni, l-ar fi surprins amestecând, într-o ladă, căpătată de la un negustor, cretă rasă, îmbibată cu mentol și cu o soluție acidă – ce dădea preparatului tărie. În locuința unchiului stăruia un miros înțepător și, minunea-minunilor, ploșnițele îl părăsiră, mutându-se în altă parte căci, într-adevăr, duhoarea aceea era insuportabilă.

Să fi avut până la urmă praful acela vreun efect? Cine știe! Unchiul umplea zi și noapte cutiuțele, lipea pe de, cu cocă de făină făcută de mâna lui, etichete cu înscripția: „Insectin, praf împotriva insectelor supărătoare, discreția folosirii garantată, cine a încercat o dată nu mai renunță. Preparat de Dr. F., după o verificată rețetă indiană.”

De fapt, false în această reclamă nu erau decât cele două litere Dr. Dar cine putea să afirme, cu certitudine, că asta trebuie să însemne neapărat doctor? Oare nu ne putem închipui că însemna, de pildă, Drahoslav F.? Iar dreptul de a-și înfrumuseța numele de botez îl are oricine!

Când, în sfârșit, își epuiză resursele fizice și financiare (cutiuțele, etichetele și ingredientele costaseră destule parale!), începu să-și distribuie marfa prin prăvălii. Primit într-un loc cu neîncredere, în altul cu mofturi, negustorii luau praful, pe considerentul că era ieftin, iar pe cutiuță nu scria prețul, și astfel îl puteau vinde după bunul plac, în funcție de cerințe. În afară de asta purtarea aleasă a unchiului sugera că furnizorul nu-i un simplu voiajor comercial, ci un adevărat descoperitor.

Ideea, născută în timpul unei șuete prietenești, începu să dea roade. Unchiul plăti lada de cretă și își cumpără alta. Bani începură să ruleze. Producția să crească. Insectinul putea fi zărit în vitrinele drogheriilor.

Se înțelege că în condițiile acestei munci grele, problematica medicinei veterinare trebuia din nou amânată. Și astfel, în inima lui alunecă pe planul al doilea și dureroasa amintire a Victoriei.

Cumplită poveste, cinică, dacă vreți chiar rușinoasă, dar

atunci când prepari prafuri pentru nimicirea ploșnițelor, ești nevoit să te gândești mai mult la munca ta decât la o dragoste nefericită. Firește, metoda nu poate fi adoptată ca un leac pentru vindecarea unei inimi rănite, ci e pur și simplu aplicarea în practică a cuvintelor lui Ovidiu, care, împotriva dragostei cucernice față de divinitate recomanda activitatea fizică, adică „Boii la plug să-i înjugi și brazda s-o întorci”.

Întreprinzătorul meu unchi nu rămase multă vreme singur. Proprietărea sa se oferi, pentru o mică recompensă, să-i dea o mână de ajutor. După aceea se mai alătură și o vecină.

Făbrița se puse în mișcare.

Șeful întreprinderii începu din nou să frecventeze cafenelele, și din nou vocea lui putea fi auzită pe la mesele în jurul cărora nobilii și tinerii ofițeri cochetau cu diversele conife. Cu o astfel de ocazie o zări pe Victoria, agățată de brațul unui bărbat mai în vârstă și mărunț de statură. Mergea nepăsătoare, iar unchiul se opri doar o clipă ca să-și ducă mâna la inimă, nu de alta, dar o cam luase razna. Situația nu fu însă atât de gravă, pe cât se așteptase. Inima sa se liniști mai repede decât și-ar fi închipuit, în schimb domnul cu pricina nu-și putu stăpâni mult timp iritarea, intrigat de privirea obraznică a filfizonului care nu-și mai dezlipea ochii de pe chipul cucoanei sale. Iar cucoana, fidelă tradiției feminine, îl asigură, firește, că-l vedea pentru prima oară.

Când unchiul se întâlni din nou cu prietenii săi, aceștia îl întrebară dacă s-a lăsat păgubaș de ideea lui năstrușnică.

— Desigur, le răspunse unchiul „”, care între timp începuse să înțeleagă ce înseamnă secretul de fabricație.

Și totuși săvârși un lucru nemaipomenit: plăti berea pentru toți.

De îndată ce omul ajunge fabricant, îl unge la inimă să fie un Mecena al studenților săraci.

Binefacerea, băiete, e recomandată de toate religiile și

de toate asociațiile filantropice, inclusiv de aceea ai cărei membri se întrunesc la restaurantul „U Choderu”. Este recomandarea cea mai firească pe care o poți născoci și, în plus, oamenii o acceptă cu plăcere, fiindcă a face bine e o treabă cât se poate de agreabilă. În felul ăsta omul crește în proprii săi ochi, și cine nu-și dorește din când în când acest lux?!! Te sfătuiesc să te porți la fel în viață. Comiți o faptă bună și-ți încălzești sufletul mai mult decât pe al celui a căruia i-ai făcut binele. Crede-mă că atunci când am plătit cele câteva halbe câe bere, eu m-am bucurat mai mult decât cei ce le-au căpătat, căci ei habar n-aveau pentru ce le capătă. Bineînțeles, cu trecerea timpului, îți dai seama că nu în toate împrejurările binefacerea presupune risipirea banilor. Mai sunt multe procedee și tot atât de frumoase; poți, de pildă, să ajuți pe cineva să ocupe un post, sau, cel puțin, să-i promiți tot sprijinul, să-l recomanzi într-un loc unde ar putea fi necesar, ori să-i faci o legătură, ca pe urmă să tragă. Singur foloasele. Aș spune că un asemenea bine e mult mai prețios decât cel întemeiat pe ajutorul bănesc, pe care, până la urmă, oamenii îl disprețuiesc. Binefacerea e bună în sine, iar cel ce face binele spre a se asigura de grația cerească e un păcătos și pe deasupra și un prostănac, căci, află de la mine, cerul este acea instituție pe care omul se poate bizui cel mai puțin, tocmai atunci când are nevoie de ea. Eu, de pildă, ca să revin la praful în discuție, am asigurat existența oelor două femei care, altfel, ar fi stat acasă să-și bârfească vecinii; cu praful acela le-am dat multor năpăstuiți o speranță, speranță, desigur, zadarnică, și nici nu tăgăduiesc acest lucru, dar până și speranța deșartă, oferită cu generozitate, e o faptă bună, căci ea înalță, măcar pentru o clipă, gândul omului spre un viitor mai luminos. Ar fi trebuit, oare, să merg mai departe cu binefacerea și să nu mă fi oprit la icele câteva halbe? Ar fi fost cazul să-i invit la o cină bogată pe cei patru pierdevară, care n-au avut încredere în ideea mea? Îți mărturisesc sincer că povestea asta m-a frământat un timp, dar curând

mi-am mutat gândul, ca să' nu-mi dau vanitatea ân vileag. Îți vei spune, eventual, că aș fi putut să le fac propunerea de a lucra cu mine în afacerea gata lansată. La ce bun? Întreprinderea mea nu avea să dureze o veșnicie, știam că într-o bună zi oamenii vor înceta să mai cumpere praful. Ba, mai mult, mi-era limpede că va trebui să întrerup producția înainte de a se întâmpla acest lucru. N-aveam inima să-mi hrănesc prietenii cu o speranță deșartă, n-aveam inima să-i obișnuiesc cu bunăstarea și pe urmă să-i lipsesc de această fericire. Mulți dintre oameni nu știu să piardă și să treacă de la bogăție la sărăcie cu acea ușurință care le stă bine filosofilor. Iată de ce mi-am limitat binefacerea doar la acele câteva halbe de bere, binefacere care pe mine m-a uns oricum la inimă, iar lor le-a folosit ca să-și stingă setea. Socotesc un asemenea act de filantropie eficient, bine venit și adecuat din punct de vedere moral. Asemenea acte de binefacere să comiți, și vei trăi bine pe acest pământ.

Î

Timp trecător!

Unchiul Josef depășise anii fragedei tinereți, cu toate acestea scurgerea timpului tot nu era capabil s-o perceapă. Îi adusesese uitarea, îi furnizase noi experiențe de viață și – ceea ce nu era de neglijat, îi adusesese chiar și un câștig bănesc, căci, după scăderea cheltuielilor, îi rămăsese, pentru existență, mai' mult decât îndrăznise să afirme inițial. Se întâmplă un lucru nemaipomenit: mica sa avere incetă deodată să se mai subțieze și unchiul inceu să trăiască din venitul dobândit de pe urma comerțului său neobișnuit. Era cunoscut de toți droghisții și de toți negustorii ambulanți și, în multe dintre prăvăliile pe care le frecventa, nu-l mai primea acum patronul, ci uneori o fiică drăgălașă, alteori, una mai ofilită, căreia îi căzuse cu tronc frumosul și elegantul producător, și de aceea se arăta dispusă să cumpere o cantitate mai mare de prafuri. Unele se dovediră a fi mai viclene decât unchiul meu, care investise în comerț până și farmecul său neîntrecut.

Acestea îi spuneau:

— Distinse domn, acum nu pot lua mai mult de cinci cutii. Mai veniți însă peste o săptămână, tot la ora asta, când tata doarme sus și eu sunt singură în prăvălie. Două ore!

Unchiul făcea pe nedumeritul, încercând să-i sugereze domnișoarei că nu-i decât un simplu agent, că fabrica e cu totul. În altă parte și deci el nu reprezintă o partidă așa cum arată aparențele. Ah, doamne, greu mai scapă omul de ispite mai ales. Atunci când de se ascund în prafurile pentru stârpirea ploșnițelor.

Printre aventurile demne de remarcat nu pot fi socotite însă șiretlicurile mărunte ale fiicelor de negustori, dornice de măritiș. O experiență de viață, într-adevăr impresionantă pentru unchiul meu, a fost cunoștința lui cu domnul Fidibus, un geniu multilateral. Evenimentul s-a produs într-o cârciumioară unde se servea bere bună de la butoi și se gătea un gulaș ceh cu găluște (în Viena cosmopolită se prepara firește și gulașul unguresc dar cu pâine) și unde veneau să se odihnească deopotrivă negustorii ambulanți, distribuitorii de cărbune și ucenicii brutari care, după ce transportau în spinare ultimele coșuri cu chifle împletite, tâmjeau după o dușcă de bere, înainte de a se înapoia, veșnic nedormiți, la cuptoarele încinse.

Domnul Fidibus era cunoscut aici, pe de o parte, pentru faptul că rămânea mereu dator, iar pe de alta pentru că povestea asta nu-l deranja câtuși de puțin, ci dimpotrivă. Spre uimirea cârciumarului, zăpăcit cândva de elocvența acestui mușteriu, care de cele mai multe ori uita să plătească, datornicul venea cu încăpățănare în amintita cârciumioară pentru a urmări cu grijă cum îi creștea datoria. Și se părea că făcea această treabă cu o satisfacție nu lipsită de mândrie.

— Odată îți plătesc eu totul, domnule cârciumar. Odată, când statul va cumpăra invenția mea, care va întoarce lumea cu picioarele în sus. Schița am și trimis-o direct corpului profesoral al Institutului politehnic. Deocamdată o cercetează și sunt sigur că nu știu unde le e capul, căci vă

dați seama ce înseamnă să te înalți în văzduh ca o pasăre la o simplă învârtire a butonului.

Îl asculta cârciumarul, îl ascultau și clienții, căci inventatorul Fidibus oferea la amiază un fel de program distractiv.

Unchiul Josef, se înțelege, disprețuia profund invențiile în stare să transforme lumea, dar incapabile să reducă datoriile inventatorilor. Om practic până în măduva oaselor acorda întâietate lucrurilor mărunte. De persoana domnului Fidibus începu să se intereseze abia după ce află că, în afara butonului a cărui învârtire înlesnește zborul, mai născocise un alt patent ce permitea să-ți prinzi bretelele chiar dacă pantalonii nu dispuneau de nasturii respectivi. Unchiului i se păru a fi o treabă infinit mai importantă.

Inventatorul Fidibus discută bucuros cu tânărul student această problemă.

— Între noi fie vorba, tinere domn, e o tâmpenie. Spune și dumneata? În. Acest oraș în care minoritatea cehă e asuprită după bunul plac, în această țară guvernată de un stăpânitor nătâng și de o birocrație putredă, printre acești oameni cu gândul numai la burta lor, dar incapabili de un avânt creator, ce altceva îi rămâne omului de geniu decât să inventeze tâmpenii?

Unchiul ținu să se asigure că prin preajma lor nu trage nimeni cu urechea, dar, pentru a fi mai sigur, spuse cu voce tare că nu poate fi de acord cu părerile domnului Fidibus privind guvernarea statului, în schimb îl interesează patentul de prins bretelele, inventat de dumnealui.

— Eh, făcu geniu dând din mână plictisit, porcării din astea aș putea născoci cu duiumul!

— Spuneți-mi, cum arată în realitate invenția dumneavoastră, interveni unchiul meu, la obiect.

— Așa, replică geniu, descheindu-și vesta.

Firește, așa cum îi stă bine unul geniu, sub vestă n-avea cămașă, ci doar un plastron alb lipit de pieptul gol. N-avea bineînțeles nici nasturi la pantaloni, aceștia însă erau prinși cu niște clame, confecționate destul de grosolan, care își

înfingeau zimții în marginea pantalonilor, ca un fel de maxilare.

Unchiul Josef clătină din cap, cu admirație:

— Nu-i păcat să le puneți numai la cozondracii dumneavoastră? Nu credeți că ar trebui fabricate în serie?

— Ba da, cum să nu. De altfel se și fabrică. Un nebun din Linz și-a făcut schița și zicea că are de gând să le facă. Ah, pe mine nu mă interesează așa ceva, și nu vreau să mă acopăr de glorie cu asemenea nimicuri. Mie îmi stăruie în minte un buton...

— Da, știu, prin a cărui apăsare omul începe să zboare, îl întrerupse unchiul Josef precipitat. Și totuși pe mine mă interesează lucrurile mai mărunte.

Din acestea născocise destule genialul Fidibus, dar n-avusese cu de succes. De pildă, un patent interesant, cu ajutorul căruia cârpa putea fi stoarsă direct pe mătură, fără a fi atinsă de mâna omului. Din păcate, însă, atunci când s-a prezentat cu el la oficiul de brevete, invenția n-a funcționat cum trebuie și, probabil dintr-o greșală de construcție, s-a întâmplat ca, în loc de cârpă, resortul metalic să apuce degetele funcționarului examinator și acesta a trebuit să fie transportat de urgență la spital. După care domnul Fidibus a fost dat afară, ba mai mult, azvârlit chiar pe scara unei instituții atât de distinse. Și asta a înșeninat o înfrângere gravă în viața sa.

— Și totuși, insistă unchiul meu, mie mi se pare că ar fi cazul să reveniți la aceste mărunțișuri. Oamenii au mai curând nevoie de capse la pantaloni sau de storcătoare de cârpe, decât de un perpetuum mobile. Eu, de pildă, am descoperit un praf împotriva ploșnițelor.

Inventatorul Fidibus îl privi cu ochii întunecați.

— Nu-i plăcea concurența.

— A fost vorba doar de o chestiune mărunță, de ordin strict economic, se grăbi să spună unchiul Josef, întrucât nu dorea să și-l facă dușman.

— Ei, din astea se pot inventa cu ghiotura! replică geniul dând din mână plictisit în timp ce sorbea din berea

proaspăt adusă.

— Vreau să spun, reluă unchiul, că v-ați plăti datoriile la cârciumă mai repede dacă v-ați apuca serios de lucruri mărunte. Eu m-aș îngriji personal de răspândirea lor și amândoi ne-am alege cu câștig.

— Nu mă omor după bunurile materiale, ripostă geniul cu mândrie. Dar dacă tot veni vorba despre produsele chimice, ce-ai zice de un praf, eventual împotriva

•transpirației picioarelor?

Unchiul căscă ochii mari. Ideea era simplă, dar genială. În clipa aceea nu-l admira pe inventator pentru invenția în sine, ci pentru această idee de-a dreptul genială. Bineînțeles, praful împotriva ploșnițelor nu putea fi înlocuit decât de praful împotriva transpirației picioarelor, de nimic altceva!

— Cred că o să luăm un gulaș, ce părere aveți? spuse el binevoitor. — În contul meu, firește, țină apoi să precizeze. Ideea dumneavoastră este remarcabilă.

În timp ce mâncau, desfătându-se deopotrivă cu deliciosul sos ce scălda din belșug găluștele – căci și geniul și omul de rând se bucură uneori de aceleași plăceri – unchiul îl întrebă pe inventator cum vede el compoziția prafului amintit.

— Care din de? Acela împotriva pistruiilor?

— Nu, era vorba de transpirația picioarelor.

— A, da, bineînțeles. Am uitat... Am atâtea în cap că nu-i de mirare!

(În sinea sa, unchiul înregistră: praf împotriva pistruiilor, nici ăsta nu-i de lepădat!)

— Împotriva transpirației picioarelor ați spus;.. Lăsați pe mine, născocesc eu ceva, dar nu acum, după ce-am mâncat atât de bine...

Unchiul pricepu numaidecât că făcuse o greșală; omul acesta inventa, probabil, numai atunci când era flămând și nu trebuia privat de bucuria invenției pentru simplul motiv de a i se oferi' o masă.

Așa se face că abia a doua zi geniul îi aduse rețeta de

preparat praful împotriva transpirației picioarelor. Excelentă compoziție, dar conținea atâtea ingrediente, încât era prea costisitoare.

— Domnule Fidibus, ăsta nu-i praf împotriva transpirației picioarelor, ci praf pentru longevitate, virilitate și, știu eu, împotriva altor boli. Trebuie făcut mai simplu, cu alte cuvinte, mai ieftin. Cât se poate de ieftin. Asta-i principiul meu. În fond, eu sunt un binefăcător al omenirii, căci nu pretind decât foarte puțin pentru produsele mele. Prefer efectul mai slab în condițiile unor prețuri scăzute. De aici decurge o serie întreagă de avantaje.

Genialul Fidibus al cărui spirit rățăcea din nou printre misterele cineticei și pe valurile perpetuumului mobile, cedă pe loc și, fără nazuri, reduse ingredientele la jumătate.

Pe urmă se lăsă înduplecat și mai șterse și altceva. Când, în sfârșit, rețeta ajunse la proporții rentabile pentru producția de casă, unchiul îl întrebă:

— Doriți plata ideii în întregime acum, ori vreți să suportăm împreună riscul întreprinderii, participând astfel deopotrivă la beneficii și la eventualele pierderi?

Aceste pierderi avură, de bună seamă, darul să-l sperie pe bunul și blajinul Fidibus care, arborând o mână distinsă ridică mâinile în sus și spuse cu voce tare:

— Nici nu vreau să aud de asemenea treburi negustorești, am în cap o mulțime de invenții, și de toate categoriile: un dispozitiv automat de introdus ața în acul mașinilor de cusut, o lanternă de buzunar acționată manual, un perforator dentar cu două mii de turații...

— În cazul ăsta, eu v-aș cumpăra ideea, cum se zice, așa, la botul calului. Pe zece guldeni.

— O sută, avarule! exclamă inventatorul cu o voce dramatică.

— Cincisprezece, nebunule! îi replică unchiul Josef pe un ton mai potolit.

— Nouăzeci, tâlharul©!

— Douăzeci, aiuritul©!

— Optzeci, hrăpărețul©.

Inițial, oaspeții localului crezură că domnii joacă domino, apoi când pricepură despre ce-i vorba, întreaga cârciumă începu să vuiască de atâta râs. În cele din urmă interveni cârciumarul:

— Douăzeci, tinere domn, dar aici, în mâna mea!

Ceea ce era un preț destul de rațional, chiar dacă forma de plată îi făcu să înmărmurească în aceeași măsură pe unchiul Josef și pe inventator.

Îi numără deci douăzeci de guldeni cârciumarului și, după ce acesta scăzu o sumă considerabilă din datoria inventatorului, unchiul îi spuse cu tristețe nefericitului om de geniu:

— Vezi, prostule, dacă n-ai fi răcnit în halul ăsta, am fi avut acum fiecare câte zece guldeni în buzunar. Și, cu sentimentul omului păcălit, unchiul Josef părăsi localul.

Păstrând cutiuțele rotunde, gata introduse, bunul meu unchi se apucă să ticluiască doar altă etichetă. Desenă un turist deasupra căruia răsărea soarele; turistul ridica în sus un picior și presăra pe el un praf a cărui denumire împodobește cealaltă jumătate a imaginii: ANTISUDOR. Cuvânt latin ce împrumută produsului măreția necesară. Prepară apoi acest praf întocmai cum îl preparase și pe cel anterior, dar, spre marea sa uimire, proprietărea sa îl folosi mai departe pentru stârpirea ploșnițelor, deoarece semnificația denumirii latine nu-i fusese destăinuită. Iar unchiul se îmbogăți cu o nouă și remarcabilă experiență, constatând că, de fapt, mai mult contează ambalajul decât conținutul. În consecință, epuiză rezervele vechii producții cu spiritul-de economie care-l caracteriza și-l înnobila, și lansă pe piețe o nouă invenție la care, din păcate, de data aceasta nu era singurul participant. Cei douăzeci de guldeni îl frământară multă vreme; generozitatea nu constituia temelia virtuții sale, și, la urma urmei, praful îl inventase, în esență, singur, tocmai prin aceea că-l simplificase și-l ieftinise substanțial.

Ideea în sine însă, își spunea el, e genială și deci am

cumpărat-o convenabil. Dacă oamenii au azi în casă ploșnițe cu grămada, se vor găsi cu siguranță în număr și mai mare din acei cărora le transpiră picioarele și intenționează să scape de această pacoste. În perioada cursurilor de dans, Antisudorul se vându ca pâinea caldă și unchiul se văzu silit să reducă și mai mult ingredientele, întrucât nu prididea să le amestece pe toate. Pân'ă la urmă, praful rămase doar o pudră de talc cu un mic adaos de floare de sulfină măcinată.

Își aduse aminte (de altfel toate ideile noastre mărețe izvorăsc din retrăirea copilăriei) că samsarii de cai, care uneori nu-și scoteau cizmele zile și nopți în șir (căci, vorba ceea, trebuiau să stea încălțați ca niște adevărați gentlemani în timp ce jucau cărți la cârciumă), își presărau, din când în când, floare de sulfină în ciorapi ca să-și mențină picioarele în puteri și buna dispoziție de joc. În consecință nu vedea de ce această floare n-ar fi fost de folos și pentru filfizonii vienezi.

Fiicele droghiștilor vienezi, atât cele tinere cât și cele pe cale de a îmbătrâni, puteau să se bucure în continuare de apariția chipeșului și fermecătorului, agent care venea întotdeauna cu geanta încărcată de cutiuțe și cu un zâmbet dezarmant pe buze.

Dacă nesăbuitul s-ar fi apucat să prepare, de la bun început, un praf pentru înflăcărarea dragostei, ar fi devenit bogătaș. Dar el acordă întâietate lucrurilor temeinice, presimțind desigur că dragostea nu trebuia aruncată în joc nici măcar pe tărâimul comerțului. De aceea a rezistat el căsătoriei, și niciuna din fetele droghiștilor n-a izbutit să-l vâneze, ori să-l dea gata cu farmecele sau cu negoțul tăticului lor.

I-a fost sortit să mai plutească peste multe mări și să fie zgâlțâit de multe valuri, până să ajungă pe insula nimfei Calipso.

Asta s-a întâmplat într-o zi cu totul obișnuită. Vremea nu era nici frumoasă nici urâtă, pe cei' nu se arătase niciun

semn mai deosebit, o zi din acelea cu care ne întâlnim de atâtea ori în viață, și care toate, până la urmă, iau calea uitării.

Se afla în dugheana unuia dintre clienții săi, tocmai își lăsase pe tejghea servieta în care ținea, frumos rânduite, cutiuțele cu Antisudor când, deodată, din spatele peretelui despărțitor al prăvăliei auzi râs de femeie, puternic și fermecător, răsunând ca o momeală.

Apoi, perdeaua, nu prea curată, se dădu într-o parte, și patroana, însoțind o doamnă oarecare, răspunse doar pe jumătate la salutul serviabilului agent. În schimb necunoscuta, pe al cărei chip rotund mai stăruia încă freamătul râsului, se uita la tânăr cu atenție și se opri, cu aerul că ar fi zărit un cunoscut.

N-ar fi fost el unchiul Josef daoă n-ar fi făcut pe loc o nouă plecăciune, adresată, firește, necunoscutei, a cărei corpolență dezvăluia atâtea forme, încât nu puteau fi cuprinse toate dintr-o singură privire. Unchiul meu, deși educat la școala înaltă a distinselor cafenele vieneze, uită pentru o clipă de purtarea sa aleasă și lăasă ochii să-i rățăcească mai mult decât s-ar fi convenit pe trupul acela nurliu, dar, spre surprinderea lui, doamna nu se arătă cătuși de puțin ofensată ci, mai curând, măgulită, încercă doar să-și ocrotească fața cu mâna îmbrăcată într-o superbă mănușă ajurată.

În sfârșit, unchiul își reveni și, curtenitor, îi făcu loc să treacă; o mai auzi apoi pe soția patronului luându-și rămas bun de la necunoscută, care, la rândul ei, îi făgădui din prag, să păstreze o fundă maron pentru tânăra *jrailain*.

În același timp însă, necunoscuta aruncă o privire fugară spre tejgheaua unde se află servieta deschisă și pe bietul unchi îl năpădi pe neașteptate sângele în obraji. Avea impresia că doamna se răzbună pentru privirea lui insistentă; făcu la iuțeală un gest, ca și când ar fi vrut să închidă servieta, dar necunoscuta îi zâmbi acum patronului care tocmai își făcuse apariția în prăvălie și, cu glas ciripit, le spuse să nu se deranjeze. Apoi porni spre ușă, în timp ce

în dugheană răsună puternic vocea negustorului:

— *Koşamstrdinr!*

Unchiul își scoase pălăria, dar în clipa aceea se auzi clinchetul clopoțelului de deasupra ușii, care se închise în urma necunoscutei, și, deodată, parcă s-ar fi lăsat cortina în fața unei scene emoționante. Da, era pauză.

— Lasă-mi și dumneata, să zicem, cinci cutiuțe mai mult nu, afacerile merg prost. Așteaptă cu praful ăsta să vină vara, poate mai mișcă ceva. Cui să-i transpire acum picioarele, pe frigul ăsta pătrunzător? mormăi patronul.

Și, ciudat, unchiul Josef nu încercă deloc să-l convingă, ceea ce îl intrigă nespus de mult pe limbutul negustor. Se uita la el cu gura căscată în timp ce acesta îi număra doar cinci cutiuțe și, fără să mai adauge o vorbă, luă infima sumă ce i se cuvenea.

Căci unchiul Josef simți deodată' nevoia imperioasă de a o regăsi pe necunoscută și, eventual, de a-i cere scuze pentru privirea sa, fără îndoială, impertinentă. O zbughi deci în stradă, uitând să mai discute cu negustorul despre afacerile sale proaste, iar gestul lui avu darul să-l decidă pe bătrân ca data viitoare să ia cel puțin cincizeci de cutii, căci bunăvoința cu care domnul voiajor închisese valijoara, nu putea să însemne decât un singur lucru și anuime: își asigurase în altă parte un loc mai bun de desfăcere.

Necunoscuta stătea în fața unei mici cuțitării, aflată în imediata apropiere, și se părea că lamele cuțitelor din vitrină constituiau, în momentul acela, obiectul interesului ei major.

Unchiul fu atât de surprins, încât abia izbuti să-și domolească pasul.

— Cred că am avut plăcerea să vă întâlnesc acum câteva clipe, distinsă doamnă, în drogheria domnului Hofnagl, rosti el cu voce distinsă, făcând o mică reverență.

— Da?!? spuse ea mirată. Într-adevăr, și mie mi se pare că v-am văzut. Am uitat cumva ceva pe-acolo?

— Cred că nu, sau, știu eu, poate cel mult pe mine. O bagatelă, nu-i așa? replică unchiul cu cochetărie și

răspunsul lui stârni din nou, în gâtleejul necunoscutei, acel râs puternic, mulțumit, aproape triumfător, ce aducea a muzică sau a chemare.

— Ștregarule, i se adresă ea, apoi, ridicând un deget.

Poșeta, împletită din lănțișoare de argint, i se legăna pe braț și unchiul Josef avu din nou prilejul să aprecieze înfățișarea necunoscutei.

— Dacă ați avea un pachet, distinsă doamnă, fără îndoială m-aș oferi să vi-l duc. Dacă ați fi fără umbrelă și ar ploua v-aș oferi o umbrelă. Dar vremea e strașnică, pe cer nu se arată niciun nor mai deosebit, dum neavoastră n-aveți nimic de dus, și atunci ce-mi rămâne de făcut decât să vă prezint omagiile mele și să vă rog să mă iertați că v-am inoportunat. Și, firește, să aștept cu bucurie și nerăbdare să vă revăd.

Doamna. Îl privi cu interes, apreeie cursivitatea și spiritualitatea limbajului său dar, mai cu seamă, îi plăcu chipul acestui tânăr, dezinvolt. Manierele lui elegante dovedeau că trecuse de mult pragul fragedei tinereți și deci ar fi fost un act de nesăbuiță să-l gonească de lângă ea.

Și, iată-i acum mergând împreună, unul lângă altul, pe o străduță vieneză din cele mai obișnuite, care deodată nu mai era obișnuită întrucât, cei doi jucau acum străvechiul joc al cuvintelor și al tăcerilor, al atingerilor și al îndepărtărilor, în timpul cărora scăpărau, deopotrivă, cuvintele și ochii.

În cele din urmă, poposiră într-o micuță cafenea, la o masă lângă fereastră și, aici, pe scaunele îmbrăcate în stofă de catifea roșie, aplecați deasupra plăcii de marmoră cenușie, stătură de vorbă despre nimicuri și despre lucruri importante.

Unchiul Josef se jenă multă vreme din pricina servietei, căci nu se putea ca doamna să nu-și fi dat seama la ce servea; din păcate n-avea cum s-o convingă că avea cărți în ea, dar după ce convorbirea lor se prelungi, îi mărturisi că, de fapt, el e un fel de inventator, de producător și negustor în același timp. Era pregătit s-o audă râzând și dispus să-i

declare că-și alesese această ocupație numai din neastâmpăr și plictiseală.

Doamna se dovedi însă a fi o femeie cu picioarele pe pământ și-l ascultă până la capăt, cu interes:

— Bravo, e un lucru minunat! E foarte bine că aveți spirit comercial! Îmi pot permite să vă întreb ce anume oferiți?

Descumpănirea tânărului crescuse acum și mai mult:

— Cum să vă spun... Un fel de medicamente... Știți, există anumite boli de piele pentru care eu am descoperit un fel de preparat... Știți, împotriva transpirației, dacă nu vă supărați...

— Doamne, dar nu văd nimic greu de înțeles, interveni necunoscuta. Un praf împotriva transpirației picioarelor, nu-i așa?

Unchiul încuviință rușinat, în schimb doamna se aprinse:

— Da, e un lucru foarte interesant! Și folositor! Și, desigur, rentabil!

Își ridică privirea, cu recunoștință, și surâse:

— Da, într-o foarte mică măsură. Asta însă nu înseamnă că într-o zi n-o să mă apuc de ceva mai important, mai important și mai substanțial!

Doamna își încreți fruntea.

— Desigur n-am dreptul să mă amestec în treburile altuia, dar după părerea mea n-ar trebui să lăsați din mână această afacere. Am și eu concepția mea, pentru că eu însămi sunt negustoreasă. Un articol introdus trebuie păstrat cu orice preț. Eu mă ocup cu articole de mercurie.

— Adevărat? izbucni unchiul Josef uluit, și deodată avu senzația că femeia asta i-ar fi luat din spinare o povară nespus de grea.

Era atât de obișnuit cu falsele contese sau cu acele cuconițe care-și ascund cu atâta grijă profesiunea, încât fu aproape înduioșat.

— În cazul ăsta, am impresia că vă rețin, distinsă doamnă. Poate chiar acum trebuie să deschideți prăvălia?!?

— Da, aveți dreptate! Dumneavoastră vă pricepeți să întrețineți omul într-un mod atât de șarmant, încât îl faceți

să uite de toate. E pentru prima oară când mi se întâmplă așa ceva.

Cu un gest autoritar, unchiul Josef îi făcu semn chelnerului să se apropie.

— Cafeaua mi-o plătesc singură, țin să precizeze doamna, fără echivoc, și unchiul meu se înclină în fața acestei hotărâri. Sunt o femeie care' câștigă, se grăbi ea să adauge, după ce chelnerul se îndepărtă.

— Cum văd, distinsă doamnă, sunteți o femeie frumoasă și voluntară.

— Nu, câteodată mă simt slabă și părăsită dar, ce-i drept, numai, câteodată... Și, ca să aflați totul, sunt văduvă și până nu de mult m-ați fi găsit încă în doliu. Soțul meu a fost un om cumsecade, a' avut o prăvălie la Praga, iar aici a stat numai din pricina medicilor. Mi-a deschis, firește, la dorința mea, un magazin, pentru că mi s-a părut prea puțin pentru mine să stau acasă și să-mi îngrijesc bărbatul. Și acum putem pleca...

Mergeau și strada li se păru din nou a fi alta, sărbătorească. Unchiul Josef vorbea cu ușurință și simțea că această femeie, atât de calmă, nu-l mințea cu nimic. Simțea, în cuvintele ei acea trăinicie sigură, pe care în societatea întemeiată pe ifose, frecventată de el, n-o întâlnea. În timp ce unchiul fusese înclinat să-i tăgăduiască micul său negoț, ea îi vorbise despre această îndeletnicire cu admirație, pentru că oamenii de felul ei consideră negoțul un lucru onorabil, și onorabil orice câștig.

Când, mai târziu, ea îi povesti cum își comandă mărfurile și cum trebuie să fie informată la zi cu problemele modei, deoarece nu-i tot una dacă are sau nu în depozit cutare sau cutare firet, desprinse din cuvintele ei torentul puternic al Vieții și, la un moment dat, avu impresia că nu-i povestea toate astea de florile mărilor. Și se gândi cum ar putea să-i fie de folos, și cum ar putea să pătrundă împreună cu ea în onestul torent al miciei burghezii vieneze. Îl ungea la inimă faptul că în preajma ei nu trebuie să se jeneze de valijoara lui și era încredințat că în fața ei nu s-ar fi impus dacă n-ar

fi știut cum să-și plaseze marfa.

De aceea nu i se păru deloc nepotrivit să ia din mâna ei plinuță bățul de tras oblonul și să împingă în sus grilajul de fier al prăvăliei unde, pe geamul de cristal al vitrinei, scliffea o înscripție aurie: *Zwimhandel - Posamten 1, Lotte Fuchs*.

— Loty e un nume frumos, spuse el făcând o plecăciune. Iar eu sunt Josef Frajvald, în parte student al Fa cultății de medicină veterinară, în parte voiajor comercial cu mărfuri proprii.

— Peprl, rosti femeia într-o vieneză de toată frumusețea; Peprl...1

Duioasă scenă, și plină de gingășie, dar apariția unei cliente în magazin îi împiedică pe amândoi să-și mai admire numele, iar unchiul Josef rămase ceva mai retras până când i se ivi prilejul de a întinde la iuțeală mâna spre raftul de sus, ca să-i înlesnească astfel munca doamnei Loty.

Și, precum Ulise, atunci când pluta șubredă i se risipi sub picioare și cu un oftat de ușurare simți sub el uscatul, la fel și unchiul meu luă act cu satisfacție că din clipa aceea ființa lui începea să aparțină magazinului de mercerie al văduvei Loty Fuchs.

Adeseori, băiete, mi-am pus întrebarea ce înseamnă, de fapt, căminul, ce semnificație are sentimentul că nicăieri bucătăria nu miroase seara mai frumos ca acasă, că nicăieri plușul canapelei nu e mai frumos tocit ca acasă, că nicăieri lucrurile nu sunt mai armonios rânduite, sau mai împrăștiate ca acasă. La noi acasă nimeni nu se omora cu ordinea. Marna, suferindă, nici nu se putea gândi la așa ceva, tata mai mult nu dădea pe acasă, iar surorile care probabil ar fi trebuit să strângă și să deretice nu făceau acest lucru. Și totuși mi-era dragă această dezordine. Acum, când mă aflam atât de departe de casa părintească nu duceam dorul familiei, ci mai curând al lucrurilor și al felului cum erau de rânduite. Căminul înseamnă un anume parfum – dar uneori poate fi și un miros urât. La noi nu se

găsea o carne de bună calitate, tata nu dădea mare importanță acestui fapt, și, mai cu seamă, nu dădea bani, de aceea aducea acasă tot ce era mai prost. Și totuși, acel parfum al casei părințești mi-a tulburat adeseori somnul în camerele de student de la Viena și de oriunde în altă parte. Căminul reprezintă un anume sentiment ceva ce nu ' poate fi descris nici exprimat, dar, înainte de toate e amintirea copilăriei. De ce-ți spun acest lucru? Ca să înțelegi mai bine ce s-a petrecut în sufletul meu după ce am cunoscut-o pe acea respectabilă doamnă căreia eu îi spuneam Loty. Căminul... Te vei mira poate, dar lângă această femeie cu mulți ani mai în vârstă ca mine și în consecință, mai înțeleaptă, l-am regăsit. Căminul... Portul... Certitudinea... Alege care vrei dintre aceste cuvinte. În inima mea de vor avea întotdeauna același ecou: Loty.

Erau, desigur, o pereche aparte: un bărbat tânăr și o doamnă în floarea vârstei, amândoi frumoși, amândoi îmbrăcați după ultima modă, el curtenitor, iar ea ușor marcată de grijile gospodăriei. Dacă din anumite considerente trebuia oricum să mănânce într-un restaurant costisitor, unchiul Josef nu punea preț pe calitatea mâncării. Nu se ducea acolo pentru mâncare, ci fiindcă dorea să-și petreacă timpul cu doamna lui, într-o ambianță exee'lentă. Loty însă nu împărtășea aceeași părere. Deprinsă cu menajul, era veșnic chinuită de grija de a ști dacă bucata de carne din farfuria lui Peprl e tot atât de bine friptă ca a ei. Devenise un fel de lege nescrisă a lor obiceiul de a-și comanda întotdeauna același fel de mâncare și asta numai pentru ca Loty să nu-i mai impună, de față cu toți clienții localului, să consume măcar două înghițituri din porția ei și, bineînțeles, nici ea să nu guste din farfuria lui, spre a se convinge că banii nu erau aruncați de pomană.

În privința acestor bani, unchiul meu era cât se poate de înțelegător: îl impresionase de la bun început faptul că Loty insistase ca notele de plată să fie făcute separat și curând, deoarece nu-i scăpase din vedere că unchiul Josef cu greu

și-ar fi putut permite luxul de a lua în fiecare seară masa la restaurant, iar ea nu mai avea chef să rămână singură acasă, curând, deci, găsi modalitatea de a plăti cina pentru amândoi. Și făcu acest lucru cu atâta discreție, încât până și unchiul meu, om, desigur plin de sensibilitate, accepta gestul ei fără fasoane,

Spre cinstea lui trebuie spus că nu urmărea să mănânce pe gratis, ci dimpotrivă, la numai câteva zile după ce se cunoscuseră, când devenise limpede că amândoi doreau să fie împreună în fiecare seară, o invită, din toată inima și fără nicio intenție perfidă să-i viziteze locuința care, ce-i drept, nu era prea somptuoasă, ci, mai degrabă, săracă în toată puterea cuvântului, dar unde, proprietăreasa, mai exact, salariata lui, cu greu și-ar fi îngăduit să emite obiecții împotriva unui oaspete de sex feminin.

Dar, spre uimirea lui, Loty se înspăimântă la această propunere:

— Cum așa? Am înțeles oare, bine: Drept cine mă luați, distins prieten?

— Iertați-mă, vă iau drept o femeie fermecătoare și independentă; nici eu nu sunt legat de nimeni și, în măsura în care am fost, totul s-a sfârșit de mult și irevocabil. Deci, nu înțeleg...

— Cum puteți să nu înțelegeți!? Vă închipuiți oare că sunt din acelea care umblă prin apartamentele bărbatelor. Baților?...

Avea, într-adevăr, ochii umeziți de lacrimi și unchiul Josef îi ceru scuze, descumpănit. Nu se gândise la nimic rău, crezuse, pur și simplu, că serile acelea petrecute în restaurante costisitoare nu sunt întotdeauna cele mai agreabile, nimic altceva nu-i trecuse prin minte. Dacă vrea, poate să jure acest lucru.

Loty suspină ușurată, îl mângâie pe obraji și-i spuse:

— Știu că ești un om cumsecade, Pepri, dar, crede-mă, nu se poate. Sunt văduvă și n-aș vrea să-mi periclitez bunul meu renume.

— Și oare nu-l periclitezi arătându-te cu mine în societate?

— Bineînțeles că nu. Societatea pe către o frecventăm e o societate aleasă, iar mesele sunt acolo atât de scumpe, âncât suntem scutiți de orice bănuială, dar mai cu seamă de orice clevetiri. Și de astea, sunt sigură, n-aș fi scutită la voi în bloc.

Să fi fost oare unchiul meu, ca orice îndrăgostit, induioșat de această delicată prudență, ori, mai degrabă, dezamăgit. În definitiv, cum poate fi ispitită o femeie să păcătuiască, dacă nu reușești s-o aduci la tine acasă?

Să fi mers împreună într-un șantan de noapte, de unde se trece apoi direct la hotel? Cu firea ei, nici vorbă nu putea fi de așa ceva. Cum se va desfășura în continuare legătura lor? Să fi avut ea însăși niște planuri ascunse sau să fi fost aici voința zeilor care hotărăsc soarta eroilor fără să-i consulte și pe aceștia, și adeseori împotriva lor?

Loty, de bună seamă, nu trebuia să fie amăgită cu singurătatea unei camere închiriate. Dar el, cu ce trebuia să fie amăgit?

Se înțeleseseră să frecventeze restaurante mai ieftine, acele cârciumioare vieneze, cu atmosferă aproape familială. Și să zăbovească mai des în Grinzing, pentru ca în drum spre casă să se poată îmbrățișa mai mult și mai în voie, sau să ia un fiacru, care oferea, într-adevăr, mai multe posibilități mâinilor neastâmpărate ale bărbaților și sânilor umflați ai femeilor încorsetate la maximum.

Să le fi sortit, oare, consiliul Beilor numai frecventarea unor restaurante mai puțin distinse? Și de ce?

Ca să nu rețin prea mult atenția acelor ce ascultă povestirea mea, iată de fapt cum au stat lucrurile: într-o asemenea cârciumioară le-a fost sortit celor doi să-l întâlnească pe însuși Josef Frajvald senior.

Doamne, asta zic și eu înțelepciune divină, asta zic și eu sfântă întâmplare! De fapt însă ce spun eu nu e nimic, pentru că numai fulgerul magnificului Zeus, care l-a atins pe zburdalnicul Faeton în timp ce-o luase razna cu trăsura solară a părintelui său, i se poate asemui.

Unchiul Josef încremeni, ceea ce nu i se mai întâmplase

niciodată până atunci. Dar nici despre bătrânul Frajvald nu se poate spune că s-ar fi simțit mai bine. Două stane de piatră și între de o femeie durdulie! Pe cinstea mea trebuie să fi fost o priveliște grozavă pentru amatorii de situații dramatice.

Desigur, e timpul să spun cum anume s-a produs evenimentul, să desfășor tot ghemul întâmplărilor care i-au momit pe tată și fiu într-un loc atât de nepotrivit, întâmplarea nu e niciodată un fenomen izolat, ea nu este deci rezultatul unor acțiuni și, în ultima instanță, vorba filosofului, e însăși divinitatea.

Ei bine, la început a fost Fama, zeița calomniei.

Acasă, tuturor le fusese limpede, de la bun început, că Josef n-avea să se întoarcă prea des în sinul familiei, și asta nu din pricina neîndeplinirii făgăduințelor, ci, pur și simplu, pentru că era fericit că plecase. Toți, ce-i drept, afirmau despre el că ar fi fost un ingrat, dar, în esență, îl înțelegeau și-l aprobau. Singura care se plângea de fiul ei era maicăsa, deoarece1 socotea că, în ciuda tuturor necazurilor, băiatul ar fi trebuit să vină și el pe acasă, să se mai fălească și el așa cum făceau colegii lui, care apăreau în oraș de două ori pe an, se plimbau pe strada mare, se repezeau până la Libosad și toată obștea afla îndată că au sosit și cum arată, iar fetele nu mai * știau unde le e capul și aveau despre ce să vorbească. Despre tânărul Frajvald nu se mai auzea nimic. Se pierduse la Viena ea un pietroi cufundat în adâncul fântâinii, iar scrisorile erau din ce în ce mai rare și mai scurte.

Așa se face că, în cele. Din urmă, studentul în drept, fire fățarnică, dojenit odată de ai săi fiindcă își amânase examenele, s-a grăbit să le spună părinților că puteau fi mândri de vlăstarul lor, căci, vorba ceea, tânărul Frajvald, care plecase la Viena odată cu el, cu chiu cu vai făcuse până atunci două semestre, și pe acelea bineînțeles, fără examene.

Vorbărie tipic avocățească, afirmație, ce-i drept, deloc

mincinoasă, dar cu atât mai mult imorală. Juristul, firește, nu era atacabil pentru declarația lui, putea oricând să susțină că făcuse acest lucru într-un moment de supărare și asta, la el acasă, iar pe amintitul Frajvald. Nu-l înfățișase nici în batjocură, nici bagatelizându-l, ca să existe temeiul cheștiunii de fond al calomniei.

Într-adevăr, potrivit prevederilor legale studentul în drept era nevinovat.

Numai că această afirmație nu rămase doar taina unei singure familii, ci se răspândi mai departe, ca apoi, cu mari ocoluri, să ajungă într-o bună zi la urechea bătrânului Frajvald, care tocmai se certa cu partenerii săi de joc, iar unul, mai îndrăzneț, îi aruncă în obraz că face pe grozavul la cărți, dar că mai bine s-ar uita ce se petrece în ograda lui.

Ca orice tată, bătrânul se gândi mai întâi la fetele lui și-l apucă pe clevetitor de grumaz, amenințându-l că-i mută fălcile dacă se mai leagă de cinstea lor.

Omul însă îi declară gâfâind că nu era vorba de cinstea fetelor, ci de studiile feciorului, iar el nu bârfea pe nimeni, ci spunea doar ce auzise de la alții...

Vedeți, asta-i zeița calomniei: are pasul ușor, iar drumul ei e atât de întortocheat, încât cine poate ști de unde a pornit și unde va ajunge?

— Feciorul meu poate să facă ce vrea, - răspunse, întunecat, bătrânul samsar. Și-a căpătat partea lui, să arate ce știe.

Și totuși în suflet i se stârni mânia. Se confirmau deci presimțirile sale mai vechi și ceea ce, din comoditate, nu voia să admită: anume, că băiatul avea motive al dracului de temeinice să nu se arate pe acasă. Poate că n-avea dreptul să-i ceară nimic feciorului și, cu toate că acesta nu era dator să-i dea vreo socoteală, în bătrânul samsar se trezi deodată instinctul adormit de tată și, ca un vierme, începu să-i roadă sufletul. Izvorul mâniei sale nu erau atât studiile amintite sau știrbirea prestigiului, cât faptul că ticălosul risipise averea familiei cheltuind ca un pierde-vară,

iar într-o bună zi când va fi pe geantă, ferească sfântul, se va întoarce acasă unde se aşteaptă ca bătrânul său tată, aidoma celui din biblie, să taie în cinstea lui viţelul cel gras! Hoho! Aşa ceva nu se va întâmpla, băiete, chiar dacă biblia ar pomeni de o sută de ori acest lucru: pentru că una e sfânta scriptură şi altceva e bătrânul Frajvald. El nu poate să-şi calce pe inimă cu una cu două, atunci când banii sunt azvârliţi în halul ăsta, şi nimeni n-o să-i spună lui că la Viena se poate trăi cu bani puţini. Banii, pesemne, s-au dus pe apa sâmbetei şi, cine ştie, te pomeneşti că fiul risipitor plănuieşte să se întoarcă acasă. Bătrânul se temea că dacă băiatul s-ar ivi acasă pe neaşteptate nevastă-sa avea să facă un circ cum numai femeile se pricep să facă, şi până la urmă avea să-l înduplece ca să-l ierte pe pocăit. Mă rog, fie. Şi pe urmă?... Moştenirea făcută praf şi feciorul acasă! Ei bravo, mulţumesc frumos de aşa succese!

În asemenea împrejurări, bătrânul avea obiceiul să se repeadă acasă şi să facă un tărăboi nemaipomenit. De altfel întreaga familie era destul de gălăgioasă. De data aceasta însă îi veni în minte altceva: un gând zămislit mai de mult, dar care, dintr-o dată, i se păru nespus de atrăgător.

Nu era în el numai dorinţa de a-şi certa feciorul. Mai era şi altceva. I se năzărise deodată că îmbătrâneşte şi că viaţa lui era din ce în ce mai îngrădiită. Oă, de fapt, nu cunoştea alt drum decât acela ce ducea de acasă spre încăperea din spate a hotelului Hamburk, unde se întâlneau cartoforii, şi, din când în când se mai repezea şi prin satele învecinate pentru a aduce acasă câte o mârţoagă şchioapă pe care o puneă iute pe picioare şi, după ce o lustruia lună, o vindea drept armăsar năvălaş. Dar, de la o vreme, până şi treaba asta i-o încredinţa de cele mai multe ori lui Vincenc. Undeva, însă, în spatele lui se întindea mereu o lume în care lăsase cu prea mare uşurinţă să-i plece băiatul mai, mare (afurisitul, parcă tot e păcat de banii ce i-am dat!), o lume de care el personal nu se bucurase niciodată. Iar printre aceste reflecţii nu lipsea nici cea mai sumbră, adică

închipuirea că, până la urmă, viața omului se încheie tot sub teii cimitirului municipal. Și chiar dacă familia lui avea aici loc de veci frumos, în imediata vecinătate a. Porții, pentru un om în viață asta era o mângâiere mult prea mică. „Mi s-a răcit sângele, ar fi cazul să-mi dezmořesc vinele, să-mi fac un pic de cap, ca să simt și eu că trăiesc. Îmi trebuie ceva să mă zgâlțâie nițel. Nevasta, de ani de zile îmi zace bolnavă, gospodăria e în parte vândută, în curtea noastră nu mai vin fetișcane cu coapse. Goale, sângele mi s-a. Îngroșat, iar eu nici nu mai știu ce gust are pâinea din secară străină.”

Într-o zi le spuse pe scurt celor de acasă că se duce să-l vadă pe Josef. Nu-i place că de atâta timp băiatul nu mai dă niciun semn de viață, iar scrisorile lui despre starea vremii la Viena și că el e bine sănătos nu-l mai mulțumesc. Nu scrie nimic despre studii, nu scrie cum trăiește, și asta nu se poate trece, ani în șir, sub tăcere.

Fratele Vincenc rânji răutăcios, bănuind că povestea nu se va sfârși cu bine; nu de alta, dar nu putea să uite trădarea lui Josef. Surorile sușotiră până noaptea târziu, spunând că treaba asta se lasă cu o ciomăgeală zdiravănă. Era de presupus că Josef nu se~va supune bătrânului – și asta nu e rău – dar oricum e un ticălos că nu s-a ținut de făgăduială; unde-i șiragul de granate, unde-i scrisoarea prin care anunță că a găsit pentru sora lui un loc pe cinste, undeva, într-un birou, sau la niște stăpâni bogați?

Numai mama, * care acum nici nu se1 mai dădea jos din pat, mai adaugă de la ea în noaptea aceea, dinaintea plecării bărbatului, trei rugăciuni pentru fiul ei pierdut, adânc încredințată că băiatul avea în fața lui un viitor frumos, numai să-i treacă gărgăunii tinereții și să-și afle un rost în viață. „Dă-i, Doamne, timp, dă-i Doamne un loc sub soarele tău, nu-l lăsa ca pe mine să-și dea duhul în bucătărie unde seara numai bezna e lăsată să doarmă și unde fetele mele nu zăbovesc mai mult decât atât cât trebuie. Și întunecă-i, Doamne, calea bătrânului ca să nu-l găsească pe Josef, să se împiedice în druni spre gară de un

ciot rătăcit, și să nu săvârșească vreun fapt nechipzuit, căci, dacă se iau la harță ăștia doi, nicio putere din lume nu mi-l aduce acasă pe fiul meu rătăci tor.”

Bătrânul, în schimb, se simți în noaptea aceea ca un armăsar nerăbdător în fața căruia se deschid, deodată, ușile masive ale grajdului. „Armăsarul tropăie, n-are astâmpăr, în sfârșit își croiește drum afară și vai de acei ce nu se dau în lături; pe toți îi strivește sub copitele sale, pentru că, undeva, în fața lui, se deschide lumea largă... în cazul de față, firește, nu-i vorba de un armăsar, ei, drăcie, dar în definitiv, până și juganul șchiop nechează când e lăsat să iasă în curte. De ce, la urma urmei, n-aș fi și eu odată nerăbdător? Anii? Nu înseamnă nimic, asta e o treabă a calendarului, hotărâtor e ceea ce are omul aici, în suflet, și eu tare am chef să ies în lume. De voi avea și prilejul să-l dojenesc pe fiul meu, cu atât mai bine.”

În drumul lui trecu prin Praga și trebuie să precizăm că nici el nu se comportă altfel decât se comportaseră, cu ani în urmă, acei tineri studenți care apucaseră pe aceeași cale. E cazul însă să adăugăm că atitudinea lui fu mai puțin prevăzătoare decât a fiului său și, dacă în «cele din urmă se trezi și el lângă o Miți oarecare, treaba asta îl costă o grămadă de bani.

Așa se face că la Viena sosi cu o zi sau două mai târziu și chiar din gară expedie familiei o carte poștală. Spre uimirea tuturor, cei de acasă citiră că la Viena vremea era acceptabilă, iar el, bătrânul se simțea bine. Se pare că, într-adevăr, de la Viena nu se poate scrie nimic altceva, își spuseră ei în sinea lori.

Când ieși din Franz-Iosef Bahnhof, se opri. Mai toți vizitatorii făceau la fel, pentru că deodată zăreau orașul mult visat, animația nemaipomenită a străzilor, – de neînchipuit în satele de unde veneau, – și trebuiau’ să stea o clipă nemișcați ca să-și tragă răsuflarea.

Numai că pe bătrânul Frajvald nu-l surprinse marele oraș. Lui îi tăiară respirația șirurile nesfârșite de trăsuri și cupeuri, puzderia aceea de oai din piața gării. Îi văzu pe

birjari stând pe lângă trăsurile în pelerinele lor largi și cu țilindt-u pe cap, văzu atelaje cu doi sau cu un singur cal, bălani, roibi, rotați, jugani și iepe, tinere și bătrâne șchioape și frumoase, văzu cai cu fruntea boltită și spatele lat, căluți floeoși aduși de undeva din răsărit, lipițani ce-și trăiau ultimele zile, și zări și cai superbi înhămați la trufașe trăsurile particulare.

Toți acești cai nu puteau fi cuprinși cu ochii dintr-o dată, de aceea bătrânul sta și privea, și privi până când, ostentit, trebui să se sprijine în baston, așa cum se sprijinea acasă, la iarmaroc, atunci când i se înfățișau mârțoagele, să aleagă și să spună prețul.

Trăia adevărate clipe de voluptate: trăsurile porneau încărcate de pasageri și toate se grăbeau să vină cât mai repede înapoi, să mai facă o cursă, în timp ce el, cu ochii întredeschiși, urca și cobora prețul cailor, se certa în gând cu vizitiii, mai făcea câte un rabat, ori se împotriva. „Doamne, parcă ar fi în paradisul cailor. Ia te uită, ăla de colo ar putea fi, într-adevăr, de rasă englezească, dar roibul ăsta, ce-o fi cu el de ridică mereu picioarele în sus?

— Aha, e o șmecherie a birjarului, îl strunește, trage de hățuri ca să pară calul mai plin de viață, dar pe mine, prietene, nu mă duci, nasul meu nu mă înșală, cincisprezece galbeni și nicio lețcaie în plus... în schimb în fața acestui bălan pălăria jos, asta zic și eu exemplar clasa întâi. Ce soartă l-o fi pedepsit oare să tragă la trăsură? Pesemne că a dat cineva faliment și i-o fi vândut birjarului calul cu harnașament cu tot. Cumpărătorul trebuie să fie un bun cunoscător. Cu așa unul mi-ar face plăcere să stau de vorbă...”

Apoi străbătu încet șirul de birjari aflați în așteptarea clienților, cei din față se descoperiră respectuos, invitându-l cu o mișcare a biciului în trăsurile lor, daiciudatul personaj cu pardesiu de culoare închisă nu se lăsă momit, ci trecu de la unul la altul uitându-se la cai cu ochi de îndrăgostit și dacă i s-ar fi permis le-ar fi desfăcut la toți buzele, căci abia după aceea se dumirește omul ce și cum; părul, copitele

mai pot fi vopsite, dar dintâi tot dinți rămân!

Sosise de bună seamă un alt tren de departe, pentru că deodată dădură buzna în stradă atâția călători și atâtea trăsurile plecară, încât pentru un timp piața gării se goli iar bătrânul se uită în jurul lui de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis frumos.

— Boierul caută pe cineva? se auzi deodată pe alee vocea cuiva, și bătrânul își întoarse privirea.

De pe capra unei trăsurii îi zâmbi un bărbat rumen în obraji, și el mai în etate, care, lovindu-și ușor cu biciul borul pălăriei, îl întrebă:

— Vă pot fi de folos?

— Cum v-ați dat seama că sunt ceh? se minună bătrânul.

— Asta se cunoaște numaidecât. De când vă tot ochesc! Și ce mi-am zis: e cineva de la noi care nu se poate descurca în babilonul ăsta. Hai, urcați-vă, și vă duc eu unde doriți.

— Caut pe cineva?!? Da, de fapt am venit să-mi văd feciorul, dar deocamdată mă uit la cai. Juganul dumneavoastră nu e de lepădat, cred că e o corcitură... Pare a fi un cal reformat din armată, dacă nu mă înșel ăștia erau dați pe vremuri la trenurile de luptă, dar după mine ar fi bun și de călărit. Acut trebuie să aibă vreo zece ani și parcă-i anume făcut pentru trăsură.

Domnul Houba, birjarul, căscă ochii mari, căci omul acesta nimerise totul la țanc și, de atâta uimire, își împinse pălăria pe ceafă. Pe aproape nu se vedea niciun client. Domnul ăsta, cu siguranță, preferă să meargă pe jos, dar, ce-i al lui e al lui, la cai se pricepe..."

— Dumneavoastră binevoiți a fi de meserie, nu-i așa? Din branșă... Sunteți birjar la Praga, nu-i așa? Am și eu acolo un văr, stă de obicei în stația muzeului, are doi bălani frumoși, și ăștia fac, mai cu seamă, nunțile.

Pe urmă, cei doi vorbiră pe îndelete despre cai și despre meseria de birjar care, bineînțeles, se duce de râpă cum se duc, de altfel, toate și asta pentru că împăratul a îmbătrânit și toți îl duc de nas. Cât a fost în puteri totul a arătat altfel.

Ce să-i faci, l-au doborât și pe el anii. Când era tânăr cine ar fi îngăduit să-și ia avânt prin Viena automobilele astea puturoase? De altfel, împăratul nici nu s-ar fi urcat în așa ceva. De vină e numai Kaiserul Wilhelm, ăsta e duhul lui rău, ăsta îl îndeamnă să facă asemenea lucruri, ca să nu mai vorbim de faptul că untul e și el din ce în ce mai scump, iar dările, da, dările înghit totul și as'ta pentru că va fi război.

Onorabililor cetățeni ai Vienei de altădată le plăcea să facă politică și erau vestiți prin aceea că priveau lucrurile cu sfântă simplitate dar, în același timp, cu înțelepciune. Într-adevăr e la mintea cocoșului: dacă împăratul ar fi mai tânăr, dările ar fi mai mici.

Bătrânul Frajvald nu mai, auzise o asemenea afirmație, în schimb o acceptă cu entuziasm. În afară de asta era flămând și-l rugă pe domnul Houba să-l ducă într-o cârciumioară, unde ar fi putut să mănânce ceva. Domnul Houba pocni din bici și căluțul porni voinicește.

— Frumosului ăsta al dumneavoastră ar trebui să-i prindeți mai bine potcoava de la piciorul stâng din spate, – spuse cu ochi de cunoscător geambașul. Uitați-vă ce greu merge în galop! De data asta domnul Houba nu-și mai ascunse admirația față de pasagerul său și, în fața circiului, declară că ia și el un papricaș, iar pe domnul nu l-a luat ca pe un client, ci numai așa, din prietenie pentru un cunoscător de cai.

Era cârciuma birjarilor unde aceștia se repezeau din stație uneori și între două curse. Toți mușterii miroseau aici a cai și bătrânul se simțea ca la el acasă. Papricașul era bine pregătit, zgârciurile de vițel erau delicioase, berea avea guler. În definitiv ce-și mai putea dori omul în plus de la această viață?! Iar dacă băiatul nu-și vedea de studii, asta, pe deoparte, îl privea personal, iar, pe de alta, mai era destul timp ca să-l caute și să-l ocărasa așa cum se cuvine.

Domnul Houba ținu să le amintească mușterilor că a dus cu el un adevărat profesor în materie de cai, care. Despre prințul lui i-a spus totul, chiar și ceea ce el însuși n-a știut

până acum. Așadar, dacă cineva ar dori...

Așa se face că bătrânul nici n-apucă să comande a doua halbă, și avu de lucru cu o copită crăpată, după care se oferi la doi birjari să le facă, personal, o alifie împotriva Hiiei.

Ce să mai lungim vorba, într-o cârciumă înecată de fum? Pe scurt, bătrânul înțelese că aici, la Viena, un om ca el ar avea din ce trăi; ar fi de ajuns să se ocupe cu negoțul de cai printre atâtea sute de birjari. De fapt, aici ar fi avut mult mai mulți clienți ca acasă. Până seara puse la cale câteva afaceri promițătoare, eu câștiguri destul de interesante.

Când începuse să se întunece, domnul Houba îl întrebă pe boier unde ar dori să meargă și, spre uimirea sa, află că deocamdată feciorul mai putea să aștepte, și n-ar Strica, de pildă, ca mai înainte să dea o mică raită prin oraș. Mă rog, speră că domnul Houba înțelege ce vrea să spună. Domnul Houba, firește, a înțeles. Bătrânul ștregar se instalează comod în trăsură și porniră să dea gata câțiva guldeni. Și astfel, o luară ușor dintr-un frumos șantan aflat în inima orașului și o ținură așa, până la periferie. Când ajunseră acolo se tutuiau, iar într-unul din localuri fetele trebuiră să danseze un fre. Nei cancan numai pentru ei doi, iar vioristul obosit prinse puteri și le cântă un cântec de-al lor: „Hai căluț, să te încalec...”

Ei însă nu mai încălecară și se pomeniră acasă într-o strânsă și duioasă îmbrățișare, și de n-ar fi fost calul domnului Houba, vienez înăscut, nici n-ar fi nimerit acasă. Se înțelege că bătrânul Frajvald dormi în noaptea aceea la domnul Houba, și dormi acolo și în ziua următoare, când se apucă de afacerile contractate în ajun. Ce mai, adevărată mană cerească, birjarii din Viena, categoric, nu prea se pricepeau la cai, îi interesa mai curând o cursă grasă pe străzile metropolei cu niște domni și domnișoare vesele. Astfel bătrânul Frajvald găsi aici un câmp larg de desfășurare a talentului său deosebit. Ținând seama de doamna Houbovî, se mută de la simpaticul său prieten, dar găsi o cămăruță la un mic hotel din apropiere. Avea

sentimentul că la Viena nu-l adusese fiul său nepricopsit, ci însuși destinul cel bun. Doamne, de ce n-a plecat el în tinerețe la Viena, așa cum a făcut băiatul lui??? Unde n-ar fi fost el acum cu atâția cai în jurul lui, cu posibilitatea de a-i cumpăra și a-i vinde pe toți, de a-i schimba, a-i lecui și de a-i lustrui până să vină cumpărătorul. Doamne, ăsta zic și eu oraș frumos. De când mă aflu aici am și câștigat atât, că toată călătoria nu mă costă nimic!

În cele din urmă se văzu nevoit să-și îndrepte cu sila gândurile spre fiul său denaturat.

Umblă toată ziua prin stațiile birjarilor, iar seara îl așteaptă din nou pe domnul Houba, căruia, în treacăt fie spus, bătrânul ștregar îi făcuse rost de un faeton pe bani puțini. Îl convinsese că pentru lunile de vară și mai ales pentru ieșirile în afara Vienei faetonul e trăsura cea mai convenabilă. Îi plasă vehiculul la un preț acceptabil, firește, fără câștig. Știa doar ce se cuvine. Și dacă totuși câștigase ceva din afacerea asta, banii îi azvirliră oricum împreună la „Papagalul de aur”, unde, după miezul nopții, fetele erau gătite numai cu pene de papagal.

Și cum nopțile și le petrecea mai mult în picioare, își cumpără într-o drogherie un praf împotriva transpirației picioarelor. Era o cutiuță rotundă – cu o etichetă colorată, înfățișând un turist deasupra căruia răsărea soarele, în timp ce el zâmbea ridicând în sus piciorul tratat cu miraculosul Antisudor.

Trecu o săptămână. Între timp scrisese acasă a doua ilustrată în care îi anunța pe ai săi că vremea s-a stricat, dar că în rest el se simte bine. Începu chiar să-și pună întrebarea cum să procedeze cu feciorul său. Ba, mai mult, într-o zi își luă inima în dinți și se repezi până la el acasă, unde află că tânărul domn nu mai locuiește acolo de multă vreme. Unde s-a mutat, nimeni nu știe.

Și sta bătrânul în stradă și animația din jurul lui creștea și clocotea ca valurile, iar el simțea că misiunea lui în capitala imperiului se terminase. Și era aproape bucuros. Căci, în definitiv, nici el nu știa prea bine ce anume se cădea să-i

spună băiatului. De fapt era chiar mai bine că nu trebuia să-și piardă vremea cu el. Făgăduise doar să mai vândă bălanul acela...

Chinuit de aceste gânduri, se duse seara singur la restaurant, înainte de a se lăsa întunericul, când urma să iasă cu domnul Houba să bată străzile, așa cum obișnuiau ei să spună. O doamnă părăsită îi zâmbi bătrânului de la o măsuță rotundă aflată lângă fereastră. Îi făcu un semn politicos și femeia se așeză la masa lui. Apoi îi comandă un pahar de porto.

Ei, da, își spunea el în sinea lui, viața e, într-adevăr, tare plăcută, dacă omul mai evadează un pic de acasă. Femeia era drăgălașă, avea părul roșcat și unghiile lucioase. Er, a o cocoană autentică, din acelea ce se plimbă seara cu duiumul pe străzile Vienei. Bău un pahar și mai ceru unul. După aceea se scuză spunând că se dulce să se aranjeze un pic.

În timp ce o aștepta, în restaurant își făcu apariția o pereche, - un domn și o doamnă. Mai întâi, privirea lui fu captivată de ținuta maj'estuoasă a doamnei. Pe urmă se uită la însoțitorul ei și simți că i se tulbură vederea. Nu de alta, dar domnul cu pricina nu era nimeni altul decât propriul său fecior.

De emoție, și băiatului i s6 muiară picioarele. Doamna Loty trebui să arate singură o masă liberă căci, dintr-o dată Pepri al ei rămăsese încremenit. Apoi, după ce se așezară, doamna Loty văzu cum de la o măsuță rotundă se ridică încet un bărbat mai în vârstă, îndesat și rumen în obraji, de sub al cărui nass ascuțit țâșnea semeț o mustață răsucită în sus. Cei doi bărbați se priveau fără să clipească și într-o muțenie desăvârșită.

În fine, bătrânul își reveni în asemenea măsură, încât izbuti să facă acel gest magistral, adresat mai curând unui câine supus, decât propriului fecior. Iar gestul acela însemna: vino aici, imediat!

Dar iată că tânărul domn nu stăruie nici el în starea sa de apatie. Cu un gest de o eleganță indescriptibilă, ridică din

umeri plictisit, lăsând impresia că ar vrea să îndepărteze de lângă el un creditor pisălog.

Doamna Loty nu mai știa ce să creadă.

— Un client? Întrebă ea în șoaptă.

— Tata, răspunse tânărul în surdina.

— Dar bine, asta e o întâmplare fericită, se entuziasmă femeia, nebănuiind nimic.

— Întâmplare e, într-adevăr, dar nu știu dacă fericită, replică unchiul.

Bătrânul se pregătea să explodeze. Pe buze i se îngrămădiseră fel de fel* de reproșuri de toată splendoarea, înflorite de tristețea inimii distruse de părinte dornic – să-și revadă băiatul, pe care însă îl găsește întâmplător în cârciumă!

Numai că această frumoasă și solemnă alocuțiune nu se mai produse.

În local se reîntoarse doamna, al cărui pahar de porto neconsumat rămăsese pe masa lui.

Nebănuiind la ce se expune, învârti din șolduri și zâmbi satisfăcută. Era gata-gata. Să-și mângâie binefăcătorul pe obraji, când ochii lui aspri o făcură să se oprească; deprinsă totuși cu atâtea se grăbi să-l întrebe:

— Ei, ce s-a întâmplat, domnule director, de ne-am zbârlit așa?

Bătrânul ar fi vrut să spună: „Nu te cunosc, cucoană...

Dar femeia luă loc la masă și, bineînțeles, începu să soarbă din vinul ei. În asemenea condiții era greu să mai joci rolul părintelui jignit.

Fiul îi zâmbi cu dispreț:

— Nu vreau să-l tulbur acum când se află într-o societate atât de simpatcă. Când va fi mai liber, îmi voi permite, scumpa mea, să te prezint. E un moșulică amuzant.

Bătrânului i se mu i ară picioarele și abia izbuti să se așeze pe scaun. Femeia, cochetând cu el profesional, îi ceru să-i aprindă țigara. Bătrânul privea undeva sub masă, dar pe ea n-o deranja câtuși de puțin, căci vinul de Porto era într-adevăr excelent, iar domnii nu-l oferă fetelor în fiecare

seară.

Feciorul se distra de minune, văzând că bătrânul nu-i în stare să se descotorosească de partenera lui. Ca să-l scuze, îi spuse doamnei Loty:

— Tata e un om lipsit de experiență și nu știe cine-i femeia de lângă el.

— Nu pare chiar atât de inocent, replică Loty. Acum înțeleg cui îi semeni!

Și zâmbi fericită. Comandară cina și mâncară în tihnă. Abia după aceea se decise fiul să-și scape tatăl de chinuri. Cunoscător al uzanțelor subtile, îi ceru chelnerului să-i dea a înțelege cucoanei că bătrânul domn are aici o întâlnire de afaceri.

Pentru acest gen de cucoane chelnerul reprezenta o persoană importantă, pe care n-ai voie s-o contrazici. Se retrase deci, foarte cuviincios, nu înainte însă de a-l asigura pe bătrânul domn că e o ființă foarte simpatică și, dacă-i face plăcere, o poate găsi aici în fiecare seară, acesta fiind localul ei preferat.

Pe urmă fiul se duse la tatăl său, acum împlânzit de-a binelea, și-l conduse solemn spre masa unde se afla doamna Loty.

— Ai venit, desigur, să mă vezi, spuse feciorul pe un ton dulceag în timp ce străbateau încăperea.

— Am venit să te întreb cum stai cu studiile, șuieră bătrânul printre dinți.

— Ai să vezi. Doamna căreia vreau să te prezint e o văduvă onorabilă. Bogată și...

— Te întreb de studii! Ești aici de atâția ani și nimic...

— Am față de ea și ea față de mine cele mai bune intenții...

În clipa aceea ajunseră în dreptul mesei și bătrânul o cercetă pe doamna Loty scurt și temeinic, cu acea privire de expert obișnuit să cântărească bine calul, înainte de a începe să discute despre el. Sprâncenele îi săltară de admirație. Mustața lui răsucită în sus părea acum și mai bățăioasă. Doamna Loty se ridică în picioare și-l întâmpină

cu cinste pe *papa*, și bătrânul avu din nou prilejul să-i admire rotunjimea trupului și plinătatea formelor. „Dumnezeule, pe asta s-o bați așa nițel peste fund, îi trecu prin minte! Băiatul ăsta are noroc, ticălosul! Așa rasă zic și eu!”

Își strânseră mâna, iar bătrânul așteptă până ce doamna luă loc. Nu se înșelase: acum i se vedea și decolteul și priveliștea era într-adevăr îmbucurătoare.

Nu zăboviră mult, ' unchiul propuse o mică vinărie, dar doamna Loty își lăsă mâna ei plinuță pe mâna lui și spuse:

— Probabil că doriți să stați de vorbă între patru ochi. Cred că ar fi mai indicat să mergem la mine într-un mediu familial. E drept că n-am cu ce să vă tratez, dar o să mă iertați.

Bătrânul îi aruncă băiatului o privire plină de suspiciune, bănuind că acesta cunoștea mult prea bine drumul spre casa distinsei doamne, dar unchiul meu, inocent ca întotdeauna, se arătă surprins în cel mai înalt grad de această invitație.

Se urcară în prima trăsură ce uruia pe străzile întunecate și se opriră la locuința doamnei Loty Fuchs. Îi conduse într-un salon elegant în care se află un bufet marfa cu oglindă, îi pofti să se așeze la o masă sub o lustră de metal cu arzătoare de gaz, apoi se retrase în grabă.

Bătrânul clătină din cap, admirativ:

— Casă nobilă, nu-i așa? Câte odăi are? Întrebă el pe un ton practic.

— Ai să te miri, tată, dar nu știu, răspunse unchiul Josef cu sinceritate.

— Minți. De studiat nu studiezi, în schimb minți.

— Nu studiez, dar nici nu mint. În momentul de față prepar un praf împotriva transpirației picioarelor, - ripostă unchiul, cu demnitate.

Bătrânul își miji ochii:

— Dacă îmi mai spui că e vorba de niște cutiuțe rotunde... află că nu ajută la nimic!

— Da, e vorba de niște cutiuțe rotunde și, într-adevăr, nu

ajută, încuviință unchiul Josef liniștit. Dar poartă denumirea latină: Antisudor.

— Tâlharule, explodă bătrânul.

— Ți-ai jefuit propriul părinte! Am cumpărat și eu o cutiuță din asta!

Feciorul izbucni într-un hohot de râs nestăvilit, și râse mult și din toată inima. Avea sentimentul că se împlinește aici un destin cu totul neobișnuit: să păcălești pe oricine nu e mare lucru, dar să-l' duci de masi pe

bătrânul Frajvald, iată, zău, o ispravă demnă de vicleanul Ulise!

— Trebuie să mă iertați, se auzi din prag vocea sonoră a stăpânei, care intră în salon cu o tavă uriașă. E tot ce am găsit prin casă. Și tocmai azi îmi lipsește și servitoarea, ținut ea să adauge.

Unchiul Josef se repezi curtenitor s-o ajute și peste câteva clipe masa fu încărcată de platouri și farfurii, de tacâmuri și ceșcuțe - iar o friptură de porc rece și tot felul de alte bunătăți așteptau să fie servite. Curând se iviră pe masă și trei carafe de cristal șlefuit, pline cu lichior de casă și, în timp ce doamna se grăbi să mai aducă altele tăvi, cu alte gustări, bătrânul cântări cu pricepere tacâmurile în mână și după ce le cercetă în bătaia luminii, spuse:

— Argint marcat! Și ce greutate! Toată cinstea.

Unchiul Josef îl aprobă foarte vag. Totul în această casă era respectabil, plin de demnitate și de strălucire, în salon domnea un parfum agreabil și intim, și când ridicară primul pahar cu lichior de nuci făcut în casă, pentru a începe într-un fel ospățul, unchiul își simți sufletul atât de senin, încât o privi îndelung pe doamna Loty, cu admirație și duioșie. Femeii nu-i scăpă din ochi această privire. Se uitară unul la altul, fără a mai ține seamă de sorbi tul zgomotos al bătrânului gurmând, care tulbură lirica lor tăcere cu o observație la obiect:

— Mda, asta zic și eu gust, distinsăconiță.

Zâmbind de fericire, doamna Loty îi mai umplu 'un păhărel.

— Dacă aş fi bănuir că veniţi aş fi preparat şi eu o cină modestă... Mai mare ruşinea să primesc nişte oaspeţi, atât de dragi, ca pe nişte rude sărace.

— De sărăcie, eu unul n-aş vorbi, distinsă conişă, iar cât priveşte înrudirea, personal, aş saluta cu bucurie acest eveniment.

Întrucât al doilea pahar îl trase pe gât dintr-o înghiţitură, iar doamna Loty i-l umplu numaidecât pe al treilea, unchiul Josef pricepu că în seara aceea lucrurile aveau să ia o întorsătură rapidă şi neaşteptată. Îl cunoştea bine pe tatăl său şi dragostea lui pentru lichiorurile tari. Şi mai cunoştea şi urmările acestei dragoste.

Când ajunseră la desert şi la „airconiacul” de casă, bătrânului începu să-i pice capul şi, spre surprinderea unchiului Josef, de fiecare dată pe umărul durdului şi strălucind de albeaţă al doamnei Loty, care zâmbea îngăduitor, făcându-i din ochi fiului nişte semne promiţătoare,

Pe urmă ceasul bătu miezul nopţii şi fiul se ridică, spunând că deranjul e mult prea mare şi e cazul să se retragă, iar tatăl său doreşte cu siguranţă să ajungă cât mai repede la hotel.

— Ticălosule, nu sunt dornic de pat ca tine, ripostă bătrânul, clătinându-se un pic.

Şi pentru că mersul lui nu era prea sigur, hotărâră să-l însoţească amândoi. Îl dădură cu bine jos din birjă, fiul îl conduse cu bine în odaia lui, unde bătrânul îl asigură că a doua zi dimineaţă pleacă acasă, lăsând baltă negoţul cu cai, misiunea lui fiind îndeplinită, întrucât îşi dă seama că feciorul duce o viaţă cumpătată şi cel mai bine ar face să vină acasă cu doamna Loty cu tot.

— Aş fi vrut mai întâi să mă căpătuiesc.

— Păi, se pare că te-ai căpătuit, îngăimă bătrânul, răsturnându-se în pat.

Doamna Loty aştepta jos în trăsură. Porniră înapoi pe acelaşi drum, căci acum se cuvenea ca unchiul s-o conducă acasă. Era într-adevăr o noapte aparte, şi bizară în felul ei.

— Ai un tătic simpatic și foarte neastâmpărat, îi spuse doamna Loty în timp ce feciorul o strângea în brațe.

— Ai observat, desigur, că nu-i seamăn, se grăbi unchiul să-i răspundă, apoi o sărută cu pasiune.

— Serious? Asta ar fi păcat, dragul meu, murmură doamna Loty, căci și ea băuse un pic mai mult din propriile sale lichioruri. Am trăit prea sobru până acum și sunt dornică de viață.

În fața casei unchiul dădu drumul birjarului, după ce-i plăti nota cu un gast de galanton. Intenționa s-o mai sărute o dată pe Loty, de despărțire, dar aceasta descuie ușa și-i făcu semn să intre. Se duse sus și, în timp ce ea deschidea ferestrele salonului înțesat de fum, el se instalează în birou. Pe un perete atârna fotografia, colorată de mână, a unui bărbat respectabil cu țeasta pleșuvă. Culoarele erau stridente, iar domnul avea o înfățișare nătângă. „Predecesorul meu - își spune unchiul, fără pic de sentimentalism. Scuzați-mă, distins necunoscut, dar asta-i viața. Într-adevăr, viața e încă minunată și veșnic nețărnută. Adio, frumoasă și înșelătoare Victoria, adio lume ireală. Aici e liniștea, aici atârna pe perete portretul predecesorului meu, aci platourile și farfuriile sunt din porțelan vechi, de cea mai bună calitate iar tacâmurile din argint masiv, aici domnește ordinea desăvârșită și solemnă, calmul și siguranța. Aici omul nu trebuie să prepare prafuri care nu ajută, aici e lăcașul cinstei și al trăinicieii.”

Când își făcu apariția în cabinet, doamna Loty avea pe ea o rochie de casă din mătase străvezie.

— Nici nu ți-am mulțumit pentru această seară minunată. Mai bine zis, pentru această noapte minunată, o întâmpină unchiul Josef radios.

— Din noaptea asta a mai rămas destul, îi răspunse ea delicat, arătând spre ceasul cu pendulă.

— Și nu e, oare, un act de prea mare curaj să primești 'vizita unui bărbat în toiul nopții? Sunt sigur că mâine dimineață vei dori să pleci înainte de a se. Trezi cei din casă.

Îi puse cu cochetărie mâna la gură, dar, în același timp, îi spuse foarte concret:

— Acum, după ce l-am cunoscut pe tatăl dumitale, situația e cu totul alta. Casa mea, precum vezi, e destul de încăpătoare pentru doi.

Și astfel rătăcitorul Ulise își găsi adăpost în portul nimfei Calypso.

Până când, până când, pribeag etern, mâna't de furtuni și hăituit de dizgrația zeilor?

Multe vrea să facă omul în viață, dar de cele mai multe ori nu izbutește. Astfel, în ciuda faptului că doamna Loty luase în serios invitația bătrânului și își plănuise călătoria în Cehia cu toată seriozitatea ei de negustoreasă, această călătorie nu avu loc. Într-o bună zi, sosi vestea că mama lui Peprl murise și unchiul Josef plecă singur, în mare grabă. Se întorcea acasă pentru prima oară de când părăsise orașelul și, probabil, pentru ultima, căci de-acum încolo nu mai avea niciun motiv să se gândească la casa părintească. De altfel, până și surorile, deși se pregăteau de înmormântare, mărturisiră că intenționau să plece de acasă, fiindcă se aflau în preajma măritişului și, odată cu moartea mamei, căminul părintesc s-a risipit. O îngropară cu gândul parcă mai mult la grijile lor, și nici n-avură timp să se îhtristeze. Dar când se. Înapoi ară acasă, unde bătrâna zăcuse atâtea ani, mai curând ca o povară, simțiră cu toții casa pustie.

Seara, bătrânul îl trase pe fiul mai mare deoparte și-i spuse calm și răspicat, așa cum era obișnuit:

— Nu vreau să rămân singur aici, cu Vincenc. Mă însor.

— Și eu, îi răspunse fiul.

Bătrânul clătină din cap, în semn de încuviințare:

— Înțeleaptă hotărâre... Am văzut-o și pot să spun că e rasă bună. Are dinți frumoși.

Și spunând asta își subție ochii, iar băiatului îi fu limpede că bătrânul vedea în fața lui o iapă de mare clasă. Iar această imagine, stârnită de doamna Loty, nu putea fi decât un semn de înaltă cinste, firește, pentru ea...

Pe urmă se repetă ceea ce se întâmplase în urmă cu ani. Până să apuce dimineața, veniră pe rând, să. Stea de vorbă cu unchiul Josef, cele două surori și fratele Vincenc. De data aceasta însă – poate din pricina doliului, sau fiindcă știau că Josef nu mai avea nimic – nu-i mai ceru niciunul bani, ci, pur și simplu, se plânseră de tatăl lor. „Nici nu s-a uscat pământul peste răposata mamă și nebunul ăsta bătrân vorbește de însurătoare!”

— Ce rușine, se tinguiră surorile, împreunându-și mâinile.

— Să nu-și închipuie că o să ia o târătură și asta o să moștenească pe urmă totul, se indignă fratele Vincenc.

— Lăsați-i această bucurie – pronunță verdictul în disputa de familie, fratele Josef, cel mai în vârstă și mai înțelept dintre toți. În definitiv nu-i dați nimic de la voi. Până la urmă o să ne luăm cu toții tâlpășița, iar el o să rămână singur. Și ce viață o să aibă aici?

Tăcură. Căci de la un timp, din motive întemeiate, începuser să-l respecte și să-l prețuiască pe Josef. Pe de-o parte plecase de acasă cel dintâi, pe de alta îi făcuse bătrânului o pagubă luându-și partea lui de moștenire, și, în sfârșit, lucrul cel mai important, aflaseră că soarta îi dăruise o partidă excelentă. La drept vorbind ajunsese departe și fără studii. Iar faptul li se părea cu atât mai meritoriu.

Când a doua zi dimineața plecă înapoi spre Viena, se uită îndelung pe fereastra vagonului ca să-vadă pentru ultima dată turla bisericii și zidul cimitirului, căci zidul acesta de piatră nu e doar granița dintre viață și moarte, ci totodată o părticică din locul natal pe care omul o ia cu el în lume. Poate pentru a ști unde trebuie să se întoarcă.

Era întristat și simțea gravitatea momentului. Lângă el, în compartiment, ședea o mamă cu fiica ei, care avea o voaletă nostimă la pălărie, mănuși de ață pe mână (așa cum îi stă bine unei domnișoare de lume) și, bineînțeles, o talie subțire și atrăgătoare. Firește, nu era cazul să cocheteze cu ea. Dar, cine știe, poate că odată o să vină în prăvălia doamnei Fuchs să cumpere niște fireturi-sau panglică, și el o va servi cu plăcere. „Da domnișoară, mă

Însor și devin om așezat. Nebuniile aparțin trecutului. E trist, poate chiar plicticos, dar asta-i situația¹¹.

Se simțea pe neașteptate stăpânit de ideea temeiniciei și de intențiile cele mai bune. Așa se face că la Praga schimbă trenul numaidecât pentru a nu zăbovi nici măcar un minut în plus.

Pe peron însă, îi făcu frumoasei o plecăciune cum scrie la carte, și constată cu plăcere că domnișoara roșește de emoție.

Doamna Loty îl întâmpinăregește. Organiză o cină îmbelșugată în timpul căreia nu știa dacă trebuie să păstreze sobrietatea potrivită după recenta înmormântare, sau să-și dea frâu liber bucuriei de a-l avea din nou lângă ea.

O cercetă cu atenție și era uimit de încrederea ei în sine și totodată de descumpănirea ei.

— Ești iar acasă, Pepri, tot timpul am tremurat de teamă că n-ai să mai vii.

— Cum aș putea trăi fără tine?! răspunse unchiul atât de simplu și cu atâta sinceritate, încât sânii doamnei Loty se umflară și mai mult de atâta înduioșare.

Stăteau amândoi pe canapeaua de catifea cu spetează înaltă și ea se uita cum Pepri suflă cu îndemânare rotocoale de fum ce se înălțau încet spre tavan. Atâtea lucruri frumoase știa să facă Pepri al ei. Dar mai ales... Și în clipa aceea îi veni să-și dea singură peste gură ca să nu fie trivială!

— Cred că ar fi timpul să vorbim despre viitorul nostru, dragă Loty!

— Desigur... Dar nunta nu poate avea loc imediat, de vreme ce ești în doliu.

— Socoți că aceste două chestiuni sunt chiar atât de strâns legate între de? întrebă unchiul, cu mirare.

— Desigur. Ce-ar spune oamenii?! O lună trebuie să așteptăm, e termenul cel mai scurt pe care suntem datori să-l respectăm.

Cumpătarea ei și insistența pentru păstrarea bunului

renume erau demne de admirat. Și, în ciuda faptului că deschise ușa dormitorului, ochii ei priviră în jos cu pocăință.

*

Adeseori, băiete, am stat și m-am gândit ce este de fapt morala. Nu mă refer la niște principii de moralitate. Mă gândesc la morala care-i ajută pe oameni să trăiască, la acea totalitate de norme, inventată de cineva nu știu unde și care se ține de oameni ca o umbră din generație în generație. Să faci atunci nunta considera a fi un păcat. Să petreacă noaptea cu mine i se părea un lucru firesc. Pe cât de adânci, pe atât de ciudate erau principiile ei. Deși, după acea primă noapte, am continuat să dorm la ea în mod obișnuit, considera că e absolut imoral să mă mut în casa ei înainte de cununie. Și astfel, spre marea mea tristețe, am fost nevoit să plătesc chiria de pomană pentru camera aceea de student. Purtarea ei mi-a amintit puțin de preotul nostru Podbaba, care de două ori pe săptămână se ducea să joace cărți cu tata. Era un bărbat evlavios, fără de prihană și, potrivit canoanelor bisericești, avea dreptul să stea la cârciumă să bea bere și să joace cărți numai până la miezul nopții. Niciodată nu încălca această lege, supunându-se întrutotul unei anumite morale: cu alte cuvinte, se îmbăta și pierdea tot ce se putea pierde, până la miezul nopții. Își scurta în felul acesta plăcerea jocului și a băuturii, bizuindu-se pe principiul că plăcerea poate fi prelungită atât cât se poate; cu băutura pripită își scurta și viața și totuși era convins, ca de altfel toți tovarășii săi de petreceri, că are șanse de canonizare. Inocența doamnei Loty era de același gen. Niciodată n-a dat jos de pe perete portretul primului ei soț, în schimb, mai târziu, l-a atârnat acolo și pe al meu. Uneori îmi spuneam că, probabil, își amenajează o galerie particulară sui-generis. Morala ei îi impunea să vorbească despre dragoste, dar nu despre bani, deși căsătoria e mai curând o tranzacție financiară decât una amoroasă. Nu mi-a oferit niciodată prilejul să-i spun că, de fapt, n-aveam niciun mijloc de existență. Iar trei zile înainte de cununie nu mi-a îngăduit să dorm la ea.

Asta n-am mai putut să înțeleg și îți mărturisesc că această prejudecată a costat-o scump. Mi-am petrecut acele nopți cu prietenii în niște localuri de o faimă nu prea bună. Când au aflat fetele ce anume sărbătoream, parcă le-ar fi apucat strechea. Și toate au vrut să-mi dovedească afecțiunea, cât mai eram holtei. A fost o despărțire agreabilă, dar, trebuie să-ți mărturisesc, destul de obositoare. Am ajuns la cununie palid și nedormit și Loty a interpretat faptul într-un mod cu totul eronat. I-a părut rău că m-a îndepărtat de lângă ea trei zile, lăsându-mă să mă chinuiască în halul ăsta! Ba mai mult, mi-a zis că am și slăbit! Judecând, deci, după această experiență, morala, așa cum o înțelege omul de rând, este o înșiruire de norme care ne ajută să ne acoperim propriile păcate și totodată să trecem peste păcatele altora. E un fel de basma ce acoperă cu generozitate cusurile frumuseții noastre și ale semenilor noștri, un voal, la al cărui adăpost - orice mireasă arată într-adevăr ca o fecioară. În această concepție, morala e necesară pentru că, în felul ei, este o convenție bilaterală, încheiată între tine și lumea înconjurătoare. Altceva e moralitatea, însușire destul de rară „pe oare întotdeauna am prețuit-o, dar cu care din păcate nu m-am întâlnit prea des în viață. Da, băiete, cu moralitatea lumile se mențin, iar morala le permite să fie accesibile omului.

CINTUL AL DOILEA

Cununia avu loc în primele ore ale dimineții, într-o bisericuță de la periferia Vienei. Fără invitați. Doamna Loty Fuchs era conștientă de faptul că diferența de vârstă putea să pară mai multora un act de curaj și se feri să-și expună vecinele păcatului inutil de a cleveti. Deschise magazinul cu două ore mai târziu, și atâta tot.

Și totuși din ziua aceea se schimbară multe, căci așa impunea morala ei. Fostul student și producător de prafuri devenise deodată un soț onorabil și stăpânul casei. Putea, în sfârșit, să nu mai plătească chiria pentru camera lui de student și să suprima producția de Antisudor. În prăvălie însă nu trebuia să se arate deloc. Dacă peste zi dorește s-o vadă, va fi binevenit în pauza de prânz; vor merge braț la braț să ia masa undeva, la un restaurant, va fi minunat și, întrucât el e un nebunatic, dulce și scump, îi va aduce un buchet de violete, și asta va avea darul s-o înduioșeze până la lacrimi... Iar seara... Ah, da! Seara e liber să facă ce vrea, pentru că e stăpân, iar ea, se înțelege, va sta acasă. Dacă dorește, e liber să-și aranjeze, întocmai ca răposatul, două zile pe săptămână în care să lipsească de acasă, eventual numai una, dacă se poate...

Pe Josef îl cuprinse o ușoară amețeală și prima zi de căsnicie o petrecu în noua locuință, ocupându-se cu tot felul de treburi. Printre altele, cu garderoba domnului Fuchs, din care însă nu era nimic de folosit. Bufetul, înțesat de porțelanuri vechi și scumpe și de tacâmuri de argint masiv, părea mai interesant.

Seara nunții o petrecură acasă, băură vin și toate aparențele indicau o idilă amoroasă. Dar nu se întâmplă așa.

La un moment dat, doamna Loty împinse paharul într-o parte și începu:

— Ai vrut, dragă Pepri, să discutăm chestiunile financiare înainte de nuntă. Cred că abia acum a sosit momentul. Dorești, desigur să afli, în ce constă averea noastră.

Se înțelege că dorea, dar se grăbi să respingă

propunerea ei, firește, cu precauție:

— Nicidecum, și, în orice caz, nu în această clipă. Voiam, dimpotrivă, să-ți spun, înainte de nuntă, cu alte cuvinte, din timp, care e situația mea... N-aș fi dorit să ai impresia că ți-am ascuns ceva. Situația mea financiară nu e deloc strălucită, dar, bineînțeles, în viitor...

Unchiul era pregătit să țină o adevărată prelegere mai lungă, din care să reiasă perspectivele sale luminoase. Se trezise în el bătrânul Frajvald, tot neamul lui, veșnic vânător de noi succese răsunătoare, succese care, cu o sumbră. Regularitate, nu se arătau.

Soția sa însă îl întrerupse zâmbind:

— Un moment, scumpul meu bărbat, cunosc situația ta, și am cunoscut-o de la bun început. În privința asta nu mi-am făcut nicio iluzie. Și, ca să fie dar, nu te-am luat pentru bani.

Unchiul suspină. Nu știa ce să facă: să se bucure, să se socotească jignit.

— Situația ta financiară, reluă Loty, e foarte simplă. Ce-ai câștigat abia ți-a ajuns de cheltuială, dar o anumită sumă ai izbutit totuși să salvezi, și ai depus-o la casa de economii a municipiului.

— Asta-i partea mea de acasă... Cum ai aflat de ea? izbucni unchiul, uluit.

— Foarte simplu, dragul meu Pepri. Pentru ce crezi tu că există tot felul de birouri de investigații? Ca să descopere tot ce te interesează. În altă ordine de idei, am impresia, judecând după uimirea ta, că tu n-ai procedat la fel în ceea ce mă privește. Chiar nu te-ai interesat de averea mea?

— Dar ce-ți închipui despre mine! strigă unchiul și indignarea lui magistrală avu un efect uluitor. — Eu să fac așa ceva?!?

Cine îl cunoștea mai bine ar fi surprins în cuvintele lui o anumită rezonanță de amărăciune: mare prost mai sunt, de ce nu mi-au dat prin minte lucrurile cele mai elementare?!?

Doamna Loty era însă femeie și pe deasupra și îndrăgostită de tânărul ei soț și așa se face că strigătul lui

avu darul s-o înduioșeze și de aceea se grăbi să-l îmbrățișeze:

— Ești cel mai dulce nebun din câți am cunoscut vreodată. Și chiar dacă ai fi făcut acest lucru eu una te-aș fi înțeles. Și sper că vei înțelege și tu că m-am interesat de situația ta numai ca să mă cruț de sentimentul că te-am cumpărat.

— Nu știi ce să cred... Doar că ai fost dezamăgită când ai aflat adevărul despre mine.

— Dimpotrivă, am fost fericită. Știu să apreciez oamenii care se descurcă în viață. Nici magazinul meu n-a fost întotdeauna prosper... și, fiindcă tot vorbim de afaceri., încă de atunci mi-am spus că, probabil, te-ai simți jignit dacă ar trebui să trăiești din banii mei, așa că, am hotărât! să te scutesc de acest necaz.

De data asta nedumerirea ce se citea pe chipul unchiului Josef era reală pentru că, într-adevăr, nu. Pricepea din ce anume avea să trăiască. Trase îngândurat o înghițitură de vin și spuse:

— Ai un suflet fin și delicat, dar totuși nu înțeleg de ce fel de necaz vrei să mă scutești. Știi bine că producția de prafuri am întrerupt-o... Nu-mi rămâne, deci, decât să încerc altceva...

— Nu vreau să încerci nimic, și nici nu vreau să mai faci pe felcerul la școala de călărie. Da, și asta știu. Vreau să trăiești bine, în calitate de soț... Nu vreau să apari prea des în magazinul meu, acolo e treabă de femeie și prezența bărbatului nu face impresie bună asu-

„pra clientelor. De altfel, trebuie să-ți spun că am câteva clientele foarte drăguțe, unele mai tinere, altele mai vârstnice, și n-aș vrea ca de să te impresioneze prea mult. Nu, nu, să nu spui nimic, acum suntem soț și soție și putem vorbi deschis despre multe lucruri. Ți-am spus cândva că primul meu soț, domnul Fuchs, a avut la Praga un magazin, ori, știu eu, poate că i s-ar putea spune mai curând afacere... Sau, și mai bine, întreprindere... După moartea lui n-am renunțat la ea, cu toate că asta nu era o treabă

pentru mine... Soțul meu avea acolo un administrator, iar eu l-am păstrat, cu condiția să-mi plătească o cotă parte lunară. Iar această cotă parte reprezintă tocmai acea sumă pe care aş dori să' ți-o cedez cu toată bucuria ca să dispui de banii tăi și să nu depinzi de nimeni. Nu e mult, dar mă gândesc că o mie de guldeni pe an sunt totuși niște bani.

Auzind cifra unchiul micșoră ochii apoi mai trase o dușcă de vin ca să-și umezească gâtulejul.

— Cu alte cuvinte, vrei să spui că eu... cu banii ăștia aş putea să întreprind ceva?...

— De ce să întreprinzi? Știu că te bucurai de mare cinste în cofetăria hotelului Sacher, că veneai în contact cu societatea cea mai aleasă... Te rog nu mă întrerupe, știu acest lucru și pentru mine a fost cea mai bună recomandare. Doar n-aveam să mă căsătoresc cu un june care n-are poftă de o viață mai bună! Banii aceștia te rog să-i consideri venitul tău. Oricum i-am depus la bancă și sunt ai tăi. Eu mă descurc perfect cu magazinul meu. Nici nu știi ce articol bun sunt mărunțișurile.

Unchiul Josef simți nevoia să se ridice. Pe de o parte, ca să tragă aer în piept, iar pe de alta fiindcă îl cuprinsese o neliniște cumplită la gândul că va avea banii lui.

— Un moment te rog, aş vrea să înțeleg bine... Va să zică, asta înseamnă că eu voi dispune de optzeci de guldeni lunar... Numai așa? Fără nicio obligație?

— Întocmai.

— Pentru mine?

— Pentru tine.

Copleșit de această simplă luciditate comercială, 'âmpletită cu devoțiunea femeii iubitoare, unchiul Josef se aplecă spre soția sa și-i spuse:

— Jumătate din ei îi vor cheltui pe daruri pentru tine.

— Să îndrăznești numai! ripostă ea cu severitate. Suntem soț și soție și nu mai e cazul să ne ținem de prostii...

— Bine, de acord, interveni unchiul Josef precipitat. Așadar, voi căpăta de la tine un fel de salariu lunar pentru funcția de soț... Dar, bine, ideea asta mă înspăimântă!...

— Mă așteptam să spui acest lucru. Dar fii liniștit, am vorbit cu avocatul meu, și chiar mâine mă duc la el să trec întreprinderea din Praga pe numele tău. E mai convenabil în ceea ce privește impozitele. În felul ăsta nu vei primi banii de la mine, ci de la administratorul propriei tale întreprinderi.

— Și întreprinderea asta... sau cum îi mai spuneai...

f

ce este în fond?

— Aș dori să nu te consideri cumva jignit sau să nu te sperii... cum să-ți explic... eu, ca tânără fată, când am aflat cu ce se ocupă de fapt domnul Fuchs, m-am îngrozit și n-a lipsit mult să nu-l mai iau de bărbat. De – sigur, eram o găsculiță proastă... Cum să-ți spun, întreprinderea asta e oarecum ciudată, dar absolut necesară. Pe scurt, o întreprindere de pompe funebre...

— Dumnezeule, suspină unchiul... în viața mea n-am știut că există așa ceva!

— E o afacere excelentă. Și garantată. Pricepi ce vreau să spun... *

— Desigur... Numai-un lucru nu pot să pricep, că... încapând de mâine... voi fi – așa cum tu singură ai spus – proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre. Asta e, într-adevăr, uluitor.

— Pentru început probabil că da. Cu timpul însă te obișnuiești. Și-apoi, ce-ți pasă ție de toată afacerea asta? Vei primi de pe urma ei niște bani și atâta tot. Iar pe. Acești bani nu scrie de unde provin. Domnul Fuchs a avut un asociat, un oarecare Weinert. A murit și el, dar întreprinderea se numește și acum Weinert și Fuchs.

Unchiul amuți. Învârtea în palmă paharu-l cu vin și privea cum pe fața de masă albă alunecau razele roșii răsfrânte din cristal. Deasupra mesei gazul aprins sfîrâia în surdină. Palmierul artificial, aflat într-un colț al încăperii, proiecta pe perete niște umbre complicate.

Întreprindere de pompe funebre... E cumplit. De necrezut. Ceva' cu totul nou. Și, într-un fel, interesant.

— Poate că n-ar fi trebuit să-ți spun, rosti întristată doamna Loty. Era mai bine să-ți fi adus la cunoștință că vei primi lunar o anumită sumă de la avocatul meu...

Unchiul meu dădu din mână și gestul lui parcă ar fi exprimat dorința de a fi lăsat să /mediteze:

— Firește, nu-i ușor să mă împac cu gândul că am devenit deodată... Ei, da, proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre.

Și din nou amuți.

— Peprl, dragul meu, te rog din suflet, nu te mai frământa pe chestia asta, i se adresă femeia cu gingășie, încercând să-l îmbrățișeze.

li îndepărtă mâna cu delicatețe și răspunse îngândurat:

— Dimpotrivă... Lasă-mă să mă frământ... Va să zică optzeci de guldeni pe lună. Te apucă groaza numai când te gândești că, de fapt, ar putea fi prea puțin! Da, da, la drept vorbind, individul te... adică ne... sau, dacă vrei, începî-nd de mâine *mă* jefuiește!

— Ah, Peprl, ești un băiat adorabil, - răsuflă doamna Loty ușurată.

Unchiul se ridică din nou în picioare și, apropiindu-se de fereastră, îi făcu semn soției să vină lângă el ca apoi să-i arate jos forfota străzii ce se învăluia în negura înserării. Din când în când caldarâmul răsuna de uruitul unei trăsurii. Fascinat de această priveliște, unghiul murmură:

— Vezi?

— Te referi cumva la oameni?

— Da, încuviință el, impresionat, cu voce solemnă. Toți aceștia sunt viitorii mei clienți.

★

În fond, băiete, era explicabil de ce puteau unii s-o disprețuiască pe doamna Loty. Își cumpăraseră un bărbat tânăr, ea fiind cu zece ani mai în vârstă ca el și, ca să-l câștige, trecuse o întreprindere pe numele lui.

Dar a fost oare așa?

Mai întâi să vorbim de vârstă ei. Anii, ține minte, băiete, sunt cea mai mare nenorocire a oamenilor. În realitate nu

Înseamnă nimic, și totuși joacă un rol important, pentru simplul motiv că noi, oamenii, n-avem altă măsură decât timpul. Când un bărbat mai în vârstă se căsătorește cu o femeie tânără, suntem intrigati, când o femeie mai în vârstă ia un bărbat tânăr, ne indignăm la culme. Dacă un bărbat deștept se însoară cu o prostănacă ne e perfect egal, iar dacă o femeie deșteaptă se mărită cu un imbecil, nici nu băgăm de seamnă. Când un lungan ia o fată care-i ajunge până la brâu – sau viceversa – socotim asta o echilibrare rațională. De ce să fim, deci, atât de sensibili la diferența de vârstă?

În vremurile eroice ale legendarei Elade nu exista această măsură. Regele Oedip s-a însurat cu mama lui, fără să știe pe cine ia; dar nu se putea să nu știe că aceea pe care avea s-o ia de soție și cu care avea să zămislească un copil era mai bătrână ca el cu peste douăzeci de ani. Știau acest lucru și el și supușii lui, și totuși puțin le-a păsat.

De ce să-i luăm deci în nume de rău doamnei Loty faptul că m-a luat pe mine, un bărbat mai tânăr ca ea? Iar în ceea ce privește cumpărarea... în fond n-a făcut nimic altceva decât făcuse cândva domnul Fuchs care, venind la Viena să se trateze și întâlnind o fată tânără, plină de viață și fermecătoare, n-a ezitat o clipă să adauge, ca accesoriu la tratamentul său, acest medicament mult mai agreabil decât celelalte și, pe cât se pare, și cu efect mai puternic. Nimeni nu i-a reproșat că a cumpărat-o, dimpotrivă, toți l-au socotit un bărbat și jumătate. Când i-a amenajat magazinul la Viena, gestul lui a fost considerat o manifestare de înțelepciune, un act de dragoste și chibzuință conjugală.

De ce ar fi trebuit, deci, să i se reproșeze acum doamnei Loty un lucru similar? A acționat așa cum fusese învățată să acționeze, și comportarea ei a fost cinstită. N-a vrut să aibă în casă un soț plătit și de aceea i-a oferit posibilitatea de a avea singur grijă de soarta lui.

Eu, ce-i drept, am avut grijă, cum am știut mai bine, iar ea, într-un fel, n-a avut decât de plătit oalele sparte, dar

despre asta mai târziu și la timpul potrivit. Vreau să spun doar atât, că nu pot fi atât de ingrat, încât -să-i fiu nerecunoscător, dar nici nu mă umflu de mândrie. Îi port recunoștință pentru că mi-a înlesnit să mă pun pe propriile mele picioare. Gândește-te și tu: mi-a dăruit o afacere care aducea un venit lunar de optzeci de guldeni, iar eu am sporit această sumă de câteva ori. Optzeci de guldeni pe lună? Fii atent la ce-ți spun, și să nu consideri asta o lăudăroșenie: curând, băiete, mi-am putut permite luxul de a cheltui acești bani într-o singură noapte...

„Viteazul Ulise nu-i de găsit la nimfa lui, pe țărm el tânjește la alte depărtări.

Așa spune Homer. Eu, însă, despre unchiul meu spun, că stătea într-o zi tolănit pe fotoliu, în casa pustie a soției sale Loty și arunca pe jos ziarele citite doar de mântuială. După ce-și scoase panglica pe care și-o puneă în fiecare dimineață peste mustața ceruită, așa cum se cuvine din partea unui bărbat proaspăt căsătorit, i se păru că viața în felul ăsta nu făcea nici cât o ceapă degerată. Nu era el prea dornic să muncească, dar nici nu putea să suporte ideea că, la Praga, cineva îl jecmănea numai pentru faptul că o femeie nepricepută în materie îl desemnase în funcția de administrator. În fiecare zi se pierdea acolo un câștig gras, își spunea unchiul Josef în sinea lui. „În fiecare zi o persoană străină huzurește, (vai!) pe banii mei!”

Nu era chiar atât de hrăpăreț și nici dornic de plăceri cumpărate nu era. Avea tot ce poftea și, pe' deasupra, și o femeie chipeșă și durdulie, dar se trezise 'deodată în el dorința ereditară de. A se iâeri de orice cheltuială inutilă.

În cele din urmă, până și doamna Loty trebui să admită că, într-adevăr, e o naivitate să transferi cuiva o afacere fără să-i oferi și posibilitatea de a o conduce măcar de la distanță.

Afectată de neliniștea unchiului Josef, cedă insistențelor lui, înțelegând, ce-i drept târziu, că luase nu numai un bărbat tânăr, dar și plin de inițiativă creatoare și a-l ține în

casă ar fi fost cu neputință.

Până la urmă îl făcu să se lege prin jurământ solemn că se duce să vadă doar întreprinderea amintită, că nu va face, deocamdată, nicio schimbare și se va întoarce acasă cât mai curând, pentru că de serile în singurătate se temuse ea, cândva, cel mai mult, iar acum când, în sfârșit, avea un soț, o îngrozeau serile acelea pustii. Pe urmă se lăsă înduplecată și-i fripse ea însăși doi pui, să aibă ce mânca, deoarece călătoria, pe care în general ea n-o agrea, se asocia în mintea ei cu consumul neîncetat de alimente. Îl conduse la gară, ceea ce lui i se păru o adevărată tortură; trenul nu mai pleca și el epuizase de mult toate cuvintele dragăstoase și toate asigurările că-i va duce dorul. Începuse, de bună seamă, să facă risipă de de mult prea devreme, încă din trăsură, în timp ce mergeau spre gară și asta fusese o greșeală.

Mai căpătă câteva sfaturi în legătură cu timpul răcoros; i se aminti stăruitor să nu uite cumva să-și pună șalul, după care doamna Loty începu să plângă, văitându-se că rămâne singură și astfel teama ca el să nu răcească și sincera ei tristețe se contopiră într-o singură jale. Unchiul Josef se uita acum fără să se ferească după șeful de tren, căci până nu răsuna goarna lui, trenul nu se urnea din loc.

În afară de asta, lacrimile doamnei Loty băteau la ochi, călătorii stăteau fără jenă la ferestrele vagonului și priveau spre peron, căci, dacă pe vremea aceea plânsul ținea de atmosfera gării și de plecarea trenurilor, totuși această doamnă cu forme robuste și tânărul bărbat stârneau curiozitatea în jurul lor. Și fură amândoi nefericiți, fiecare în felul său, până când unchiul avu, în sfârșit, bucuria de a auzi semnalul mult așteptat și, în felul ăsta, putu să se urce cu inima ușurată în vagon.

Mai urmară și fluturările din mâini – de parcă s-ar fi despărțit pentru vecii vecilor și nu pentru câteva zile,

— Până când totul se învălui într-un nor de fum. Casele de raport cu tencuială năruită goneau de o parte și de alta a liniei ferate și unchiul avea senzația că în fața lui se

deschidea un padoc.

Peisajul gonea în preajma lui, ducând în direcția opusă pădurile și drumurile noroioase, eleșteele și berzele. Și mereu alte gări, micuțe sau mari, și oameni care veneau ori se îndepărtau. Până să ajungă la Praga, făcu cunoștință cu câteva conite (una îl invită tocmai la Boleslav), fumă câteva trabuce străine și avu sentimentul că s-ar fi reîntors la vremurile trecute, când își mai putea permite să ia viața în joacă.

Dar cu cât se gândea mai mult la ceea ce îl așteaptă, cu atât mai adânc simțea că joaca se terminase.

Se instalează într-un mic hotel, deoarece nu intenționa să azvârle banii fără rost, și trimise de la poștă o telegramă anunțându-și soția că a sosit cu bine și trăiește cu gândul numai la ea. După aceea ieși pe străzile Pragăi, dar nu-și găsi liniștea. Curiozitatea îl împingea spre adresa propriei sale întreprinderi, trecută în bună regulă, prin avocat, pe numele lui.

Se zbătea între entuziasm și acel simțământ de îngrijorare, frământat de un singur gând: în ce stare avea să-și găsească proprietatea?

Fu mai dezamăgit decât se așteptase. Strada Veneția era de fapt o fundătură, pe ale cărei trotuare vântul împrăștia resturi de hârtie și gunoaie. Zidul grădinii botanice de peste drum avea un aspect dezolant, tencuiala crăpată sau năruită, iar în preajma lui se furișau tot felul de câini costelivi și jigăriți... într-adevăr, tristă priveliște, potrivită poate pentru ultimele zile ale omului pe acest pământ, dar cu totul nepotrivită pentru o întreprindere, așa cum și-o închipuise el.

Ușa prăvălioarei era vopsită în negru, mă rog, probabil așa trebuie să fie, dar firma cu relief de argint era ciobită, iar în vitrina strâmtă se înghesuiau un palmier de hârtie și două anunțuri mortuare, agățate cu o sfoară în așa fel încât să străjuiască fotografia unei înmormântări pompoase.

Își aruncă o privire înăuntru, ba până la urmă apăsă pe clanță. Deasupra ușii răsună un clopoțel ca la băcănie și din

dar obscurul încăperii își făcu apariția un chip palid. Unchiul Josef mai apucă să tragă în piept un damf aparte: era în el și izul de frunză ptitredă, împrăștiat de coroanele uscate, dar cel mai puternic se simțea mirosul de rom. Da, de rom obișnuit... Se scuză și ieși afară de-a-ndăratelea , închizând ușa în urma lui cu aerul că ar fi greșit adresa, și dispăru în gangul clădirii, de unde urcă în grabă la etajul întâi, ca apoi să coboare la fel de pripit.

Nu izbuti însă să iasă din imobil, deoarece pe coridorul întunecat se afla o femeie cu mânecile suflecate și cu o găleată de apă la picioarele ei, de bună seamă credincioasa păzitoare a casei, care-l măsură cu suspiciune.

— Bună ziua, doamnă... Cred că sunteți intendentă imobilului, dacă nu mă înșel, ciripi unchiul Josef curtenitor.

Femeia își sprijini mâinile în șolduri și dădu din cap aprobator: ~~~

— Da. Și ce dorește domnul?

Unchiul nu dorea nimic decât s-o șteargă afară, dar deodată îi veni în minte că această persoană ar putea să-i furnizeze informații prețioase.

— Caut intrarea în biroul întreprinderii de pompe funebre Weinert și Fuchs.

— Aici în bloc? Asta ne-ar mai lipsi... E prea mult că în spelunca asta se intră și din stradă.

— Mi-am zis că prăvălia e una și biroul e alta, spuse unchiul meu și, scoțând din buzunar portmoneul, scotoci prin el de așa manieră, încât femeia își șterse mâinile fără voia ei.'

Apoi unchiul îi lipi în palmă o piesă nouă de douăzeci de creițari și continuă:

— Ați spus speluncă... Asta vrea să însemne întreprinderea de pompe funebre.

— Dar ce altceva, tinere domn? Ca să vă dați seama, ar trebui să-i cunoașteți pe șnapanii de acolo. E de-ajuns să meargă până la closet, iertați-mă, aici, în capătul coridorului, și locatarii încep numaidecât să se plângă; murdăresc totul în asemenea hal, fiindcă veșnic sunt beți

criță.

Unchiul Josef oftă:

— Va să zică așa... Și cum e cu clienții? Vin mulți?

— După împrejurări. De fapt, dumnealor își vâă nasul mai curând prin spitale... Aici, cel mult dacă pică din când în când câte unul să-i mai înjure... Vorba ceea, cine să se ducă la gropari când n-are nevoie, nu-i așa?

— Fiindcă a venit vorba despre acești oameni, spuneți-mi: șef aici e un oarecare domn Zelinka, așa-i?

— Da, ăsta, ca să zic așa, e cel mai cumsecade dintre ei. Dar ce folos, că tot beat e cât e ziua de mare. Vă spun drept, eu una nu m-aș lăsa băgată în mormânt de derbedeii ăștia pentru nimic în lume. Căci vorba ceea, n-aș fi sigură că nu mă vâă acolo cu capul în jos!

— Dacă v-am înțeles bine, la Praga sunt întreprinderi mai bune pentru asemenea trebur.

— Mă rog, s-ar putea... Dar de ce mă întrebați?

— Numai așa... știți, mă interesează să cumpăr...

— Cum, dumnealor au hotărât să vândă?!? Habar n-am avut! Dar fiți atent, și asta să rămână între noi, tinere domn, afacerea nu e a lor, sunt numai administratori, proprietar e cineva de la Viena! Ce-i drept însă, persoana nu se prea ocupă...

— Mulțumesc pentru informație, doamnă intendentă, și pot să vă asigur că de acum încolo o să se ocupe, o întrerupse unchiul Josef, seotându-și pălăria.

După care părăsi clădirea, uitându-se la întreprinderea ' lui doar de departe. Dar nici această priveliște nu era mai îmbucurătoare. Geamurile, de multă vreme nespălate, priveau spre stradă orbește.

„O să fac eu din dugheana asta o întreprindere de-o să le fie oamenilor mai mare dragul să-și dea duhul*, își spuse unchiul în sinea lui, și porni să bată străzile Pragăi.

Abia acum - după această vitează hotărâre - izbuti să perceapă mirosul lor fără seamăn, intimitatea lor la lumina felinarelor cu gaz și, deodată, i se făcu poftă să intre într-o cârciumioară, apoi în alta, știind că dacă s-ar fi întors la

hotel, s-ar fi perpelit în pat, pentru că inima lui agitată n-avea să-și găsească liniștea cu una cu două. În astfel de situații, cel mai bine e să cutreieri localurile, să ascuți orchestre de tot soiul și să vezi femei de toate taliile, blonde, brunete sau roșcate – la alegere. Și-i veni deodată un chef nebun să se dăruiască mulțimii fremătătoare ce se înghesuie prin cârciumi, prin șantane și alte localuri de noapte și, după ce luă această hotărâre, se simți nespus de bine.

Așa se face că rău îi fu abia spre dimineață, după ce dormi numai un pic sub plapuma subțire de hotel, dumnealui care se deprinsese cu traiul bun din casa soției sale și cu gustările de dimineață îmbelșugate, însoțite de mângâierile și giugiulelile ei lingușitoare.

Să-ți bagi ceva în cap e una, dar să pui ideea în aplicare e o treabă al dracului de grea, mai ales atunci când e vorba de arta îngropăciunii. Să te lansezi într-o afacere cu produse textile nu-i mare lucru. Ajunge să dai o raită prin câteva prăvălii aparținând concurenței ca să-ți dai seama ce articole merg și ce zace în rafturi ori pe teighea. Sau să ai, de pildă, o băcănie cu vad bun, e suficient să ceri în orice magazin de delicatese să ți se facă un coșuleț frumos cu cadouri, și afli cu acest prilej o sumedenie de lucruri folositoare.

Dar comerțul cu moartea e cu totul altceva, încercați să descoperiți ce fel de mărfuri ține o asemenea întreprindere?! Ce reduceri de prețuri oferă! Ce se cere! Ce e modern și ce e perimat!??

Întrebări una și una, eu ecou nepotrivit, chiar și atunci când doar în sinea lui le rostește omul.

Să te duci în propria ta întreprindere și să-l întrebi pe cel ce ți-o administrează de atâția ani, ar fi desigur, o prostie fără margini. Adevărul adevărat trebuie aflat în altă parte.

Unchiul era un om de lume și cu multă experiență. Ceru să i se aducă în camera hotelului cartea de telefoane și își notă adresele tuturor întreprinderilor de pompe funebre din

Praga și din suburbiile cele mai apropiate.

Se întunecă la față de supărare, căci numărul lor întrecea cu mult așteptările. Îngropăciunea era, de bună seamă, o profesie îndrăgită...

Îi veni în minte o idee profanatoare: să aibă, oare, toate destui răposai? Se anunță, oare, bună recolta acestui an? Oamenii de pe străzi și din localurile de noapte arătau ieri excesiv de sănătoși. În aceeași clipă însă se rușină de acest gând urât. Într-adevăr, e foarte greu să reflectezi despre asemenea lucruri!

Și cu atât mai greu îi va fi să facă investigații, ca să afle în ce ape se scaldă concurența!

Și ca să afle măcar ceva, născoci o bunică decedată și se apucă să ducă tratative în legătură cu înmormântarea ei.

La prima firmă, funcționarii îl primiră cu amabilitate și-i exprimară adâncă lor compasiune. La a doua, dimpotrivă, se grăbiră să-l felicite, întrucât. Moartea unei bunici e ceva firesc, iar moștenirea de pe urma ei e garantată. Bătrâna să se odihnească în pace, iar el să se bucure de partea de avere ce i se cuvine.

— Recunoștința dumneavoastră va fi exprimată cel mai bine prin organizarea unei înmormântări cu adevărat grandioase, îi spuse, cu un aer profesional sobrul funcționar. Lista noastră de prețuri e demnă de toată încrederea, și ne vom strădui să vă creăm condiții unice, ca să fiți invidiat de toate rudele. Vă oferim cântăreți primiysima, corul bisericii Sfântul Ștefan. Ori, poate, preferați corul de fete de la biserica Cruciaților? Niciun ochi nu va rămâne heumezit, de asta vă asigur. V-am propune să se cânte „E hotărât în împărăția cerului”. Pentru răposatele mai tinere se cântă „Zburat-a o porumbiță albă”! Spuneți-mi, vă rog, locul de veci îl aveți?

În avalanșa aceea de cuvinte, unchiul izbuti să declare că nu știe nimic și ceru să l se facă devizul. 1-1 făcu așa cum se face un deviz pentru construcția unei case familiale, cu mențiunea că mormântul va fi neobișnuit de trainic și de confortabil...

La a treia întreprindere se interesă mai întâi de sicriu, în felul ăsta affi prețurile sicriilor și al înzestrării lor, lucru de care habar n-avea. Alese un sicriu de stejar probabil pentru faptul că-și aduse aminte de cântecul „Lada de stejar”...

La firma următoare însă îi spuseră, abia stăpânindu-și râsul, că sicriul de stejar e o stupiditate; oricum nu va fi decât o scândură de brad umedă puțin bățuită căci unde s-a mai pomenit în zilele noastre sicriu de stejar?... Asta groparilor nu le place, sicriul trebuie să fie simplu și ușor, în schimb nu trebuie să facă economie în privința florilor, cu care vor acoperi tot sicriul. Dispun de o grădină excepțională de unde li se furnizează niște coroane atât de frumoase și atât de trainice, încât rămân proaspete pe mormânt vreme îndelungată. Au, de asemenea, la dispoziție un om care se duce să le stropească.

— Florile sunt flori, onorate domn, și nu văd cum aiți putea să-i dovediți mai bine bieteii bătrâne recunoștința dumneavoastră și să-i mângâiați sufletul ei curat care de acolo, de sus, din înălțimile cerești, se uită și vă urmărește cu grijă, să vadă dacă ați ales bine întreprinderea de pompe funebre, în cazul nostru firma Habisek et co.

— Am auzit că o firmă serioasă ar fi Weinert și Fuchs, replică unchiul, cu sentimentul că aruncă o undiță cu momeală grasă.

Și, într-adevăr, se prinse, căci reprezentantul firmei, adică domnul Habisek-senior în persoană, dădu ochii peste cap și își desfăcu brațele în semn de uimire:

— Constat, distinse domn, că nu binevoști a fi din Praga. Decât să vă lăsați îngropat de această firmă, mai bine vă înecați în Vltava. Asta nu e firmă, ci o asociație de șnapani în stare să vândă de zece ori aceeași pernă de sicriu pentru că, după înmormântare, dumnealor nu stau pe tânjeală, și nu se sfiesc să scoată perna de sub capul veneratului răposat. O bandă de tâlhari, asta sunt, și nicidecum o firmă serioasă. În mormântările organizate de ei sunt de-a dreptul caraghioase, și dacă domnul nu știe, atunci sunt îndreptățit să-i aduc la cunoștință, firește sub pecetea secretului, că au

avut o dată un bucluc grandios: au mânuiit sicriul cu atâta neglijență, încât l-au răsturnat pe răposat înainte de a ajunge la groapă, iar acesta zdruncinat de puternicul șoc s-a trezit din morți și a fugit din cimitir. Desigur, domnul nu dorește să aibă parte de o poveste asemănătoare. Gândiți-vă numai la situația bieților urmași care după ce l-au deplâns pe răposat, s-au pomenit deodată cu doliul zădărnicit, iar de moștenire nici să nu mai vorbim. Un răposat care se respectă ocolește o asemenea firmă deochiată!

Unchiul făgădui să cântărească bine totul, și fu atât de distrus de cele auzite despre întreprinderea lui, încât nu lipsise mult să semneze nota de avans pentru cincizeci de guldeni pe care domnul Habisek i-o întinsese pe masă, și numai agerimea sa înăscută îl salvă în ultima clipă; zgâriind cu stiloul hârtia, o rupse fără voia lui după care, cu scuzele de rigoare, îl asigură pe proprietar că avea să revină după ce se va sfătui cu întreaga familie. Și o rupse la fugă din prăvălia domnului Habisek, probabil tot așa cum fugise din cimitir acel răposat al fiicei Weinert și Fuchs.

Din cele auzite, desprinse un lucru: în Praga sunt puținii răposați și pentru fiecare din ei se dă o luptă aprigă. Iar în această luptă, trebuie, pe de-o parte, să denigrezi concurența, iar pe de alta, s-o înlături. Mai lăinităi însă trebuie să pui mâna pe răposat. Da, asta e cheia și de îndată ce o ai, bătălia e câștigată, pentru simplul motiv că nu mai e în puterea urmașului de a ți-o lua.

Era o idee pe cât de simplă, pe atât de genială, care-i veni în minte într-o mică mezelărie din strada Myslikovî, în timp ce consuma o bucată de garf afumat și își rânduia gândurile, alegând, prin trierea experiențelor câștigate, bobul de pleavă.

În cele din urmă porni spre Branik unde era o întreprindere condusă de o văduvă, contând în mod justificat pe faptul că femeia avea să-i spună mai multe și că, în afara orașului, atmosfera era mai liniștită.

Era o întreprindere mică, un fost atelier de tâmplărie al

cărui proprietar obținuse cândva concesiunea pompelor funebre, iar văduva, femeie înțeleaptă, se lăsă păgubașă de tâmplărie, aceasta nefiind o profesie ocrotită de lege, și își păstră întreprinderea de pompe funebre, instituție pentru care, potrivit noilor normative ale municipalității, nu se mai dădeau acum autorizații de funcționare, Praga fiind socotită, de bună seamă, un oraș cu o populație mult prea sănătoasă.

Doamna Velinovă îl primi așa cum se cuvine, își șterse ochii de lacrimi cinci auzi de moartea bunicii, declarând că pierderea bătrânei o îndurera și pe ea și, în consecință, îi oferi unchiului Josef, pentru ruda lui, o înmormântare frumoasă oriunde în Cehia, dar dacă ar fi preferat Branik, i-ar fi putut oferi posibilitatea de a alege un loc de veci unic în ambianța unică a cimitirului din localitate. „Mă mir că nu mi recomandă un loc cu vederea spre Vltava!”

— Își spunea unchiul în sinea lui obosit de atâta alergătură și cu puterea de percepere slăbită. Se încurcă de câteva ori, în timp ce doamna îl întreba de amănunte. Deodată, aceasta începu să râdă și-i spuse deschis:

— Constat, tinere domn, că dumneavoastră n-ați venit să vă îngropați bunica ci, așa zice, pentru cu totul alt scop.

Unchiul Josef, care nu-și scosese mânușile, și astfel nu i se vedea inelul gros de cununie, răspunse cinstit.

— Da, doamnă, aveți dreptate, mi-am permis să vin pentru altceva. Am vrut să stau de vorbă cu dumneavoastră... Știți, e vorba de viitorul meu, dacă mă puteți înțelege...

— Numai de al dumneavoastră? Ștregar ce sunteți! interveni doamna Velinova fericită, cu aerul omului inițiat. Va să zică dumneavoastră sunteți domnul acela din Zofin despre care vorbea Cilka noastră?

Unchiul Josef nu știa cine e Cilka și nu știa nici dacă ei e bărbatul cu pricina despre care vorbea această doamnă. Nu știa absolut nimic, începuse să-l doară capul și unica lui dorință ar fi fost să închidă ochii și să adoarmă. „De fapt toată povestea e curată nebunie”, își spuse el posomorit.

— Trebuia să-mi dea numaidecât prin minte! jubilă proprietara întreprinderii. Ați venit să tratați înmormântarea bunicii și sunteți îmbrăcat ca de nuntă...

— Într-adevăr, aveți spirit de observație, distinsă doamnă, mărturisi unchiul cu sinceritate.

— Am experiență, și când e vorba de fericirea fiicei mele îmi pot explica multe. Chiar dacă – s-ar fi convenit să vă prezentați mai întâi cu un buchețel de flori... Dar, ce să-i faci, așa-s vremurile, astăzi bărbatul se interesează întâi de zestre și abia, după aceea, de mireasă. Eu însă nu vă iau gestul în nume de rău... Ca să vorbim pe șleau, dumneavoastră ați venit să vă aruncați o privire prin întreprinderea noastră, este? Eu una, vă aprob.

Unchiul căscă ochii cât cepele și în clipa aceea pricepu că picase într-o capcană cumplită: ori să ofere o bunică răposată, ori să ceară mâna unei oarecare domnișoare Cilka.

— Ideea că ar putea să se însoare încă o dată și tot cu moștenitoarea unei întreprinderi de pompe funebre îl 9 făcu pur și, simplu să înlemnească. Era o idee atrăgătoare și sufocantă în același timp. „Ce se întâmplă oare de ispitesc asemenea femei?” se întreabă el cu un aer de martir.

— Doamnă, mi-e teamă că nu vă înțeleg, spuse unchiul Josef, scoțându-și la iuțeală mânușa stângă, așa fel încât stăpâna întreprinderii să vadă pe degetul său verigheta groasă de aur.

— Domnule!... izbucni doamna Velinovă, pe un ton amenințător.

Tocmai atunci apără în încăpere o domnișoară înaltă și uscățivă, al cărui nas era cu mai bine de un deget peste lungimea admisă.

Mama îi aruncă o privire aspră:

— Îl cunoști?!?

— Nu, răspunse fata, cinstit.

Unchiul Josef se ridică de pe scaun curtenitor și-i făcu o plecăciune. Tăcerea glacială a celor două femei era atât de semnificativă, încât el mai făcu o plecăciune, adresată de

data asta numai patroanei, după care ieși.

— Dumnezeule, cum văd, fetița mea, tu n-o să te măriți niciodată! auzi în spatele lui glasul dezamăgit al mamei.

Și, cum era, un bărbat cu maniere fine, grăbi pasul.

Nu de alta, dar nu era sigur dacă, până la urmă, doamna n-avea să lanseze la adresa lui câteva înjurături zdravene, sau dacă domnișoara n-avea să vină fuga după el, ceea ce ar fi fost mai grav. Se sui repede într-o trăsură care trecea pe acolo întâmplător și-i porunci birjarului să dea bice calului.

Și astfel, pierdu prilejul de a vedea cum, din dosul ferestrei, se uită multă vreme în urma lui, fata aceea uscățivă, care-l zărea pe prințul din poveste într-o trăsură ce, din păcate, se îndepărta.

Această întâmplare avu darul să-l lecuiască pentru totdeauna de dorința de a pătrunde în țesătura mult prea complicată a comerțului cu morții. Îi spuse birjarului să meargă direct în strada Veneția, la întreprinderea Weinert și Fuchs, încredințat că va trebui să intre în joc cu mâna goală.

*

Ține minte, băiete, că în apă se sare cu capul înainte, și cu cât e apa mai rece cu atât trebuie făcută treaba mai repede și fără cea mai mică șovăială. Dacă n-aș avea o fire norocoasă, așa cum o am, și dacă n-aș fi fost conștient de faptul că necazurile sunt un bun îndrumător în viață, crede-mă, m-aș fi urcat în primul tren și m-aș fi întors la Viena. Aș fi fost întâmpinat cu dragoste și duioșie, însușiri cu care prima mea soție era înzestrată din belșug, și, dacă m-aș fi mulțumit cu optzeci de guldeni pe lună, aș fi dat din mână plictisit de întreaga poveste și singura mea grijă ar fi fost dacă să ies la plimbare în Prater sau să fac o excursie cu vaporul pe Dunăre. Dar așa cum tatălui meu nu i-a fost lene să se duca și de zece ori la un țăran dornic să vândă o iapă, ea apoi să-l curețe oricum de toți banii la jocul de cărți, tot așa și eu am simțit chemarea de a face curățenie și de a înlătura dezordinea din întreprinderea Weinert și Fuchs. O

să revopsesc fațada magazinului, îmi spuneam în sinea mea, o să scot clopoțelul acela idiot de deasupra ușii și o să-l înlocuiesc cu unul oai să scoată un clinchet îngeresc, o să arunc dracului palmierul acela de hârtie plin de praf și o să fac o aerisire zdravănă, ca să dispară mirosul acela de rom ordinar, pentru că în întreprinderea mea se va consuma Cordon-bleu sau Steinhäger. Da, băiete, până la asemenea amănunte am mers cu gândul, asemenea detalii mi s-au înfiripat în minte când am pus mâna pe clanța prăvăliei și am auzit sunetul clopoțelului.

*

Se întâmplă ca în ziua precedentă. Mai întâi îl izbi un iz nedefinit de coroane uscate, pe urmă însă desluși că era fum de țigară de foi ieftină. Și, firlește, peste tot prezentul miros de rom. Ori poate duhoare? Greu de spus: băutorului de rom i se pare, desigur, aromă, celui ce-l adulmecă doar i se pare mai potrivit cuvântul din urmă. Categorie însă, niciunul n-avea ce să caute într-o întreprindere de pompe funebre, care ar fi trebuit să fie o insulă a liniștii și a contemplării.

Cât dle naiv era acel tânăr, crezând că întreprinderea de pompe funebre este locul de pregătire pentru eternitate! Curând sosi și momentul când își dădu seama că până și aici proprietarul e nevoit să se ciorovăiască și să se tocmească la sânge cu urmașii care, după ce-și în-

(gropau rubedeniile, uitau cu desăvârșire nu numai de doliu și de reflecțiile despre viață și moarte, dar și de plata pentru prestarea serviciilor de înmormântare.

Îți mărturisesc, băiete, că niciodată nu m-am supărat pe oamenii cărora nu le plăcea să plătească, pentru că, cinstit vorbind, și mie tocmai aceasta îmi displace cel mai mult dintre toate îndeletnicirile omenești. Iar sust^t tragerea mi se pare la fel de dreaptă ca și obținerea plății prin constrângere. Nici nu-ți dai seama, băiete, cât de searbădă ar fi viața dacă n-ar exista acest joc etern! Oamenii s-ar gândi numai la ei, ori la eternitate și ar deveni plicticoși sau mohorâți. Duelul permanent dintre datornic și creditor face

din lume o arenă interesantă.

Se înțelege că sunt un păcătos, căci în ciuda faptului că, personal, nu-mi place să plătesc, îmi dau totuși silința -să-i determin pe alții să-mi plătească, bucuroși, iar uneori -s-a întâmplat să-i oblig prin mijloace nu din cele mai onorabile, dar, ce să-i faci, așa-i regula jocului. Quel mai frecvent am folosit reproșurile oarecum exagerate, spunând că pot avea înțelegere față de acel ce nu achită nota pentru o pianină livrată la domiciliu, întrucât pianina e un lucru de nilmie și, pe deasupra, mai tulbură și liniștea vecinului, dar că e o atitudine absolut condamnabilă să nu plătești înmormântarea unei mătuși, devenind în felul acesta datornic în fața eternității cerești. Atâta timp cât omul nu vinde pianuri, această reflecție

i se pare, eventual, rațională. În realitate însă e o jumătate de adevăr înșelător, cu care ne întâlnim adeseori în viață.

Din obscuritatea prăvăliei răsări un bărbat mărunțel cu o înfățișare foarte greu de definit, careul măsură îndelung pe proaspătul sosit, cu o privire adâncă și înțeleaptă. Nici nu-l întrebă ce. Dorește, căci, vorba ceea, ce-ar putea să dorească cineva în această dugheană amărâtă?

De aceea unchiul Josef nu 'se supără pe el, dar nici lui, nu știu cum, nu prea îi venea să deschidă vorba.

Omul făcu o mișcare echivocă, ce putea să însemne deopotrivă „luați loc” sau „cărați-vă”. Unchiul se așeză pe un fotoliu atât de șubred, încât abia se mai ținea să nu se risipească.

Se foi nemulțumit și spuse:

— Cum văd, aveți o mobilă nenorocită...

Și după ce își plimbă puțin ochii prin încăpere, se grăbi să adauge:

— În general e o atmosferă nu prea îmbucurătoare în magazinul dumneavoastră...

Salariatul îi răspunse zâmbind:

— În asemenea locuri n-are omul timp să se gândească. La lucruri deșarte. Ați binevoit să vedeți cum sunt înzestrate alte întreprinderi die pompe funebre?...

Vorbele lui avură darul să-l intrige pe unchiul meu:

— Stimate domn, de fapt, nici nu știu cine sunteți, deci, stimate domn, hm...

— Numele meu e Sustr, rosti omulețul, așezându-se pe îndelete într-un fotoliu care, firește, aparținea unui alt gen de mobilă.

De scârțâit însă scârțâia la unison cu celălalt.

— Va să zică nu sunteți domnul Zelinka!? spuse unchiul oarecum surprins.

— Nu, sunt doar locțiitorul lui. Domnul administrator Zelinka e plecat cu o treabă ce nu suporta amânare...

Unchiul mai trase o dată în piept mirosurile acelea dezagreabile, apoi îl întrebă:

— S-ar putea să fie, întâmplător, acasă?

— S-ar putea, admise domnul Sustr.

— Nu cumva e bolnav?

— Nici asta n-ar fi exclus. Pe o vreme atât de... aspră, țină să sublinieze domnul Sustr.

— Pe scurt, e beat criță, nu-i așa?

Omulețul tăcu, ridicând brațele în sus ca și când ar fi vrut să spună: „și asta se poate, dar nu e în căderea mea să-l judec”.

Unchiul își mai roti odată privirea prin dugheană, de data asta însă mai încet și mai temeinic:

— Așadar, în felul ăsta și în aceste condiții îi primiți dumneavoastră pe urmași... vreau să spun, pe clienți! Rușine!...

Domnul Sustr se - uită în jurul lui cu niște ochi plini de compătimire, de parcă ar fi vrut să-i împărtășească nemulțumirea.

— Cine credeți că sunt eu? i se adresa deodată unchiul Josef cu o voce severă.

— Judecând după comportament, nu binevoiți a fi un urmaș îndurerat care a venit să trateze o înmormântare, răspunse domnul Sustr, zâmbind cu gingășie.

— Cum puteți ști? îl întrebă unchiul Josef, repezit, vrând să-l încerce pe omulețul din fața sa, care avea darul să-l

înfurie și să-l intereseze în aceeași măsură.

— Asta se cunoaște... Adică eu... cunosc, știți, dacă îmi permiteți, pentru treburi din astea am eu mirosul meu. Când e un mort pe aproape, îl simt numaidecât.

— Ce tot vorbiți? Cum, un asemenea lucru poate fi... mirosit?

— Da, răspunse domnul Sustr cu o siguranță calmă și dezarmantă.

Pe unchiul Josef îl luă cu fiori re-ci și renunță să mai pună alte întrebări. Se plimbă un timp prin dugheană, descoperind la fiecare pas dezordinea și murdăria.

— Va să zică, dumneavoastră sunteți locțiitorul domnului Zelinka... și stați aici, toată ziua nu-i așa?

— O, nicidecum, onorate domn. În felul ăsta n-aș eăștiga nici pentru apă chioară și cu atât mai puțin...

— Pentru rom! interveni unchiul Josef cu glas tunător.

Omulețul ezită un pic, apoi îi replică:

— Nu sunt împotriva romului, dar personal, prefer *alașul*. Uneori nu disprețuiesc nici „Ucigă-l toaca” mai cu seamă pe o vreme ca asta.

Unchiul trase din nou în piept mirosul din jurul lui și spuse cu mirare:

— Cu alte cuvinte, aici se simte mirosul lui „Ucigă-l toaca”? Pe ăsta nu-l cunosc...

— O băătură tare, v-o pot recomanda cu toată încrederea, se învioră deodată domnul Sustr.

Apoi sărind sprinten de pe scaun, se repezi spre o masă de scris veche cu sertare mari, scoase de acolo e sticluță, nu mai mare de o jumătate de litru, aflată firește la îndemână, și, după ce deșurubă dopul, îi oferî musafirului să bea direct din sticlă.

Buimăcit un pic, unchiul Josef apucă sticla și, după ce o miroși, clătină din cap:

— Nu, mulțumesc, nu-i pe gustul meu. De altfel, am venit aici cu1 alte treburi.

— Bineînțeles, încuviință domnul Sustr, și, subțîindu-și ochii, trase o dușcă zdravănă.

Apoi, punând sticla la loc, în sertarul biroului, continuă:

— Mai întâi am crezut că sunteți de la percepție, dar domnii de acolo umblă altfel îmbrăcați. De aceea, mă gândesc că sunteți avocat. E vorba cumva de litigiul acela cu facturi neachitate din decembrie anul trecut? Ori de afacerea cu monumentul măcelarului Kabourek de la cimitirul Olsany? Nici asta? Atunci...

— Sunt proprietarul firmei Weinert și Fuchs, îl întrerupse unchiul, rostind aceste cuvinte cu toată solemnitatea de care era capabil și cu hotărârea pe care i-o impunea calitatea sa de proprietar deplin al unei întreprinderi, chiar dacă nu dintre cele mai. Importante.

Domnul Suistr își lăsă capul într-o parte, ca și când l-ar fi înșelat auzul, pe urmă îl privi pe unchiul Josef cu acea compasiune care i se citea pe față ori de câte ori stătea de vorbă cu un urmaș îndoliat:

— În cazul acesta vă rog să primiți condoleanțele mele.

— Condoleanțe? Pentru ce? întrebă unchiul meu abia trăgându-și răsuflarea.

— În primul rând, așa-i obiceiul la noi. În al doilea rând, întreprinderea asta suferă de multe boli, și dacă ar fi om și ar zăcea în spital, aş sta numai la căpătâiul ei, răspunse domnul Sustr cu fermitate și convingere în glas.

— Ascultă, domnule Sustr, dumneata ești beat?

— Da, domnule șef, sunt, dar asta să nu fie o piedică în discuțiile noastre, pentru că pe mine rareori mă veți găsi treaz. Beția a devenit la mine un fel de obicei, iar soția mea, cea mai bună soție din lume, pretinde că atunci când sunt treaz, nu mai e de trăit cu mine, atât sunt de nesuferit... Așadar, dumneavoastră binevoiți a primi de la această întreprindere optzeci și trei de guldeni lunar...

— O batjocură! strigă unchiul cu justificată mânie.

— Depinde, uneori ne dau serios de furcă până să-i vedem adunați grămadă, credeți-mă, domnule șef.

Unchiul Josef asculta cu mare plăcere această nouă formulă de adresare; în gura domnului Sustr, de unde se revărsa mirosul de rachiu numit „Ucigă-l toaca” avea chiar

rezonanța blândeții și a devotamentului.

— Dumneata crezi că această întreprindere nu-i în stare să producă optzeci de guldeni lunar?

— Cum aş putea să cred așa ceva, domnule șef, dar... Ce mai, ne lipsește aici o mână energică, se plânse domnul Sustr, cu sinceritatea oamenilor veșnic amețiți de băutură. Nouă ne trebuie un bici deasupra capului... De pildă, azi... Știți dumneavoastră câte afaceri ne scapă? La generală sunt cel puțin cinci cazuri sigure. Chirurgia n-o pun la socoteală, acolo e cu surprize, iar eu sunt introdus mai curând la bolile interne. Deci, cum spuneam, cinci cazuri, din care două pneumonii și un marasm senil, pe scurt, mergeam la fix... Iar eu stau aici și lâncezesc pentru că cineva trebuie să rămână în prăvălie, cu toate că, între noi fie spus, nici dracul nu dă pe aici! Dumneavoastră, se înțelege, binevoii a fi o excepție. La spitalul din Vinohrady am, ce-i drept, un coleg, dar de ăsta nu sunt sigur dacă nu vinde cazurile noastre lui Habisek fiindcă îi dă cu un gulden mai mult decât noi... La Filantropia azi nu moare nimeni, dar, oricum, ar trebui să fie acolo un om de-al nostru, ca să țină evidența...

— Cum adică? Treaba asta... așa se face? izbucni unchiul Josef înspăimântat.

— Bineînțeles, domnule șef, azi nu mai e ca înainte, să aștepți ca oamenii să se prezinte singuri. Azi, orice întreprindere de pompe funebre trebuie să aibă câteva „păsări negre”⁴. Fără astea nu faci nicio treabă. Oamenii în zilele noastre se răsfăț.

— Și dumneata ești... cum ai spus?

— Așa cum ați auzit, o „pasăre neagră”, asta sunt. Așa a început să ni se spună de când pândim în preajma spitalelor... Dumneavoastră ați binevoit să faceți aluzia că beau. Încercați, domnule șef, să stați o zi întreagă în fața generalei, lângă gardul de fier, fără să beți! Noi, păsările negre, am ajuns să bem aproape ca doctorii, căci, vorba

ceea, vedem tot timpul numai răposați. Și asta, credeți-mă, nu-i un fleac, chiar dacă așa cum se spune, ăsta-i mersul lumii. Da, da, lumea e plină de morți. V-a dat vreodată prin minte, domnule șef, că atunci când doi oameni se întâlnesc ar trebui să se întrebe între ei: care din noi va merge la înmormântarea celuilalt? Altfel nici nu se poate pe această lume. Din doi, întotdeauna unul moare înainte. De pildă, dumneavoastră ați venit azi aici și stați de vorbă cu mine. Iar eu vă pun întrebarea: o să vă îngrop eu pe dumneavoastră, domnule șef, ori dumneavoastră pe mine? Să nu mi-o luați în nume de rău, dar altfel nu se poate în această vale a piângerii, și tocmai de aceea beau.

Unchiul Josef tăcu un timp mai îndelungat, ușor zguduit de perspectiva nu prea senină a întreprinderii sale, și foarte zdruncinat de acea adiere a Veșniciei pe care domnul Sustr îl făcu s-o simtă.

— Mă rog, începu el într-un târziu, să zicem că e așa cum spui dumneata. Totuși eu sper să mai. Treacă încă multă vreme până să avem nevoie, ca să zic așa, de serviciul acela reciproc.

Domnul Sustr schiță un zâmbet de bucurie, lucru neobișnuit pe chipul său posomorit:

— Cum văd, sunteți într-adevăr un șef înnăscut. Ce mai, sub șefia dumneavoastră întreprinderea o să înflorească. De asta sunt convins. Și vă mai spun că o să trăiți mult și, credeți-mă, mirosul meu nu mă înșală.

După ce mai discutară un timp despre problemele vieții și ale morții și mai cu seamă despre tarifele stabilite pentru asemenea treburi, se ridicară și ieșiră din prăvălie, deoarece se făcuse ora prânzului. Unchiul Josef se dovedi a fi cavaler și-l conduse pe domnul Sustr la cârciuma cea mai apropiată, adică la Traicu, unde la amiază trăgeau căruțașii și cărbunarii, iar seara veneau cetățenii din cartierul învecinat, Podskali. Pentru începutul mesei festive în doi, unchiul comandă două coniacuri. Domnul Sustr însă refuză.

— Domnule șef, în ceea ce mă privește ar fi păcat, și-apoi, e și prea tare pentru mine. Dacă mi-ați îngădui, eu aș

lua pentru stomac un pic de ralchiu de chimen. De altfel, dumnealor mă cunosc și-mi știu obiceiurile...

Și astfel i se aduse unchiului un coniac pe care cârciumarul îl servea din an în paște, iar domnului Sustr, într-un pahar gros, cu colțuri, din acelea din care bieau birjarii dimineța, un rachiu de chimion pe care acesta îl dădu peste cap într-o clipită. După aceea ochii i se încețoșară un. Pic și dumnealui glăsui:

— Acum să mai vină și o ciorbă de burtă și omul începe să priceapă că viața e într-adevăr frumoasă.

Din gura păsării negre, cuvintele acestea răsunau neobișnuit de veridic...

*

Da, băiete, del ce să te mint, când am plecat spre Praga, îmi spuneam într-un colț al inimii mele – și asta cu toată modiestia – că mă voi întoarce la Viena ca un strălucit învingător, că-l voi răpune pe acel domn Zelinka, făcându-l să se pocăiască și astfel să-mi majoreze cota ce mi se cuvenea din venitul întreprinderii. M-am înapoiat însă zdruncinat de starea deplorabilă a averii mele neașteptate, ca să fiu sincer, m-am înapoiat aproape învins.

Nici n-aș fi în stare să-ți descriu întâlnirea mea cu administratorul întreprinderii, dar, mai cu seamă, n-aș izbuti să găsesc cuvintele potrivite pentru a-ți zugrăvi chipul lui, căci o asemenea îmbinare de toțială prostie și jale nu mai văzusem în viața mea. Credeam că mă privește așa, ca să mă intimideze și, crede-mă, n-a lipsit mult să nu-i piâng de milă. Cu mutra lui nici nu putea fi altceva decât salariat la o întreprindere de pompe funebre. În realitate însă era un pișicher viclean Uns cu toate alifiile. A refuzat categoric să-mi spună partea ce-mi revenea și, în aceste condiții, a trebuit să-i spun – cu tot regretul – că renunț la serviciile lui.

Da, așa i-am spus, și cred că asta l-a făcut să se cutremure, căci, în esență, era un om simplu.

Numai că nici mie nu-mi ardea să râd; Loty începuse să-mi scrie scrisori urgente și desperate, întrebând ce se

întâmplă cu mine, eu îi răspundeam scurt și concis, uneori prin telegramie, asigurând-o că o iubesc, dar, nu înțeleg de ce, ei nu i se părea de ajuns și astfel, la un moment dat, m-am trezit cu fundul în două luntri și nu știam de care să mă țin cu ambele mâini. Averea, băiete, e un blestem și cel mai rău e când ai o avere mică, așa cum aveam eu în acel moment. Ești sărac, dar nu te bucuri de acea splendidă seninătate a săracilor lipsiți de orice griji. Suferi de boala bogăției și, de fapt, n-ai nimic. Ai probleme, dar n-ai bani. Neplăcută afacere. Asta era, băiete, situația mea, și mi-aș fi plâns eu singur de milă, dacă m-aș fi priceput să fac o mutră la fel de tristă ca vampirul acela de Zelinka.

Am cumpărat două sticle de „Ucigă-l toaca” și una de alaș, și am început tratative cu domnul Sustr, cerându-i să preia el treburile întreprinderii, firește pentru un timp, până la reîntoarcerea mea de la Viena. Mai întâi, domnul Susitr s-a îmbătat, pe urma a căzut die acord, dar un asemenea acord e nesigur ca vântul de dimineață, în același timp, mizerabilul mi-a spus că nu-mi. Poate garanta majorarea cotei pentru că numirea sa în funcția de administrator al întreprinderii nu schimba cu nimic starea lucrurilor. Trebuia făcută o transformare radicală, afirmă el, și pentru asta nu era nici timp și nici cu putință, de vreme ce eu nu intenționez să rămân la Praga.

Imaginează-ți, deci, cât de cătrănit am plecat din Praga! Ar fi fost cazul să mă bucur de revederea cu drăgălașa mea soție, mai în vârstă, dar înțeleaptă, de grija ei față de mine, de liniștea onorabilei case de raport vieneze cu portăreasa agreabilă, care-mi spunea conașule, de mâncarea gustoasă, pregătită de Loty de fiecare dată când venea acasă de la prăvălia ei. Pe mine însă, au început, deodată, să nu mă mai intereseze nici plimbările în Prater, nici frumoasele ocazii de a călări din când în când câte un cal închiriat; și nici măcar ideea de a reveni în vechea societate a baronilor și conteselor, false sau autentice, nu mă mai amuza. Pe scurt nu mă mai. Ispitea nimic, mă simțeam dezechilibrat, de parcă mă clătinam oscilând între

două femei. Dar, aş spune, că dezechilibrul meu era cu mult mai grav.

N-o să mă apuc acum să-ţi descriu toate simţămintele care m-au încercat. E mult de atunci, – şi am trecut peste de, iar dacă le pomenesc, e numai ca să-ţi fie de învăţătură. Deci, ţine minte: nu poţi fi slugă la doi stăpâni şi, cu atât mai puţin la un stăpân şi la o femeie. Iar stăpânul meu devenise comerţul. Am simţit deodată că eram predestinat să săvârşesc lucruri măreţe, dar împrejurări nefericite m-au împiedicat de la îndeplinirea lor.

Şi, astfel, am stat tot timpul cătrănit în compartimentul de tren şi, închipuieşte-ţi, mi-a scăpat cu totul din ochi o fată neobişnuit de frumoasă, care se urcase undeva pe la Budejovice şi a eborât abia la Linz. Toţi. Călătorii se uitau la ea, iar un negustor grăsuliu din Tabor şi-a aranjat o întâlnire cu ea în timp ce eu stăteam în colţul meu, ţeapăn ca o bucată de lemn şi pe dinaintea ochilor mi se perindau toate necazurile. Şi azi socotesc că a fost păcat să las fata aoea să coboare, fără să aflui măcar cum o cheamă...

*

Primirea la Viena a fost grandioasă, şi trebuie spus că o asemenea primire ar fi netezit cutele de pe fruntea oricărui bărbat. Nu însă de pe fruntea unchiului, care, ca toţi eroii legendari, purta în el altă chemare şi alt destin. Mâna delicată a soţiei sale, care se întindea spre el cu gingăşie şi nerăbdare, n-a putut să-i estompjeze halucinaţia întunecată din faţa ochilor. La Ulise era umbra pământului natal, Ithaka, la unchiul meu întreprinderea de pompe funebre; la drept vorbind deosebirea nu-i esenţială, căci lucrul principal care-i dă imbold omului este dorinţa sa neîmplinită.

Sărutându-l pe amândoi obraji, cu obişnuita ei afecţiune şi pudoare, doamna Loty ar fi dorit să surprindă în ochii juvenilului ei soţ o sclipire de duioşie dar, în loc de asta, citi în ei doar nişte) e gânduri negre. Seara aşteptă să audă declaraţiile lui furtunoase, că nu mai putuse de dorul ei şi ce minunăţie e acest *Wiener schnitzel*, servit cu cartofi prăjiţi şi compot, pe masa sărbătorească împodobită cu

lumânări (pe care, din spirit de economie, nu le aprinsese), dar nu avu parte nici de această bucurie. Lumânările îi amintiră unchiului de întreprinderea de pompe funebre și, în timp ce mânca fără poftă, îi vorbi (în locul declarației de dragoste) despre necazurile lui, și despre afacerea de nimic pe care i-o cedase.

Orice femeie s-ar fi considerat jignită, ca să nu mai vorbim de faptul că doamna Loty era, pe deasupra, și negustoreasă. I se păru că în spatele cuvintelor adresate de bărbatul ei auzea reproșul: ai trecut dinadins pe numele meu o afacere falimentară! Și chiar dacă înțelegea că, în decursul anilor de când primul ei soț nu se mai ocupase deloc de comerțul său din Praga, multe lucruri s-au putut înrăutăți, totuși, acele culori cumplite de sumbre în care Pepri al ei îi zugrăvea situația de la Praga

i se păreau exagerate. Și începu să-l contrazică. Așa se face că, până la urmă, oei doi soți, uitând de rangul lor, se luară la ceartă ca doi tarabagii, ceea ce, firește, nu putu să aibă decât un deznodământ nedorit.

Doamna Loty își împinse sânii înainte, nicidecum din motive de dragoste pătimasă, așa cum s-ar fi convenit, ci de mânie, iar unchiul Josef începu să umble, de colo până colo, furios ca un tigru păcălit, prin odaia în care sfârâiau arzătoarele candel'abrului cu gaz. În cele din urmă – și asta avu darul s-o irite cel mai mult pe stăpâna casei – aruncă pe covor mukul țigării de foi nestinse.

Vai, iată ce face din om grija pentru averea lui!

În același timp, și asta era lucrul cel mai grav, doamna Loty simți că omul acesta înfiorător avea de fapt dreptate, afirmând că întreprinderea nu poate fi condusă de la distanță. Și totuși ideea că-l pierde, dacă îl lasă să plece definitiv la Praga, îi întunecă mintea ei limpede de negustoreasă.

Și fu o seară furtunoasă și o noapte tăcută, căci pacea nu se ivi nici în patul cu tăblia din față gravată, și cu bile mari, rotunde, în loc de picioare. Iar demonul discordiei nu-i părăsi nici a doua zi, când amândoi ar fi avut prilejul să-și

potolească mânia, ea în prăvălia cu mărunțișuri, iar el în cafenea cu personal de sex opus.

★

În zilele acelea unchiul se întâlnește absolut întâmplător cu unul dintre prietenii săi de studenție, acum om așezat și doctor în *medicinae universae*, și se așezară amândoi într-o cafenea, ca să-și amintească de vremurile fragedei lor tinereți. Doctorul se arată entuziasmat, aflând ce devenise fostul student în medicină veterinară, și în timp ce ospătarul deschise din dispoziția lui o altă sticlă, exclamă cu însuflețire:

— Păi, vezi, de fapt noi tot colegi am rămas! Și unul și altul ne ocupăm, ca să zic așa, de soarta oamenilor... Da, domnule ospătar, dumneata ar trebui să fii fericit, că încă n-ai încăput pe mâna noastră!

Domnul ospătar zâmbi, făcând o ușoară plecăciune, și-i servi cu amabilitate.

Unchiul, meditănd apoi cu ochii ațintiți asupra paharului, spuse la rândul său:

— Noi doi, ca să zic și eu așa, ne aflăm unul la începutul iar celălalt la capătul aceluiași proces. Tu, cu șarlataniile tale, îmi pregătești oamenii așa cum se cuvine, iar eu, după aceea, repar ce-ai stricat. Cu alte cuvinte, acopăr insuccesele tale cu munți de coroane.

Și discutară așa, umplând mereu paharele, când, deodată, doctorul își aminti de fata aceea pe care, cândva, unchiul i-o recomandase ca pacientă.

— Anezka, oftă unchiul cu duioșie, întorcându-se cu gândul la dragostea lui îndepărtată și naivă, la lumina lunii, pe palierul sărăcăcios al bătrânei case de raport.

— Exact, era un TBC deschis și parțial cicatrizat. Fata asta mi-a devenit pe urmă pacientă la policlinică unde, mă înțelegi, veneau numai amărății. Am vorbit cu ea de câteva ori despre tine. Frumoasă faptură, străvezie însă, așa cum se întâmplă de obicei la boala asta.

— Și ce s-a întâmplat cu domnișoara Anezka? întrebă unchiul, suspinând. (Îl cuprinsese o ușoară melancolie; ah,

Doamne, omul își aduce cu plăcere aminte de iubirile sale nesăbuite, mai cu seamă după ce a terminat de mult cu de.)

— În primul rând, nu mai era domnișoară, ci doamnă. Se căsătorise cu un fel de unchi rămas văduv, la care locuise.

— Va să zică până la urmă tot a avut parte de ea, destrăbâlatul! mormăi unchiul cu senzația că doctorul îl păgubise de o iluzie din tinerețe.

— Nu știu cum era, dar interesant e că i-a supraviețuit! Ea, atât de bolnavă, și-a îngropat bărbatul!

— Așadar, e văduvă, rosti unchiul cu evident interes.

— Tu nu mă ascuți și nu mă lași să vorbesc până la capăt, se supără doctorul amețit de băutură. Voiam să-ți spun că i-a mai supraviețuit câteva luni, ceea ce înseamnă, mă înțelegi, că... și ea... Ei, da, *exitns*, prietene... Se pare că menajul acela i-a pus capacul...

— Cum? A murit? Întrebă unchiul Josef, lăsând paharul pe masă.

— Da, închipuiește-ți, alaltăieri...

— Dumnezeule, gemu unchiul copleșit de tristețe și părere de rău. A fost întotdeauna o ființă plăpândă... așa... ca o adiere, ca strălucirea lunii.

— Așa e, până și pe masa de disecție era străvezie încuviință doctorul.

Unchiul era ispitit să se ridice în picioare în slemn de omagiu, dar nu-l mai țineau bine picioarele și, în afară de asta, căzuse pradă amintirilor sale de demult. Și astfel, băură în continuare, întristați de zădărnicia vieții.

— Biata de ea, reluă într-un târziu unchiul Josef; merita o soartă mai bună, dar eu n-am fost în stare să i-o ofer. O să repar după moarte ceea ce n-am reușit în timp ce trăia. Da, prietene, o să-i fac o înmormântare de-o să vuiască toată Viena, căci, vorba ceea, la așa ceva mă pricep! Da, da, patru cai albi și coroane multe... Iar pe sicriu zăbranic alb, cu toate că a fost femeie măritată, fiindcă ea... era țesută... din razele lunii... da, din razele lunii...

Apoi, la lumina lunii ce începuse să pălească odată cu

apropierea dimineții, porni cu o trăsură spre casă, încărcat de sentimente duioase și de remușcări, nu de – alta, dar nu era deprins să bea atât de mult și capul îi pocnlea de durere.

Doamna Loty îl întâmpină cu un aer mai mult decât glacial. Deși din prima căsnicie asemenea situații nu-i erau cu totul străine, acum vedea în asta un fel de dispreț și de aceea se consideră ofensată. Ca să nu mai vorbim de faptul că unchiul Josef ofta mereu, bolborosind ceva despre o fată tânără pe care moartea nemiloasă o secerase pilea timpuriu, și doamna Loty îl suspectă, bănuind că beția lui ar fi fost de ordin sentimental.

Peste prăpastia dintre cei doi soți nu fu aruncată, deci, nicio punte, ba, dimpotrivă, prăpastia se lărgi și mai mult.

Nu cred că nimfa Calipso să fi fost, pe insula ei părăsită, într-o situație mai grea decât doamna Loty la Viena. Dorința de a pleca îl înstrăina pe Ulise de nimfa lui și nu-l țineau în loc decât apele umflate ale oceanului. Cu* toate acestea, ea știa că într-o bună zi el se va urca pe pluta lui șubredă și va porni în larg. Doamna Loty simți că Peprl al ei pornise de pe acum în larg și, ceea ce era mai g: av, pe marea vinului!

Desigur, uneori viața ne împiedică să dăm curs generozității noastre care ne îndeamnă să întreprindem acțiuni de mare anvergură, așa cum ne-am propus, și ne impune banalitatea ei, indiferent dacă asta ne convine sau nu. Așa i se întâmplă și unchiului meu atunci când îl vizita pe unul din colegii săi vienezi – proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre – căruia-i împărtăși hotărârea sa de a organiza acolo o înmormântare grandioasă. Află cu acest prilej că așa ceva nu era cu putință pe teritoriul Vienei, concesiunea lui fiind valabilă numai pentru Praga.

— Problema ar putea fi însă rezolvată printr-o colaborare colegială, îi spuse cu distincție și sobrietate proprietarul întreprinderii, în biroul său la fel de distins și de sobru.

Apoi sună și-i dădu dispozițiile corespunzătoare slujbașului care intră în aceeași clipă.

Pe unchiul Josef începu să-l roadă invidia profesională și își puse în gând să-și instaleze și el la Praga o sonerie la al cărei auz domnul Sustr să-și facă apariția în încăpere.

Pe urmă se angajară într-o discuție despre dificultățile comerțului și se întreținură în felul ăsta până când se întoarse slujbașul care, fără să sufle o vorbă, îi întinse șefului un bilețel, ca apolsă dispară în aceeași liniște desăvârșită.

Proprietarul își încruntă sprâncenele, arborând un aer solemn:

— Domnule coleg, îmi pare foarte rău, dar aflu că doamna cu acest nume a fost înhumată ieri, în groapa comună, ținându-se seama de precara sa situație materială. Treaba asta se face, bineînțeles, fără noi.

Unchiului nu-i rămase nimic de făcut decât să ofteze.

— Firma noastră ar putea totuși să vă vină în întâmpinarea doleanțelor dumneavoastră, organizând depunerea unei coroane la locul unde sunt duși de obicei răposații în asemlenea împrejurări.

— Și unde poate nici nu zace persoana în cauză, se grăbi unchiul Josef să-l completeze.

Proprietarul firmei admise și această posibilitate, printr-o ușoară strângere din umeri, căci era de felul lui un bărbat cu o purtare aleasă.

— Vă mulțumesc respectuos pentru bunăvoință și am onoarea să vă salut colegial, adăugă unchiul meu și, în timp ce se retrăgea, domnul în negru îi făcu o plecăciune adâncă..

Străzile erau înțesate de lume, aerul împrăstia miresme îmbietoare, iar pe la colțuri stăteau fete tinere cu coșulețe de flori. Era primăvară și, la fiecare pas, unchiul Josef se descotorosea de apăsarea tristă a morții. În definitiv, până și cea mai pompoasă înmormântare nu-i decât o mângâiere destinată celor vii și nicidecum morților, își spuse el în cele din urmă, căci întotdeauna avusese

*

Înclinații spre filosofie.

Și, cum avea și înclinație spre dragostea de viață, lovi de câteva ori aerul cu bastonul ca să-și întregească ținuta primăvăratecă și, după ce-i zâmbi cu drăgălășenie unei vânzătoare de flori, cumpără de la ea un buchet mai mare de violete. Ceru apoi să i-l lege cu o panglică frumoasă și-i lipi în palmă bănuțul așa fel încât fata roși de fericire.

Întrucât destinul îl împiedicase să cumpere o coroană pentru dragostea decedată, cumpără, cu înțelepciune, violete pentru soția sa în viață și, cu pas grăbit, se îndreptă spre magazinul ei. Galant, o ajută să tragă oblonul și-i sărută mâna. După aceea, porniră împreună, braț la braț, spre un mic restaurant. Pe străzi cameloții strigau ceva despre criza din Balcani, dar asta, la Viena nu mai stârnea acum interesul nimănui.

Violetele își răspândeau parfumul lor suav, și Zeul Amor prinse din nou să surâdă. Iar mai târziu, în noaptea aceea, peste patul conjugal se arcui curcubeul septicolor al împăcării.

Anezka, odihnește-te în pace!

★

Timpul trecător! Tămăduitor al durerilor și făuritor de altele noi! Prieten și ucigaș deopotrivă!

Se scurgea la Viena, pe străzile deasupra cărora coborau molatec serile de vară și cețurile toamnei, – colorând frunzele din Prater, semănând amărăciunea și aducând uitarea. Timpul trecător, – agreabil și nesuferit, – mâna zilele înainte, lăsându-le să cadă ca frunzele uscate, iar oamenii, trăind de la o zi la alta, erau mulțumiți, deși, în realitate, ar fi trebuit să-i nemulțumească faptul că anul se scurgea atât de repede și ei nu făceau decât să așeze pe masă noul calendar, cu sentimentul că în acest răstimp nu se întâmplase nimic, ci, dimpotrivă, totul era în perfectă ordine.

Și totuși, fiecare an ce se scurge e în esența lui o tragedie: pentru însuși faptul că nu se mai întoarce niciodată.

Morții coborau în pământ și în uitarea omenească,

domnul Sustr îi trimitea unchiului Josef cu regularitate cota sa lunară, cu un spor neînsemnat, unchiul se repedează din când în când la Praga și iar se întorcea, și povestea era în felul ei frumoasă, pentru că în fond ce-i lipsea? Și ce-i lipsea doamnei Loty? Și în general, ce le lipsea oamenilor în acea vreme?

Timpul trecător, dulce și amar deopotrivă...

Știri sosite din îndepărtatul orășel de baștină îi aduceau la cunoștință unchiului că neastâmpăratul său tată a fost blagoslovit la bătrânețe nu numai cu o nevastă tânără, ci și cu o putere binecuvântată și, drept urmare, soția lui aducea pe lume copil după copil, lucru considerat de surori un păcat, de fratele Vincenc o nenorocire. Dar unchiul Josef, departe de toate astea, se amuza și-i trimitea părintelui scrisori de felicitare, căci pe atunci nici prin minte nu-i trecea că toți acești copii erau rudele lui și într-o bună zi vor veni la el cu pretenții.

Supunându-se legii timpului, doamna Loty îmbătrânea. Deocamdată însă fenomenul se manifesta doar prin aceea că dimineața se trezea cu un ceas mai devreme, spre a se dedica mai mult îngrijirii tenului. Și în toată casa mirosea a apă de violete și a pomadă americană veritabilă, la mare modă în acele vremuri, iar sâmbăta, distinsa doamnă își prepara o mască specială, în care timp lui Peprl nu-i era îngăduit să se arate pe acolo. Potrivit unei rețete secrete a răposatei împărătese Elisabeta, doamna Loty își puneă pe față felioare de carne de vițel.

Unchiul pleca bucuros de acasă, și nu numai sâmbătă, ci și în celelalte zile, căci între timp reînnoșase o serie de legături folositoare și putea fi văzut din nou la Sacher și la Operneafe. Ori de câte ori privea în oglindă, trebuia să-și mărturisească în gând că și pe chipul lui săpau colții timpului. Era tânăr alături de soția lui, dar june nu mai era. Când omul se află în pragul celor patruzeci de ani, mai poate fi un excelent amant și un fermecător om de societate, dar tinerețea e pe cale să apună.

Sărbătoriră a zecea aniversare a nunții și în felul acesta

trecură cu bine semicentenarul doamnei Loty.

Totul era în cea mai perfectă ordine, viața se scurgea agreabil, alunecând ca bărcile pe Dunărea albastră.

Până când, într-o frumoasă zi de vară, gingașul timp, încărcat de aroma grânelor coapte și de promisiunea unei recolte de vin îmbelșugate, sună alarma și izbucni războiul.

Întneabă-mă orice, băiete, numai un singur lucru să nu mă întrebi: cum a luat naștere războiul și cum se nasc războaiele, în general... Despre asta vei afla, poate, câte ceva din cărțile scrise de obicei după decenii de acei ce n-au fost de față la desfășurarea lui. Eu însă am fost. Frecventam pe vremea aceea cafenelele Viemei și ale Pragăi, citeam ziarele și-mi spuneam destule în sinea mea (chiar dacă nu rosteam nimic cu voce tare așa cum s-ar fi convenit din partea unui cetățean onorabil), dar, omoară-mă, taie-mă, nu sunt în stare să realizez cum de s-a ajuns la situația ca într-o bună zi să ne trezim în fața comunicatului de mobilizare și curând după aceea să citim în gazete proclamația solemnă în care se spunea că majestatea sa imperială și-a dorit o viață liniștită, dar că Providența a hotărât altfel.

La înmormântările simandicoase se cânta întotdeauna cântecul: „La âmpărăția cerului așa s-a hotărât”. De fapt, dacă stai și te gândești războiul e și el o grandioasă înmormântare, atâta doar că, la înmormântarea obișnuită, viii își îngroapă morții, pe când aici sânt-îngropați și unii și alții laolaltă.

Bine, voi încerca deci să-mi aduc aminte cel puțin când anume m-am gândit pentru prima oară că războiul putea să izbucnească... Știu și eu, poate atunci când împăratul nostru a avut mari dificultăți cu contele Tisza din Ungaria... Da, ar fi fost cazul să-mi dea asta prin minte

— Dar nu mi-a dat... Ori atunci când s-a constatat că acțiunile căilor ferate din Turcia orientală erau deținute de două bănci: cea vieneză și cea berlineză! Dar, nu, nici atunci... S-ar putea ca pericolul războiului să fi fost mai

evident pentru politicieni... și poate ei să fi bănuit pericolul din necazurile, destul de mari, cu prințul Wied, noul domnitor al Albaniei. Te asigur însă că nimeni n-a suflat o vorbă despre acest lucru, și probabil nici lor nu le-a trecut prin minte așa deva...

Europa era pe atunci sătulă și îmbelșugată, ziarele scriau despre „calmul sibarit și divinizarea aurului”. Se părea că oamenii îndrăgiseră banii în asemenea măsură, încât nu se arătau dispuși să-i cheltuiască pentru propria lor pierzanie.

Și totuși, faptele s-au petrecut anapoda.

Probabil lucrurile stau așa: oamenii simpli nu se gândesc cu plăcere la război, iar cei ce-l pregătesc nu sunt oameni simpli. Dar, cine știe, poate că până la urmă și unii și alții sunt surprinși deopotrivă. Aidoma copilului care se joacă cu chibriturile, până dă foc la casă. În orașelul nostru trăia un cizmar pe nume Până, care era înnebunit după chimie și, în loc de ghete, făcea mereu tot felul de experiențe. Odată a făcut să zboare toate geamurile casei, altă dată și-a pârlit țacălia și așa destul de rară, iar în cele din urmă a izbutit să încropească un fel de rachetă pe care s-a hotărât să lansleze în afara orașului, deoarece, spunea el, trebuia să fie ceva fără precedent. Nimeni nu credea că racheta își va lua zborul, probabil nici constructorul ei, dar într-o dimineață răsună pe neașteptate o bubuitură atât de puternică, încât la noi la școală s-au cutremurat toate ușile și ferestrele.

— Aha, va să zică domnul Până tot și-a atins țelul, a izbucnit cu însuflețire profesorul nostru, văzând racheta înălțându-se spre cer, căci dumnealui a fost întotdeauna de partea noului.

Numai că pe bătrânul Până l-au găsit mort la marginea orașului; făcuse un atac de apoplexie, uimit el însuși de reușita sa, împotriva tuturor așteptărilor.

Războiul s-a declanșat tot împotriva așteptărilor, ba, mai mult, la scurtă vreme după ce Europa fusese colindată de trimisul confidențial al președintelui Wilson, domnul House, care trecuse pe aici numai în scopul de a se convinge, cu

proprii săi ochi, că în Europa războiul era imposibil.

Războiul o fi, probabil, ca ciuperca: mocnește multă vreme sub pământ și nimeni nu știe de ea. Apoi, deodată, pădurea se încinge și ciupercile tășnesc la suprafață și cresc cu atâta repeziciune, încât omul rămâne uimit.

Așa am rămas uimiți și noi și întreaga lume, și abia după aceea oamenii și-au spus că totul era limpede, căci, vorba ceea, oprirea la Viena a Kaiserului Vilhelm, în călătoria sa spre Corfu, n-a fost ea de florile mărilor, sau acea întâlnire de la Konopiste, în castelul arhiducelui Ferdinand; sau faptul că Franța introdusese subit serviciul militar de doi ani, iar în Reichul nemțesc fusese numit șef al statului major generalul Moltke... Toate astea și încă multe altele se adunaseră dintr-o dată în acea vreme, ca să nu mai vorbim de cometa pe care conیțele o puteau privi, după ora opt seara, cu binoclul de spectacol, căci se afla în constelația carului mare...

Pe scurt, au venit, pe neașteptate, și cometa și războiul, și odată cu de a început și marea înmormântare...

În fond, unchiul Josef, ca de altfel mai toți oamenii, nu socotise, la început, că războiul ar fi fost o mare tragedie, ci mai curând un fel de tulburare dezagreabilă a liniștii și, de aceea, participa bucuros la manifestările entuziaste ale prietenilor săi, ofițeri din cele mai diferite regimente de cavalerie, atunci când aceștia ridicau cu însuflețire paharul, fericiți că, în sfârșit, se isprăvisse cu viața de cazarmă, și caii, nerăbdători, începură să necheze și să tășnească, purtându-și călăreții la atac în zăngănit de săbii...

Conیțele leșinau gândindu-se la voluptatea despărțirii, și niciodată cocotele Vienei nu avuseseră mai mult de lucru și nu fuseseră mai generoase cu clienții lor, ca în actele zile de început ale războiului. Steagurile fâlfâiau și tobele nu mai conteneau să bubueie, polițaii și jandarmii se aflau din zori și până noaptea târziu în stare de alarmă, căci trebuia pusă în mișcare o uriașă mașină și nu oricine era în suficientă măsură dispus să se lase înghițit de ea-

Pe unchiul Josef războiul îl surprinse în plin avânt creator. Intru început se părea că flagelul cu greu ar fi putut să amenințe un comerț atât de deosebit cum era al lui. Ba, mai mult, se punea întrebarea dacă nu cumva numărul clienților va spori...

În acea perioadă reuși să cumpere, la un preț aproape derizoriu, niște uniforme vechi de contraamiral și pe lângă de câteva pălării negre de modă veche. Uniformele erau albastre, în schimb atât de ieftine, încât unchiul Josef, care avea concepția lui, nu se lăsă înșelat de culoare.

Puse să li se descoase toate vipuștile și toate podoabele, vopsi uniformele în negru și le tivii din nou, egal și din belșug cu bentițe argintii, din depozitul doamnei Loty, asigurând astfel comerțului său un cadru familial. Uniformele fură presărate cu trese și fireturi peste tot unde acest lucru era cu putință, iar conducătorul cortegiului mortuar urma să poarte peste piept o eșarfă lată pe care era cusută cu litere mari de argint înscripția: Weinert și Fuchs. Asta ca să turbeze de ciudă concurența de tipul lui Habisek și a celorlalți de teapa acestuia.

Era un lucru atât de neobișnuit, încât atunci când în cimitirele din Praga se lansară pentru 'ântâia oară detașamentele de pompe funebre ale unchiului Josef, spectatorilor li se tăie pur și simplu răsuflarea. Pe urmă, când cioclii părăsiră cimitirele, îndreptându-se potrivit obiceiului spre cârciumă, toți băieții din preajma Olșanilor își închipuiră că a venit cirul și se comportară în consecință.

Până și pasul bărbaților ce purtau fostele uniforme de contraamiral era, cu adevărat, marinăresc. Și dacă sub picioarele marinarilor se legăna puntea glorioaselor fregate, sub cele ale bărbaților conduși de domnul Sustr se legăna doar caldarâmul străzilor din Praga, astfel că mersul împleticit nu constituia pentru ei o dificultate, ci dimpotrivă.

Ce-i rămase, deci concurenței? Mai întâi furia zadarnică și calomniile josnice, după aceea strădania nestăpânită de a-și cumpăra și ea uniforme asemănătoare. Se punea însă

chestiunea, cine să i le furnizeze...

Aici se dezvoltă caracterul curat al unchiului meu. Știind prea bine că până la urmă tot avea să și le procure, preferă să i le furnizeze el însuși, având însă grijă să aibă vipuștele mai înguste, iar calitatea stofei să nu fie prea grozavă, - așa fel încât să nu se poată măsura cu străluciții viteji ai unchiului, mai cu seamă pe vreme de ploaie.

Cu toate acestea, pitorescul Pragăi se îmbogățește atât de mult în timpul înmormântărilor, încât povestea aducea cu o sumbră mascaradă a răposaților, la care cei vii se uitau nu fără să-i treacă fiori de gheață pe șira spinării, îndeosebi atunci când pe la colțurile de stradă apăreau anunțurile de mobilizare a altor contingentie.

Iată, aici ar trebui să se poarte războiul: care pe care! Aici ar trebui să fie câmpul de bătălie pentru împărat și potențați! Nicidecum, un măcel, ci o minunată întrecere a uniformelor. Ce frumos ar fi dacă victoria ar fi de partea aceluia cu uniformă cea mai strălucitoare!

Deocamdată însă lucrurile se desfășurau altfel. La începutul războiului, străzile Vienei fuseseră străbătute de escadroanele de hulani și cuiraseri, de regimentele de cavalerie și artilerie care risipeau în jurul lor un superb amestec de culori, pe urmă însă triumfă albastrul și cenușiul de campanie și, pe măsură ce se împușcau egretele și culorile, se înmulțeau păduchii și morții.

Iar oamenii surprinși și păcăliți de faptul că, deodată, nimic din experiența lor nu mai avea valoare, se străduiau să afle viitorul din orice fleac. Niciodată nu fuseseră atât de aglomerate sălile de așteptare ale ghicitoarelor și niciodată nu se vânduseră atâtea ziare ca în primele zile ale războiului.

*

Doamna Loty își ștergea ochii de lacrimi. Citise tocmai în ziar știnea înduioșătoare că încercații copii ai regretatului arhiduce împușcat la Sarajevo, moștenitorul tronului, Franz Ferdinand d'Este și soția acestuia, Sofia, sălășluiesc în momentul de față cu aceeași nemângâiată durere la

reședința lor natală, castelul din Chlumec.

Chema peste capetele asasinilor toate blestemele, încredințată că războiul fusese provocat de studenții sârbi. O mai liniști oarecum știrea că în cinematografele vieneze avea să se joace *împușcătura misterioasă*. Era o simplă coincidență, filmul acesta n-avea nimic comun cu atentatul de la Sarajevo, fiind o dramă socială cu celebra eroină italiană P. Manicelli.

Unchiul remarcă un început de urcare a prețurilor. Citise o reclamă pentru automobilul Clement Bayarol, miracolul tehnicii contemporane, care ajunsese la 4500 coroane austriece! Nu se înșela, căci numai la o zi după ce Austria declarase război Serbiei, ziarele publicară o rubrică neobișnuită: *Reașezarea oficială a prețurilor*.

Îi dăduse dispoziție soției sale să cumpere făină și zahăr, și doamna Loty făcuse acest lucru cu destulă indiferență, ca să aibă apoi ce regreta tot timpul războiului.

Războiul, bineînțeles, se desfășura agale, ziarele continuau să se oprească asupra dezordinilor comise de suf-ragetele engleze, care deterioraseră portretul lui T. Carlyle, iar gazeta *Narodni listy*, pe care unchiul, din sentimente patriotice, o cumpăra și la Viena, atrăgea serios atenția că numărul scrisorilor pierdute la poștă creștea într-o proporție de-a dreptul îngrijorătoare. Poate că în felul acesta intenționau să-i deprindă pe onorații cititori cu ideea că în curând vor începe să dispară și oamenii, în rest, la Praga era liniște și pace, pe Insula Pușcașilor cânta mai departe fanfara corpului de grenadieri municipali cezaro-erăiesc, sub conducerea vestitului capelmaestru Kovarik. Iar ca o mărturie a faptului că grija pentru supuși nu înceta, ziarele publicau un comunicat amplu și temeinic al guvernatorului cezaro-crăiesc pentru regatul Boemiei, prin care șobolanii de mosc erau declarați animale dăunătoare, și, în consecință, se impunea să fie nimiciți.

— Ai citit? Întrebă deodată doamna Loty, cu emoție. La Zitomir, fiul unui milionar practica negoțul cu fete. Asta-i, cu siguranță, evreu!

— Firma Stein e tot o firmă evreiască, spuse unchiul îngâridurat, dar oferă spre vânzare fierbătoare cu spirt de buzunar, menționând că sunt cele mai avantajoase pe timp de război. Și mai oferă păături din păr de cămilă, saci de dormit, indispensabili Jäger, genunchiere și gleznieri groase... Cum văd, cineva a și aflat că războiul va ține și peste iarnă, chiar dacă glorioasele noastre regimente strigă prin gări că până la culesul prunelor vor fi acasă, căci vorba ceea, pe sârbi îi doboară fluturând din capelă. Ar fi cazul să te mai uiți la rezervele din prăvălie.

— Panglicuțele galben cu negru le-am terminat, s-au vândut ca pâinea caldă, răspunse doamna Loty și se grăbi să adauge: Am și comandat un nou pachet.

— Greșeală, replică unchiul Josef, mană greșeală, o să zacă în depozit. Entuziasmul se duce curând. Cum stai cu panglicile de doliu?

Doamna Loty lăasă ziarul pe masă și își acoperi fața cu mâinile ei plinuțe:

— Te rog, Pepri, despre asemenea lucruri nici să nu vorbești.

— Bine, n-o să vorbesc, dar ascultă-mă pe mine și comandă zece pachete. Te asigur că n-ai să pierzi. Citește și tu ziarele cu atenție. Tare aș vrea să știu de ce, așa deodată, două firme oferă spre vânzare colaci de salvare! Se pare că va trebui să trecem multe ape.

— Pepri, tu mă înspăimânți! Războiul se va termina curând!

— Nu știu, rosti unchiul cu prudență. Dar știu că ieri, la Sacher, cafeaua a fost mult mai proastă decât...

da, decât înainte de război, cu alte cuvinte, decât în urmă cu o săptămână. Cred că mâine o să plec la Praga. Trebuie să aflu ce se întâmplă în prăvălia mea. Văd că au început să cheme sub drapel alte contingente, și n-ar fi exclus să-i nimerească și pe oamenii mei.

— Pe tine însă nu te amenință nimic, nu-i așa?!? izbucni doamna Loty, îmbrățișându-și soțul cu pasiune.

— Deocamdată nu, o liniști unchiul, încântat de această

manifestare de dragoste. Dar dacă vom trece multe ape și vom trece și o iarnă, două, în indispensabili Jâger, atunci, cu siguranță, povestea o să mă lovească și pe mine.

— Aș înnebuni, spuse ea, cu fermitate în glas, drept care unchiul Josef zâmbi ușor și, fără să sufle o vorbă, se duse să deschidă fereastra.

Și cum fereastra era îndreptată spre miazănoapte putu să cerceteze bine constelația Carului Mare, cu pata încheșoșată a Cometei – steaua războiului.

„Plec la Praga, nici vorbă că plec, își spuse el în sinea lui. De altfel, *Národní Listy* anunță că la cârciuma «U Glaubicu» se servește în continuare vestita bere națională, specialitatea casei. Așadar, nu toate certitudinile sunt pulberate, ci doar serios zdruncinate.”

Cea mai trainică și totodată cea mai zadarnică însușire a omului este aceea de a crede în ceea ce nu există și de a închide ochii în fața a ceea ce vine și nu poate fi evitat. Desigur, și eu am căzut victimă acestui păcat, chiar dacă m-am străduit foarte mult să privesc lucrurile așa cum sunt. Numiai că lucrurile, băiete, arătau al dracului de rău. Nici nu se scurseseră câteva luni de la izbucnirea războiului și jumătate din omenire se luase la harță. Austria se mângâia cu gândul că o va scoate ușor la capăt cu Serbia și Rusia, dar, deocamdată, n-o scotea cu nimeni, ba, mai mult, se trezi în conflict cu Franța și Anglia (*Dumnezeu s-o pedepsească, scriau ziarele, Gott strafe England*) și cu Italia în ciuda faptului că pe aceasta din urmă nimeni nu contase. Iar turcul, aliatul nostru, era bolnavul de pe Bosfor al cărui ajutor nu făcea nici cât o ceapă degerată, în timp ce Germania își făcea jocul ei.

Situația se înrăutățea din ce în ce mai mult. La. În mormântări, unde înainte vreme cântau fanfare stridente, numărul instrumentelor scădea mereu pentru că regimentele începuseră să cheme sub drapel helieoniștii și toboșarii... Am angajat un cor de învățătoare uscățive și triste, care cântau deasupra mormântului îndelung și

înduioșător, dar nu era ceea ce trebuia. La militărie au fost luați și câțiva dintre. Tinerii care mă ajutau la anumite înmormântări, împrumutând strălucire cortegiului de contraamirali, căci erau niște băieți chipeși și galanți, și le duceau de braț pe văduvele îndurerate. Am fost nevoit să caut pensionari, ceea ce scădea de la sine frumusețea înmormântării.

Mi-am dat seama că era pierdere de vreme să stau cu doamna Loty în somptuosul ei salon, să citesc ziarele sub candelabrul cu gaz și să aștept să vină minunea. Am înțeles de asemenea că nu voi izbuti s-o determin să-și reprofileze magazinul pe articole de doliu, de altfel era și prea târziu, deoarece concurența realizase asta mai de mult. Eram convins că ordinul de chemare pentru mine n-avea să se lase prea mult așteptat și de îndată ce va sosi situația avea să se îngroașe. Să fi trăit cu speranța că nu vine, ar fi fost o nerozie. Ce-mi rămânea deci de făcut într-o asemenea împrejurare? O să ți se pară poate caraghios, dar am înțeles atunci că trebuia să merg în întâmpinarea războiului, cu bravură și viclenie.

Oamenii mari au și ei micile lor defecte, iar din vorbele strașnicului meu unchi am înțeles că fleacul care-l stăpânea pe acest bărbat destoinic era frica. Faptul nu trebuie să ne mire, știrile de pe câmpul de luptă nu erau din cele mai bune, iar spitalele din spatele frontului se aglomeraseră.

La decizia lui contribuisese, de bună seamă, și vestea că fratele Vincenc, acum negustor de cai de sine stătător, zăcea rănit într-un spital din Praga. Inima lui de frate se înduioșă și astfel unchiul se duse să-l vadă pe Vincenc, gata să-i ofere cuvinte de mângâiere. Fratele însă primi cu mai multă recunoștință o cutie cu țigări de foi.

— Cu rana asta să nu-ți faci nicio grijă, se închide și se vindecă. Ce mai, e o gaură curată, o simplă perforație a țesuturilor, îl încurajă unchiul Josef, amintindu-și de studiile sale în materie de medicină veterinară.

— Întâmplător, e un *durchschus* de toată frumusețea, îl

liniști fratele. Dacă ai ști câți mă invidiază pentru asta!

— Curând o să-ți dea drumul, ai să vezi, își continuă unchiul cuvântul său de mângâiere, drept care, frățiorul îl trimise în... da, chiar acolo.

— Rana asta trebuie să mă țină până la sfârșitul războiului, pricepi!? șuieră el, încet, printre dinți. E limpede că nu m-ar ține, dar am eu aici ceva, și, din când în când, o mai hrănesc.

Cu un aer enigmatic scoase de suib saltea o cutiuță în care se auzea un zumzet surd.

— Auzi? O viespe! Acum pricepi?

Unchiul Josef nu pricepea.

— Cum începe rana să se vindece, pun pe ea viespea, pricepi? O viespe, pentru că viespea își trage acul înapoi... Albina l-ar lăsa acolo și *ștabarțu*^P s-ar prinde. După înțepătură rana se umflă nemaipomenit. Ehe, pe Frajvalzi nu-i întrece nimeni, spuse Vincenc cu mândrie.

Unchiul Josef ieși din spital înfiorat. Gândul că și el ar fi trebuit să se schilodească numai ca să nu plece curând pe front, îl îngrozea. Avea o fire delicată.

Alt eveniment de natură să-l zdruncine puternic fu soarta domnului Zelinka, acel nelegiuit care, după ce-i părăsise la nevoie, se căsătorise cu moștenitoarea întreprinderii de pompe funebre din Branik.

Intenția domnului Zelinka era, desigur, să pună la pământ întreprinderea Weinert și Fuchs, unde ani în șir își agonisise un trai bun. Nu s-a dat în lături de la nimic, nici de la căsătoria cu fata aceea costelivă, al cărui nas era mai lung decât s-ar fi convenit și pe care, în urmă cu ani, ar fi putut s-o ia, fără probleme, minunatul meu unchi.

Dar iată că trădătorul Zelinka n-avu parte să se bucure multă vreme de triumful său.

— Domnule șef, îi spuse într-o zi domnul Sustr, pe când unchiul se afla la Praga spre a participa personal la conducerea întreprinderii. Știți, l-au nimerit și pe Zeliinka.

L-au încorporat în Ungaria și, de-acolo, știți, se pleacă direct pe frontul rusesc.

Unchiul gândi în sinea lui ceva despre justiția divină, dar preferă să tacă. Ba, mai mult, îi trecură prin tot corpul fiori de gheață. Așadar, s-au apucat să-i ia și pe proprietarii întreprinderilor de pompe funebre! Așa, începe declinul omenirii...

— Cu tot ghinionul a avut totuși noroc, continuă funcționarul. A și scris acasă la Branik că s-a învârtit de un loc la bucătărie. A dat lovitura...

Unchiul îl privi îndelung pe domnul Sustr, care, ca de obicei, duhnea a rachiu.

— La bucătărie?!?...

— Da, la bucătărie. Și să știți de la mine: pace sau război, bucătăria e locul cel mai bun.

— Proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre și bucătărie... Nu simți, domnule Sustr, că de fapt e mai mare păcatul?

— O fi, domnule șef, dar tot e de o mie de ori mai bine decât la companie. Căci, vorba ceea, cine se apucă să tragă într-o bucătărie?...

În anumite situații mai grele, unchiul avea deosebita capacitate de a reflecta la iuțeală. Creierul său trepida ca o centrală telefonică unde sute de funcționare înregistrează numerele și apoi dau legătura. Să mergi la armată... și să ajungi la bucătărie... Se poate bizui oare omul pe o asemenea întâmplare? Mă rog, am eu câțiva cunoscuți printre ofițerii adăpostiți din timp pe la autoritățile militare. Dar o să mă trimită ei oare, la bucătărie? Și de ce tocmai pe mine? Trebuie găsit altceva. La bucătărie vrea fiecare.

„Și, pe urmă, cât e de umilitor: proprietarul unei strălucite întreprinderi de pompe funebre ale cărei servicii au devenit o adevărată senzație la Praga, să curețe cartofi; Nu, nu, trebuie să găsesc altceva, ceva grandios, ceva original.”

— Cum văd, domnule Sustr, nu e nimic de făcut, vei conduce afacerea singur. Dumneata ești la o vârstă când

ordinul de chemare nu te mai pândește. Eu plec înapoi la Viena.

— La oonița dumneavoastră, asta e o faptă lăudabilă!

— Nicidecum, domnule Sustf. Nicidecum. Nu-i momentul ca bărbatul să stea la căldurică, lângă nevasta lui, acum când focul războiului se întinde în toate direcțiile. Presimt că vor avea nevoie și de mine...

— În focul acesta, domnule șef?

— Întocmai, domnule Sustr, întocmai. În definitiv, în felul meu, sunt un specialist!

Și după ce își luă în grabă rămas bun de la domnișoarele din localul „La Paianjenu” și o mai asigură și pe camerista de la micul hotel din Vinohrady că va reveni – deci să-i rămână credincioasă – se urcă în primul tren cu direcția Viena.

Pe urmă putu fi văzut cutreierând etajele clădirilor posomorâte ale comandamentelor militare, până când reuși să pătrundă chiar în incinta statului-major.

Războiul își lăsase și aici amprente. Statul-major fusese cândva o instituție atât de nobilă încât muritorul de rând nici nu putea să intre în clădirea lui. Acum însă nu era mare scofală să intri acolo. Strădania de a se menține la căldurică în spatele frontului îi obliga pe mulți dintre adjutanți să fie mai atenți și mai amabili cu vizitatorii. În afară de asta, tocmai aici se nimeri să descopere unchiul pe un anume baron von Kleewitz, o veche cunoștință de a sa din cabaretele vieneze. Era un mare specialist în materie de subrete.

— Ce te aduce pe la noi, Frajvald? îl întreabă baronul pe un ton faimiliar. Sper că n-ai adus și tu vreo invenție? Nu de alta, dar aici se prezintă zilnic cel puțin zece nebuni care au inventat ceva care, zic ei, duce garantat la sfârșitul victorios al războiului.

— Nu, asta nu-i domeniul meu. Am venit, cum să spun, spre a-mi oferi serviciile mele de strictă specialitate.

— Te-au încorporat, nu-i așa? pricepu baronul, pregătindu-se să-i ceară scuze că n-are cum să-l ajute,

deoarece în momentul acela nu era ușor să aranjezi obținerea unui loc ferit la garnizoană.

— Dimpotrivă, nu m-au încorporat. Eu, ca să zic așa, am venit să mă ofer de bună voie.

— Cum? Vrei să te înrolezi voluntar?!? Ești nebun, Frajvald!

Domnul adjutant văzuse multe până atunci la viața lui, dar așa ceva nu-i fusese încă dat să vadă.

Unchiul Josef îi zâmbi galeș și spuse:

— Apropo, ieri am întâlnit-o pe Monica. Știi tu, blonda aceea nostimă care dansa la barul de noapte „Frumoașa din Pădurea Adormită”. A slăbit nițel, dar se ține bine.

Baronul se învioră și astfel discutară un timp despre femei. Abia după aceea unchiul Josef aruncă așa, ca într-o doară:

— Ascultă, baroane, tu știi cu ce mă ocup eu? Nu știi, nu-i așa?

— Ca să-ți spun drept, n-am știut niciodată, îi răspunse baronul. Știu doar atât că ai fost întotdeauna înconjurat de fete grozave.

— Mai sunt și acum, dar, ca să știi, sunt proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre la Praga. Cea mai mare întreprindere de acest gen din toată Boemia.

Baronul șuieră plin de mirare, întrebându-se în sinea lui dacă nu era cazul să se dea puțin mai înapoi pei canapea.

— Aș vrea să stau de vorbă cu generalul care se îngrijește de morți. Presupun că trebuie să fie aici un asemenea general.

— Aici avem generali pentru toate! Chiar și pentru astfel de treburi. Intre noi fie vorba, nu-i un fleac să te ocupi de morți și de dispăruți. Povestea asta a început să ne dea bătaie de cap și de pe acum nu se mai sapă decât morminte comune.

— Presupun, totuși, că și pe timp de război există oameni care nu pot fi înmormântați la groapa comună. Uneori mai cade și câte o persoană proeminentă.

— Din păcate, e și acesta un fenomen din ce în ce mai

frecvent, admise baronul. Dar eu tot nu înțeleg cum vezi tu soluționarea acestei probleme.

— Simplu. Îmi trebuie o împluternicire care să-mi dea dreptul să mă ocup de înmormântări mai deosebite, de transportul veneraților răposați, de onorurile militare în cimitir și așa mai departe.

— Pe câte știu eu, pentru așa ce*va nu e suficient răgaz, în timp ce bat tobele.

— Dar cine vorbește de bubuitul tobelor? Bătutul tobelor încetează și pe urmă... Pe urmă abia trebuie să vină momentul înmormântării eroului. Iar pentru această treabă mă aflu aici eu. Mamele îndurerate din familiile mai bune își caută fiii dispăruți... Tinerele văduve își caută coloneii lor... Cui i se adresează în asemenea împrejurări comandamentul respectiv? Pe cine înjură el în caz de nereușită? Pe mine și detașamentul meu...

— Ce fel de detașament?

— Presupun că mi se va pune unul la dispoziție, spuse unchiul Josef, cu modestie.

Adjutantul baron von Klejewitz își întinse picioarele și medită un timp. Războiul îl dezvățase să se mai minuneze. Și, în afară de asta, nu vedea nimic nerațional în spusele acestui om.

— Ai adresa Moniicăi? Întrebă el în cele din urmă.

— Bineînțeles, îi răspunse unchiul, zâmbind.

— Excelent. Dă-mi-o și tu vino mâine. Între timp o să raporteze despre povestea asta. Dar știi ce, nu veni aici, vino mai bine la casino, că prea e trist aici.

— Exeeljent. Vin acolo cu Monica și organizăm o seară pe cinste. În contul meu, firește.

— Cum văd, Frajvald, ai rămas același băiat și jumătate! În ziua de azi e un fenomen rar, țină să sublinieze baronu, și se ridică în picioare.

Unchiul Josef bătu apoi un timp străzile și cercetă cu atenție vitrinele magazinelor cu uniforme, gândindu-se pe care s-o îmbrace. Erau destule, dar nimic de capul lor. Își aminti cu duioșie de oamenii săi din Praga, conduși de

veșnic amețitul domn Sustr, die pălăriile lor superbe, cu tiv argintat...

Pe urmă lucrurile se desfășurară așa cum prevăzuse unchiul. Domnișoara cu pricina îl fermecă nu numai pe baronul von Kleewitz, dar și pe generalul respectiv și, în ciuda faptului că nota se ridica la o sumă cu mult peste așteptările modestului meu unchi, rezultatul fu mai mult decât îmbucurător. Era deci o investiție convenabilă în perspectiva unei întreprinderi strălucite.

Fu invitat să trateze problema la statul-major, unde, în secția corespunzătoare, i se oferi posibilitatea de a colabora.

— Vi se va acorda un rang ofițeresc, dar serviciul îl veți face, oricum, în calitate de teterist, cu alte cuvinte, de ofițer în devenire, i se adresă generalul, cu amabilitate.

Unchiul, care chibzuise totul dinainte și cu toată temeinicia, obiectă:

— Excelența voastră, mi-aș permite să menționez că pentru scopul în sine, ar fi mai avantajos să rămân în civil. Știți, s-ar putea să se ivească anumite dificultăți, de pildă atunci când aș avea de înmormântat o persoană cu grad superior mie. La unele profesii, să știți, îmbrăcămintea civilă își are distincția ei.

Obiecția unchiului i se păru generalului atât de rațională, încât acesta ținu să elogieze:

— Văd că sunteți omul potrivit la locul potrivit.

— Dorința mea e să-mi slujesc patria cu modestie și discreție, replică unchiul Josef, și cuvintele lui răsunară ca o declarație programatică, după care nu-i mai rămânea decât să pornească pe câmpul de bătaie.

★

Numai că noi, seminția umană, adeseori nu știm unde se află, de fapt, acel câmp de bătaie, pe care ne va fi dat să luptăm. Unchiul Josef fu nespus de surprins, constatând că pentru el acest câmp de bătaie îl constituiau, de fapt, brațele potrivnice ale onoratei sale soții. Doamna Loty nu înțelegea intenția înălțătoare a soțului ei și nici n-avea cum

s-o înțeleagă, pentru că, în esență, ea rămăsese tot o simplă negustoreasă, proprietara unui magazin de mărunțișuri și nimic mai mult, așa cum consemnă unchiul cu crescândă amărăciune.

— Voluntar în armată! izbucni ea, mânioasă. Ascultă, Pepri, cui vrei tu să-i vinzi asta? Voluntar... La moarte! E un joc al tău, nu mă înșeli tu pe mine!

— Nu te înțeleg și nici nu vreau să te înțeleg, ripostă unchiul Josef, încruntându-și sprâncenele.

— Faci pe eroul, dar de fapt... da, de fapt, nu urmărești altceva decât să pleci de lângă mine! Da, tranșeele îți sunt mai dragi decât persoana mea!

Doamna pierdu măsura și fața i se învineți de furie.

„(Soția mea de mult nu mai e frumoasă și când se supără, asta se vede și mai tare”, își spuse unchiul cu uimire și se aprinse și el:

— Bine, să-ți spun, deci, adevărul. Nu încape nicio îndoială că voi fi încorporat și asta cât mai curând. Unde? Într-o cazarmă murdară, unde o să măture cu mine gunoaiile din curte, pentru că așa se procedează cu bobocii. Și după ce o să învăț să salut și să fac „culcat, sculat” o să mă expedieze cu compania de marș pe frontul rusesc sau italian. Și de așa ceva n-am chef. De aceea m-am prezentat de bunăvoie... Nu ca soldat, ci ca specialist civil. Pricepi? Specialist în înmormântări!

— Ce ocupație dezgustătoare, ți-pă doamna Loty, ca o isterică.

— Când l-ai luat pe primul tău bărbat, nu ți s-a părut chiar atât de dezgustătoare... Și, în general, vreau să-ți spun că m-ai dezamăgit ca negustoreasă, draga mea. Ai manifestat prea puțin talent. Privește numai în dugheana ta amărâtă... zace pustie. Azi, când s-ar putea face un comerț atât de strălucit! Nu mi-a: i ascultat sfaturile. N-ai rezerve nici, în prăvălie, nici în casă. Gătești sfeclă, în timp ce de la vecini simt miros de șnițel prăjit!

Aceste cuvinte o atinseră pe doamna Loty la coarda sensibilă.

— Sigur, nu-ți mai place jeasă, asta e. Spune-o pe șleau. Te duci la armată ca să fii împreună cu târfele acelea din bordeiele militare... Dar ține minte ce-ți spun, să nu mai îndrăznești să-mi vii acasă, pentru că eu știu cu ce sie câptușesc bărbații pe acolo...

Și, în hohote de plâns, se prăbuși pe canapeaua care gemu sub greutatea ei.

E și prea grasă, își spuse unchiul, întunecându-se la față. Nu, asta nu e femeia pe care să pot conta în viitor. Războiul ăsta e înfiorător: i-a dezvăluit, deodată, toate defectele.

Da, băiete, așa e războiul, îi schimbă pe oameni. Din eroi face niște bieți fricoși, iar pe indivizii obișnuiți îi transformă în eroi. Am observat asta de multe ori și de multe ori aș fi putut eu însumi să devin erou. Îți vei da seama de asta mai târziu, dar întotdeauna am știut să refuz la timp, pentru că eu am socotit războiul un mare provizorat, care odată și odată trebuia să înceteze și nu doream să merg mai departe în viață împovărat de nu știu ce acte de eroism în război. Așa au trecut pe lângă mine tot felul de medalii și decorații și, crede-mă, uneori am avut destulă bătaie de cap ca să mă eschivez, deoarece până și în această privință războiul e de neînțeles, încât să scapi de onoruri e, câteodată, mai greu deoât să le dobândești. Pe soția mea războiul a zidrobit-o. Ai băgat de seamă, desigur, că între noi de multă vreme nu mai dăinuia acea frumoasă armonie, care ne aureolase odinioară. Dar, crede-mă, a fost vina ei: devenise deodată extrem de geloasă, vulgară și chiar neglijentă, ca să nu mai vorbesc de faptul că se îngrășase peste măsură. Stătea nemișcată în dugheana ei, citea ziarele și se văicărea în timp ce orice tarabagiu de pe stradă se îmbogățea. Dar principalul era că încetase să mă mai înțe leagă. De îndată ce femeia își pierde respectul pentru eforturile bărbatului ei, s-a zis eu liniștea în căsnicie. Eu, băiete, a trebuit să plec nu dintr-un spirit libertin, ci pentru a-mi salva viața. Căci e cu mult mai mică primejdia să cauți undeva departe, în spatele frontului, un mormânt

străin, decât să ți-l pregătești pe al tău aflându-te în prima linie a frontului. Și, în afară de asta, în prăvălia doamnei Loty începuse să-și facă apariția un oarecare domn Merhaut, o ființă firavă și nesuferită și acesta o îndemna să nu mai întreprindă nimic, afirmând că peste puțin timp banii de război nu vor mai avea nicio valoare. Ori asta ei i-a plăcut. Ea, atât de generoasă altădată, a început, pe neașteptate, să-mi dea a înțelege că și-a găsit un suflet apropiat. Prostie mai mare ca asta nu putea să facă...

Până la urmă, doamna Loty își conduse soțul la gară, așa cum se cuvine din partea unei femei așezate. Unchiul se gătise cu un costum elegant, iar în valiză avea, potrivit reclamelor din ziare, atât genunchiere groase, cât și manșete de lână, ca să nu mai vorbim de lenjeria de corp marca Jâger, și de fierbătorul de buzunar, pe care îl aruncă însă foarte curând.

Dintr-un anume sentimentalism își împachetase și ultimele câteva prafuri împotriva transpirației picioarelor, gloriosul și inefficientul său preparat de odinioară „Antisudor”.

La gară doamna plânse pe săturate dar plânsul devenise acum un fenomen obișnuit, mereu plecau alți bărbați cu valijoare în direcții necunoscute și gările răsunau de bocete. Pe o linie plecau cei sănătoși, pe alta înainta încet spre peron un tren cu răniți: Plecaseră pe picioarele lor și se întorceau ologi. Unchiul Josef gândi în sinea lui că povestea asta ar putea, eventual, să-i deschidă ochii soției sale. Pe urmă, dădu doar din mână plictisit, o sărută la iuțeală pe obraji și-i spuse:

— Nu plânge, nu plec pentru o veșnicie. Din când în când o să mai dau și pe acasă.

Dar în adâncul inimii nu era convins de acest lucru.

Și când locomotiva începu să șuiere, doamna îl îmbrățișă cu putere, rostind printre sughituri de plâns:

— Știi bine că eu nu pot trăi singură...

Unchiul Josef zâmbi amar și o smulse aproape cu forța de

la pieptul său, ca să nu piardă trenul.

Și în timp ce trenul părăsea gara, surprinse pe peron silueta pipernicită a bolnăviciosului domn Merhaut.

★

S-ar putea, băiete, să ți se întâmple și ție uneori în viață ca femeile să-ți plângă în brațe, nu fiindcă le-ar părea rău de plecarea ta, ci pur și simplu pentru că se tem de propria lor persoană. Căci femeia este o făptură tare slabă și fragilă, în privința asta se aseamănă cu bărbatul și, câteodată, se pierde cu firea și nu mai e în stare să răspundă de ea. De aceea plânge mai des din slăbiciune decât din dragoste, după cum mai des plânge de furie decât de duioșie. Are capacitatea de a-și boci bărbatul de viu, presimțind că nu va mai izbuti acest lucru după moartea lui.

Nu, nu vreau să spun că femeile sunt ființe nesimțitoare, dimpotrivă, au în de atâtea simțăminte, încât adeseori nu știu cui să le împartă mai întâi.

★

Cunoscătorul superficial al vieții militare ar putea să-și închipuie că, în ultimă instanță, unchiul Josef nascocise pentru el un chiul de toată frumusețea și, în timp ce ostașii putrezeau în tranșee, el se plimba de colo până colo după pofta inimii, deoarece a căuta un mormânt izolat era o treabă complicată și mai cu seamă, necontrolabilă. Unde mai pui că morții se aseamănă mult între ei, îndeosebi după ce au zăcut câteva luni în pământ. Și totuși asta n-ar fi decât o judecată de suprafață. Viața pe timp de război nu e simplă niciodată, și cu cât omul e mai aproape de front, cu atât se înmulțesc și greutatele.

Mulți nu bănuiesc că locurile de staționare din spatele frontului sunt mult mai, murdare decât tranșeele, și, adeseori, când înfrunta coloanele de ploșnițe, unchiul își spunea că ar fi fost parcă mai plăcut să cadă răpus de un glonte rătăcit. În cele din urmă, își aduse aminte cu nostalgie de preparatul său din anii tinereții, și regretă că nu păstrase măcar o cutiuță, ca amintire; cine știe, poate

că ploșnițele ar fi dat iama în praf (care, bineînțeles, era nevătămător) și, pentru un timp, cel puțin, ar fi uitat de el.

Oriunde sosea avea grijă mai întâi să cerceteze dacă din întâmplare nu se afla pe acolo vreun ofițer cunoscut, care să-i înlesnească vizitarea cazinoului, unde omul cunoseător al unei vieți mai bune își mai putea îngădui câte o plăcere. Se dovedi în felul acesta că toate cunoștințele din cafenelele și șantanurile Vienei aveau prețul' aurului, iar întâlnirea cu un civil (iscusit artist al jocului de cărți), în imediata apropiere a frontului, însemna pentru ofițeri o evadare din plictiseala atmosferei cazone.

Dificultăți neașteptate se iviră la un moment dat ca urmare a faptului că unchiul Josef refuza cu încăpățănare uniforma militară. Îmbrăcămintea civilă făcea o impresie neobișnuită într-o zonă bântuită numai de ostași.

La început pretutindeni se interesau de el jandarmii, cu speranța să descopere în persoana lui un spion. Pe urmă, după ce își dădeau seama de naivitatea lor, ceea ce, bineînțeles, la jandarmi durează întotdeauna foarte mult, îl lăsau, ce-i drept, în pace, dar oricum, domnea în jurul lui un fel de tăcere încordată. Îndeosebi acolo unde nu dădea de cunoscuți cărora să le explice cu ușurință caracterul misiunii sale.

În anumite locuri îl luau drept călău. Și asta era, într-adevăr, înjositor pentru un suflet atât de delicat și simțitor ca al unchiului meu.

Ici, colo – lucru, desigur, mult mai agreabil – își explicau îmbrăcămintea civilă și ocupația lui neclară, ca fiind un mod de camuflare, și nu lipseau locurile unde vedeau în el un general venit într-o inspecție inopinată, ca să pună ordine cu mână forte. Nu de alta, dar peste tot, cât cuprindeai cu ochiul, înflorea debandada austriacă și, astfel, temerea lor era îndreptățită.

Așa se produse în Galiția un eveniment la fel de trist pe cât era de vesel, căci totul depinde din ce unghi de vedere privim lucrurile. Acolo, multe luni în șir, nu se mai distribuise trupei tradiționalul rom, pentru simplul motiv că

apucaseră să-l bea superiorii. De la gradele cele mai mari și până la cele mai mici, cum sunt, de pildă, „țugfîrierii”⁶.

În mintea tâlhărească a „rechnungsofîțirilor” (ofițerilor de administrație) care făceau cu romul niște afaceri fabuloase, încolți o spaimă cumplită, mai ales după ce bărbatul în civil ceru să i se pună la dispoziție un mic detașament de soldați.

„Începe înregistrarea rezervelor”, trecu vestea asemenea unui zvon întunecat prin toate: cancelariile, și, întrucât pe o linie moartă staționa un vagon încărcat cu rom, trebuiau să facă totul spre a-l dosi cât mai repede cu putință. Se întâmplase însă – îndărătnicia sorții – ca tocmai atunci să survină pe front o anumită mișcare și, cum în toată împrejurimea nu se găsea -nici o locomotivă, n-avură cu ce trage vagonul de pe linie.

Îngroziți, contabilii dădură dispoziții să se împartă tot romul printre soldați. Fără întârziere.

Rezultatul fu mai mult decât excelent. Trupa se îmbătă cum scrie la carte și asta pe toată lărgimea frontului. Alcoolul, bineînțeles, trezește spiritul războinic, lucru știut de toate statele majore ale războiului mondial, cu condiția însă ca el să fie distribuit în mod rațional. Soldații din acest sector îl căpătară însă într-o doză exagerată și, în plus, se dezobișnuiseră să bea. Și astfel se produse un fenomen fără precedent: în tranșeele austriece, ostașii își pierdură de-a binelea combativitatea (ceea ce, în sine, n-ar fi însemnat nimic, căci, vorba ceea, nici cei din fața lor nu excelau în privința asta) și, ca un efect contrar, căzură pradă comunicativității și mărinimiei, trăsături caracteristice stării de ebrietate.

leșiră din tranșee și porniră buluc să ofere ceea ce nu mai erau în stare să bea fratelui inamic. Într-o asemenea împrejurare, inamicul n-ar fi avut nimic împotriva romului, dar unul dintre ofițerii săi interpretează subita apariție cu sticla în mână a soldaților inamici, drept un atac subtil, întreprins

cu o armă necunoscută. Căci sticlele puteau să conțină la fel de bine și gaze, marea sperietoare a acestui război.

Și ordonă retragerea.

Soldații înmărmuriți și încă amețiți de băutură, în fața cărora dădeau înapoi acei ce urmau să fie omeniți, își văzură mai departe de drumul lor și, astfel, în tot sectorul, frontul fu spart fără să se tragă un singur foc.

Fu o victorie strălucită a armatei austriece și gazetele vieneze publicară despre ea articole entuziaste.

Numai că, a doua zi, comandamentul inamic se dezmetici în asemenea măsură, încât aruncă în luptă unități proaspete de cazaci în zona breșei, iar acestea, fără să tragă nici de vreun foc, îi respinseră cu destulă ușurință în tranșeele lor pe bravii rezerviști austrieci, răpuși de mahmureală.

Și astfel, pentru variație, fu rândul gazetelor din Petersburg să-și informeze cititorii... despre această victorie grandioasă.

Pe unchiul Josef evenimentele amintite îl frământară nespus, întrucât își dădea seama cât de înșelătoare erau toate victoriile, și asta îl determină să se consacre cu și mai mult zel lugubrei sale îndeletniciri, având desigur toată grija să nu vină deloc în contact cu cadavrele, treaba aceasta lăsând-o întotdeauna pe seama soldaților, care, la rândul lor, preferau să sape morminte, undeva, în spatele frontului, decât să sape pe front tranșee pentru mitraliere grele.

¹ Colonel (germ.) (n.t.).

3 Interior (germ.) (n.t.).